ΕΣΠΑ 2007-13\Ε.Π. Ε&ΔΒΜ\Α.Π. 1-2-3
«ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ (Σχολείο 21ου αιώνα) – Νέο Πρόγραμμα Σπουδών , Οριζόντια Πράξη» MIS: 295450
Με την συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε. Κ. Τ.)

Το παρόν έργο έχει παραχθεί στο πλαίσιο υλοποίησης της Πράξης «*ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ (Σχολείο 21ου αιώνα) – Νέο πρόγραμμα σπουδών, στους Άξονες Προτεραιότητας 1,2,3, -Οριζόντια Πράξη»,* με κωδικό MIS 295450 και ειδικότερα στο πλαίσιο του Υποέργου 1: ***«Εκπόνηση Προγραμμάτων Σπουδών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και οδηγών για τον εκπαιδευτικό «Εργαλεία Διδακτικών Προσεγγίσεων»*** με ευθύνη του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Επιστημονικό Πεδίο: ΓΛΩΣΣΑ - ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ & ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΣΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Αθήνα 2011

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Πίνακας περιεχομένων 2
Α΄ ΜΕΡΟΣ

1. ΓΕΝΙΚΑ 3

2. Η ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ 7
2.1 Εισαγωγή 7
2.2 Σκοποί και στόχοι 7
2.3 Περιεχόμενο 11
2.4 Μεθοδολογία 15
2.5 Αξιολόγηση 19

3. ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
3.1 Σκοποί και δεξιότητες του Προγράμματος Σπουδών για τη Διδασκαλία της Λογοτεχνίας 21
3.1.1 Σκοποί 21
3.1.2 Δεξιότητες που αναμένεται να αποκτήσουν οι μαθητές και οι μαθήτριες 22
3.2 Εκπαιδευτικό υλικό για το μάθημα της Λογοτεχνίας: το ζήτημα των ανθολογίων 23
3.3 Διδασκαλία της Λογοτεχνίας και ΤΠΕ 25
3.4 Μεθόδευση της διδασκαλίας: Διδάσκοντας τον μαθητή και τη μαθήτρια, όχι το κείμενο 27
3.5 Αξιολόγηση στο μάθημα της Λογοτεχνίας 30

Β΄ ΜΕΡΟΣ

1. ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ 32
1.1 Προσχολική ηλικία 32
1.2 Α΄ και Β΄ Δημοτικού 47
1.3 Γ΄ Δημοτικού 64
1.4 Δ΄ Δημοτικού 72
1.5 Ε΄ Δημοτικού 86
1.6 Στ΄ Δημοτικού 94

2. ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
2.1 Η Λογοτεχνία στο Δημοτικό Σχολείο: θεμελίωση της σχέσης του παιδιού με την ανάγνωση και το βιβλίο 102
2.1.1 Α΄ Δημοτικού 106
2.1.2 Β΄ Δημοτικού 107
2.1.3 Γ΄ Δημοτικού 112
2.1.4 Δ΄ Δημοτικού 117
2.1.5 Ε΄ Δημοτικού 121
2.1.6 Στ΄ Δημοτικού 126

Α΄ ΜΕΡΟΣ

1. ΓΕΝΙΚΑ

Η ιστορία όλων σχεδόν των εκπαιδευτικών συστημάτων χαρακτηρίζεται από συνεχείς μεταρρυθμίσεις. Ιδιαίτερα η ιστορία του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, ιδίως μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, χαρακτηρίζεται από συνεχείς προσπάθειες για ανανέωση και προσαρμογή στις μεταβαλλόμενες κοινωνικές συνθήκες. Στον τομέα μάλιστα των γλωσσικών μαθημάτων (νέα και αρχαία ελληνική) και της λογοτεχνίας, που στη συνείδηση των Ελλήνων και στην πρακτική της ελληνικής εκπαίδευσης συνδέονταν άρρηκτα, οι αναθεωρήσεις ήταν στην πλειονότητα των περιπτώσεων ριζικές λόγω κυρίως του γλωσσικού ζητήματος, που έφερε σε σύγκρουση δύο γλωσσικές μορφές της νέας ελληνικής (Καθαρεύουσα-Δημοτική), αλλά και δύο διαφορετικές αντιλήψεις για την ελληνική ταυτότητα.

Την τελευταία τριακονταετία, που εξέλιπε το ζήτημα της σύγκρουσης των δύο γλωσσικών μορφών με την επικράτηση της καθομιλουμένης ως πρότυπης γλώσσας, ανέκυψαν νέες ανάγκες κοινωνικές, παιδαγωγικές και πολιτισμικές, οι οποίες οδήγησαν σε νέες μεταρρυθμίσεις, η τελευταία από τις οποίες πραγματοποιήθηκε με την έκδοση νέων Προγραμμάτων Σπουδών (στο εξής Π.Σ.) το 1999 και το 2003 και διδακτικών βιβλίων το 2006-2007. Χαρακτηριστικό των μεταρρυθμίσεων αυτών ήταν η στροφή προς μορφές της κειμενοκεντρικής και της επικοινωνιακής προσέγγισης, οι οποίες έρχονταν σε αντίθεση με παλαιότερες, γραμματικοκεντρικές μορφές διδασκαλίας.

Στη δεκαετία του ’90 σημειώθηκαν σημαντικές αλλαγές στην παγκόσμια σκηνή με τις διεκδικήσεις εθνοτικών και θρησκευτικών ομάδων να έρχονται στο προσκήνιο, με την αμφισβήτηση των συνόρων και την ανάδυση νέων κρατών-εθνών, με την κλιματική αλλαγή, με την παγκοσμιοποίηση και τις αναδυόμενες οικονομίες της Ασίας να συμπιέζουν και να μεταβάλλουν τις εδραιωμένες εργασιακές σχέσεις του δυτικού κόσμου, με τις αναγκαστικές μετακινήσεις πληθυσμών λόγω πολιτικών και θρησκευτικών συγκρούσεων, αλλά και λόγω ανέχειας, με τη διεύρυνση της οικονομικής ανισότητας μεταξύ χωρών και ατόμων και τη συνακόλουθη αβεβαιότητα για το μέλλον, την οποία βιώνουμε με ένταση στις μέρες μας.

Παράλληλα η ανάπτυξη της τεχνολογίας δημιούργησε τις συνθήκες για μια χωρίς προηγούμενο επικοινωνία και ανταλλαγή πληροφοριών, προϊόντων και υπηρεσιών σ’ ένα τεράστιο εύρος πληθυσμού. Το νέο αυτό περιβάλλον που δημιουργήθηκε είχε ως αποτέλεσμα τις αλλαγές σε διάφορους τομείς της κοινωνικής ζωής, τις αλλαγές σε αξίες, συμπεριφορές των ανθρώπων, σε τρόπους προσέγγισης κάποιων πολιτισμικών αγαθών και στη θέαση του παρελθόντος αλλά και του μέλλοντος.

Στο επίπεδο της γλώσσας ο σύγχρονος άνθρωπος είναι αποδέκτης μιας τεράστιας ποσότητας κειμένων προφορικών, γραπτών και υβριδικών που μεταδίδονται τόσο με τα παραδοσιακά μέσα (ραδιόφωνο, τηλεόραση, έντυπα) όσο και με τα μέσα της σύγχρονης τεχνολογίας (διαδίκτυο, κινητή τηλεφωνία κτλ.).

Παράλληλα ο ήχος, η εικόνα, το σκίτσο και κάθε άλλη μορφή εικονιστικής αναπαράστασης –με ή χωρίς συνδυασμό λόγου– είναι παρόντα καθημερινά και σε μεγάλο βαθμό και έκταση. Η παρουσία αυτή των μορφών εικονιστικής αναπαράστασης σε συνδυασμό με τον ήχο έχει διαμορφώσει ή τείνει να διαμορφώσει νέες κοινωνικές πρακτικές έκφρασης και επικοινωνίας και μια νέα σύλληψη της έννοιας του κειμένου και της γλώσσας, η οποία είναι σαφώς διαφορετική από εκείνες που είχαν οι άνθρωποι πριν από είκοσι ή τριάντα χρόνια. Η νέα διαμορφωμένη αντίληψη συμπαρασύρει αναγκαστικά και τους τρόπους πρόσληψης με τους οποίους προσεγγίζει το νέο άτομο όχι μόνο το λόγο αλλά και όλες τις μορφές πολιτισμικής και πολιτιστικής έκφρασης.

Στον τομέα της λογοτεχνίας είναι εμφανείς οι διαφορές σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια, τόσο ως προς την παραγωγή, την έκδοση, τη διάδοση όσο και ως προς την πρόσληψη των λογοτεχνικών έργων, πρωτότυπων ή μεταφρασμένων. Η αγορά του λογοτεχνικού βιβλίου έχει διευρυνθεί (άρα και η επικράτηση των κανόνων της), ενώ η κριτική αξιολόγηση των έργων περνά σήμερα όχι μόνο μέσα από τους παραδοσιακούς θεσμούς των κριτικών στηλών των εφημερίδων και των λογοτεχνικών περιοδικών, αλλά και μέσα από τη διαδικτυακή επικοινωνία (ιστολόγια, κοινωνικά μέσα δικτύωσης). Το αποτέλεσμα για τον σύγχρονο αναγνώστη και τη σύγχρονη αναγνώστρια είναι διττό: από τη μια έχει αυξημένες δυνατότητες επιλογής αλλά και έκφρασης προσωπικών κρίσεων, αλλά από την άλλη κατακλύζεται από έναν όγκο προτάσεων για ανάγνωση, απόψεων, αξιολογικών κριτηρίων, τα οποία, καθώς είναι αντιφατικά μεταξύ τους και προέρχονται από διαφορετικές πολιτισμικές παραδόσεις, μπορούν να δημιουργήσουν σύγχυση και να οδηγήσουν στον αναγνωστικό κορεσμό και την αδράνεια.

Οι κλασικές σπουδές, τόσο στην αρχαία ελληνική, όσο και τη λατινική γλώσσα και γραμματεία, οι οποίες ήκμαζαν σε πανεπιστημιακό και προπανεπιστημιακό επίπεδο μέχρι τη δεκαετία του 1980 στην Ευρώπη και γενικότερα στο διεθνή χώρο, άρχισαν να φθίνουν σταδιακά. Ειδικά στην Ελλάδα η ενασχόληση των μαθητών και μαθητριών στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση με την αρχαία ελληνική γλώσσα (στο εξής ΑΕ) περιορίστηκε λόγω εγγενών αδυναμιών –γνώσεως του αντικειμένου, στοχοθεσίας, διδακτικής προσέγγισης και παιδαγωγικής πρακτικής– σε επίπεδο επιφανειακής (καθαρά γλωσσικής) διδασκαλίας, αφαιρώντας από τους μαθητές μια ακόμα ευκαιρία επαφής με το πνεύμα, τις αντιλήψεις και τις ιδέες των στοχαστών και των δημιουργών της αρχαιότητας για τον άνθρωπο, την κοινωνία και τη ζωή.

Η νέα και η αρχαία ελληνική γλώσσα, καθώς και η λογοτεχνία αποτελούσαν σε όλη τη νεότερη ελληνική ιστορία αντικείμενο διδασκαλίας στους έλληνες μαθητές και τις ελληνίδες μαθήτριες. Ο τρόπος όμως διδακτικής προσέγγισης παρέμεινε, με μικρές και σποραδικές παραλλαγές, εγκλωβισμένος στη διδασκαλία μιας τυποποιημένης γραμματικής, η οποία με τα χρόνια παγιώθηκε σαν αντικείμενο στείρας αποστήθισης και έχασε την πρωταρχική της διάσταση ως μορφής στοχασμού πάνω στη γλώσσα. Έτσι, η διδασκαλία έμεινε καθηλωμένη σε παλαιότερα πρότυπα που δεν κινούσαν το ενδιαφέρον, δεν κινητοποιούσαν τη δημιουργικότητα και τη φαντασία, δεν δημιουργούσαν γέφυρες ανάμεσα στο παρελθόν και στο παρόν και δεν διαμόρφωναν ουσιαστικούς τρόπους κατανόησης και αλληλεπίδρασης με το παρόν.

Οι κοινωνικές αλλαγές που έχουν επέλθει τα τελευταία χρόνια, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, οδηγούν σε νέους στόχους και νέα περιεχόμενα, συμβατά με τις διαμορφωθείσες κοινωνικές και πολιτισμικές συνθήκες. Το σχολείο καλείται να αναπτύξει στους μαθητές και στις μαθήτριες ένα εύρος δεξιοτήτων που θα τους επιτρέψει να κινηθούν με ευελιξία και δημιουργικότητα σε ένα εργασιακό και κοινωνικό περιβάλλον που έχει αυξημένες και μεταβαλλόμενες απαιτήσεις. Αυτές οι συνθήκες οδηγούν αναγκαστικά επίσης σε νέες διδακτικές προσεγγίσεις και σε νέα παιδαγωγική «φιλοσοφία», που έχει ως επίκεντρο τον μαθητή, που δίνει έμφαση στην καινοτομία και στη χρήση των νέων μέσων, στη δημιουργικότητα, στη φαντασία, στην αισθητική καλλιέργεια, που εδραιώνει στη συνείδηση των μαθητών και των μαθητριών τις δημοκρατικές αξίες, τις αρχές της ισονομίας μεταξύ των πολιτών και της αποδοχής της διαφορετικότητας, το σεβασμό στο περιβάλλον και τη λογική της αειφόρου ανάπτυξης, την ανθρώπινη αλληλεγγύη και την αποδοχή της διαφορετικότητας, ενώ παράλληλα ενισχύει το διερευνητικό και κριτικό πνεύμα απέναντι στη γλώσσα και στον τριπλό ρόλο που αυτή επωμίζεται: ως το βασικό μέσο επικοινωνίας ανάμεσα στους ανθρώπους, ως το μέσο που αντικατοπτρίζει με τη μεγαλύτερη πιστότητα τον ανθρώπινο νου και ως μηχανισμός κατασκευής ή/και αναδόμησης στάσεων, αξιών, κοινωνικών τάσεων και ιδεολογίας.

Τις τελευταίες δεκαετίες, λόγω των αναγκαστικών μετακινήσεων των οικονομικών μεταναστών και των πολιτικών προσφύγων, παρατηρείται μια σημαντική αύξηση των μαθητών και μαθητριών που προέρχονται από διαφορετικές φυλές, εθνότητες και διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα. Το σχολικό σύστημα, παραμένοντας ασφαλώς ελληνοκεντρικό ή ευρωκεντρικό ως προς τον προσανατολισμό του, καλείται να αναπτύξει μηχανισμούς που θα συμβάλουν στην ένταξη των μαθητών και μαθητριών που προέρχονται από αλλόγλωσσα περιβάλλοντα ή όσους προέρχονται από ξένες χώρες. Καλείται να ενθαρρύνει τη συνάντηση, την επικοινωνία αλλά και τη γνώση της ιδιαίτερης ταυτότητας των πολιτισμών. Από μια τέτοια στάση θα ωφεληθούν τόσο οι μαθητές και οι μαθήτριες της πλειονότητας όσο και εκείνοι των μειονοτήτων: οι μεν πρώτοι θα έρθουν σε επαφή και θα γνωρίσουν άλλες πολιτισμικές παραδόσεις και γλώσσες, διευρύνοντας έτσι τον ορίζοντά τους· οι δε δεύτεροι θα αναπτύξουν τις δυνατότητές τους και θα βελτιώσουν τις επιδόσεις τους, στο βαθμό που αισθανθούν ότι στο περιβάλλον του σχολείου δεν υψώνεται ένα φράγμα το οποίο, αποκλείοντας τα διαφορετικά βιώματα, αξίες και νοοτροπίες, δημιουργεί συνθήκες ανισότητας και επιτείνει τη σχολική διαρροή.

Ο εκπαιδευτικός, ως προς τη δεύτερη ομάδα μαθητών και μαθητριών, οφείλει να έχει επίγνωση ότι ο σεβασμός και η έμπρακτη αναγνώριση της μητρικής τους γλώσσας και κουλτούρας, που είναι βασικό στοιχείο τόσο της ταυτότητάς τους όσο και της γνωσιακής τους ανάπτυξης, είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την αποτελεσματική διδασκαλία της ελληνικής. Επίσης βασικές προϋποθέσεις είναι η επέκταση των γνώσεών του και της εμπειρίας του γύρω από τις εκφάνσεις του φαινομένου της διγλωσσίας/πολυγλωσσίας και η εμπλοκή των γονέων στη μαθησιακή διαδικασία. Η διδασκαλία της γλώσσας της πλειονότητας μέσα σε συνθήκες κοινωνικής ανισότητας δεν είναι ένα τεχνικό ζήτημα, αλλά άπτεται μιας γενικότερης εκπαιδευτικής στάσης που βλέπει την εκπαιδευτική διαδικασία ως μια διαπραγμάτευση ταυτοτήτων τόσο ανάμεσα στον εκπαιδευτικό και τους μαθητές όσο και ανάμεσα στους ίδιους τους μαθητές. Έτσι αποφεύγεται ο αποκλεισμός των

μειονοτήτων, ενώ παράλληλα η πλειονότητα έχει πολλά να κερδίσει από το άνοιγμα στη διαφορετικότητα.

Με παρόμοιο τρόπο τοποθετείται και το ζήτημα της παρουσίας στην τάξη παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και μαθησιακές δυσκολίες, που προκύπτουν από δυσλεξία, δυσγραφία, σύνδρομο ελλειμματικής προσοχής κ.ά. αλλά και αναπηρίες, όπως η ελλειμματική όραση ή η κώφωση. Στην τελευταία περίπτωση τα παιδιά μαθαίνουν συχνά τα ελληνικά ως δεύτερη γλώσσα, στο βαθμό που η πρώτη τους γλώσσα είναι η Ελληνική Νοηματική Γλώσσα (ΕΝΓ). Οι μαθητές αυτοί με διαφορετικές ανάγκες και ταυτότητες χρειάζονται μια διαφοροποιημένη διδασκαλία για να αναπτύξουν τις δεξιότητές τους και να ενταχθούν στην τάξη. Ειδικά σχέδια διδασκαλίας, έχουν εκπονηθεί, για παράδειγμα για τη Γλώσσα και τα Μαθηματικά και χρησιμοποιούνται στα τμήματα ένταξης, τα οποία πρέπει κάθε σχολείο απαραιτήτως να οργανώνει σε συγκεκριμένες ώρες.

Ταυτόχρονα και μέσα στις τάξεις και για όλες τις ώρες μπορεί να βοηθήσει τον εκπαιδευτικό στο έργο του η ανάπτυξη της τεχνολογίας, και ειδικότερα της γλωσσικής τεχνολογίας με τα εργαλεία που προσφέρει, καθώς επιτρέπει στον εκπαιδευτικό να οργανώσει μια διαφοροποιημένη διδασκαλία που να καλύπτει ένα ευρύ φάσμα αναγκών. Πέρα από τους ευρέως πλέον διαδεδομένους επεξεργαστές κειμένων και συστήματα ορθογραφικής διόρθωσης, μπορούν να χρησιμοποιηθούν επίσης εργαλεία ταυτοποίησης των γραμματικών τύπων, επινοητές λέξεων, συστήματα αναγνώρισης και σύνθεσης προφορικού λόγου καθώς και ένα πλήθος γλωσσικών πόρων (μέθοδοι εκμάθησης της γλώσσας, λεξικά και σώματα κειμένων) που βρίσκονται σε ηλεκτρονική μορφή και παρέχουν πολλές δυνατότητες αναζήτησης, ανάκτησης της πληροφορίας και διαδραστικής αλληλεπίδρασης. Βέβαια απαιτείται ειδικός διδακτικός σχεδιασμός για την αξιοποίησή τους.

Για όλους τους παραπάνω λόγους το Π.Σ. που ακολουθεί είναι ένα πρόγραμμα που στηρίζεται στις αρχές του *κριτικού γραμματισμού*, σύμφωνα με τον οποίο κάθε πολιτισμικό προϊόν (και στην περίπτωσή μας η γλώσσα και η λογοτεχνία), προσεγγίζεται μαθησιακά ως ένα πολυεπίπεδο αποτέλεσμα ιδεολογικών, κοινωνικών και τεχνολογικών διεργασιών, οι οποίες στο πλαίσιο της παιδαγωγικής του κριτικού γραμματισμού είναι –και πρέπει να είναι– διερευνήσιμες και ερμηνεύσιμες.

Επιπλέον, το Π.Σ. βρίσκεται σε πλήρη αρμονία και σύγκλιση στόχων με το Ψηφιακό Σχολείο [ΨΣ] (http://digitalschool.minedu.gov.gr/), το οποίο είναι βασικό συστατικό του οράματος του Νέου Σχολείου. Η ανάπτυξη ψηφιακής πλατφόρμας παροχής εκπαιδευτικού υλικού και βοήθειας σε μαθητή και εκπαιδευτικό αποτελεί έναν από τους πέντε πυλώνες δράσης του ΨΣ, ο οποίος βρίσκεται σε διαρκή ανάπτυξη και εξέλιξη. Το Π.Σ. ενσωματώνει πλήρως τους στόχους του πυλώνα αυτού για «πλούσιο, διαδραστικό και αντιστοιχισμένο με τα προγράμματα σπουδών ψηφιακό εκπαιδευτικό περιεχόμενο (e-books) για όλες τις τάξεις και τα μαθήματα» (http://digitalschool.minedu.gov.gr/manuals/sxoleio.php) και τους ενισχύει με στοχευμένες δράσεις, εξειδικευμένες για κάθε γλωσσικό μάθημα.

Το Π.Σ. που ακολουθεί φιλοδοξεί με τους στόχους, το περιεχόμενο καθώς και τις μεθοδολογικές αρχές που προτείνει, να δώσει όλα τα εφόδια ώστε οι μαθητές και οι μαθήτριες να αποκτήσουν τις ιδιότητες ενός κριτικού και σε εγρήγορση ατόμου, που είναι σε θέση να αναγνωρίζει την ιστορικότητα των διαφόρων πολιτισμικών παραδόσεων, καθώς και τη σημασία της γλώσσας και της

λογοτεχνίας στη συγκρότησή τους. Ενός κοινωνικού υποκειμένου το οποίο, χωρίς να του λείπουν οι ειδικές γνώσεις για την ίδια τη γλώσσα και τη λογοτεχνία, θα είναι πρωτίστως σε θέση να κατανοεί πώς λειτουργούν οι γλώσσες στα οικονομικά, πολιτικά, κοινωνικοπολιτισμικά και ιδεολογικά τους συμφραζόμενα και αντίστοιχα να αναγνωρίζει την πολυπλοκότητα των διαδικασιών νοηματοδότησης των λογοτεχνικών κειμένων. Παράλληλα, το νέο Π.Σ. θα βοηθήσει τους μαθητές και τις μαθήτριες να αποκτήσουν τα χαρακτηριστικά ενός πολίτη που αγωνίζεται για τη δημοκρατία και την ισονομία μεταξύ των πολιτών, για το σεβασμό των δικαιωμάτων των αδύναμων κοινωνικά ατόμων, για την ειρήνη και την κατανόηση και την αλληλεγγύη μεταξύ των λαών και των ανθρώπων. Όλα αυτά τα επιμέρους στοιχεία συγκροτούν τον σύγχρονο πολίτη μέσα σε ένα ανθρωποκεντρικό περιβάλλον.

2. Η ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

2.1. Εισαγωγή

Για πάρα πολλά χρόνια η διδακτική της γλώσσας έδινε έμφαση στη διδασκαλία του συστήματος της γλώσσας και στους κανόνες που τη διέπουν και καθόλου σχεδόν στην κοινωνική και επικοινωνιακή διάσταση. Τα τελευταία πενήντα χρόνια η επικοινωνιακή διάσταση κυριάρχησε στη διδασκαλία της γλώσσας. Η βασική αρχή της επικοινωνιακής προσέγγισης ήταν η επεξεργασία και παραγωγή λόγου/κειμένων με βασικό κριτήριο την καταλληλότητά τους ανάλογα με την περίσταση επικοινωνίας. Από το κριτήριο αυτό, αν και απόλυτα θεμιτό, απουσίαζε συνήθως η διάσταση της κριτικής διερεύνησης των διαφόρων γλωσσικών μορφωμάτων ως φορέων στάσεων, αξιών και ιδεολογίας, δηλαδή ως μηχανισμών διαμόρφωσης κοινωνικών, πολιτικών και πολιτισμικών συνθηκών.

Σήμερα η ύπαρξη μιας τεράστιας ποικιλίας μορφών κειμένου και γλωσσών φέρνει τα άτομα σχολικής ηλικίας αντιμέτωπα με μια κατάσταση η οποία απαιτεί για την προσέγγιση και την κατανόησή της γλωσσικές, επικοινωνιακές και κοινωνικές δεξιότητες που θα τα βοηθήσουν να γίνουν ισότιμοι και δημιουργικοί πολίτες, να ελέγξουν και να διαχειριστούν τη ζωή τους διά του λόγου και να είναι σε θέση να συνδιαμορφώνουν κριτικά το πολιτικό, κοινωνικό και πολιτισμικό γίγνεσθαι. Άρα, αυτό που χρειάζεται να δοθεί στα άτομα αυτά δεν είναι η επαφή απλώς με ορισμένα κείμενα και τις περιστάσεις μέσα στις οποίες παράγονται, με σκοπό απλώς και μόνον την οικονομική και κοινωνική τους ενδυνάμωση μέσω της αποτελεσματικής χρήσης της γλώσσας, αλλά οι κριτικές εκείνες δεξιότητες που θα τους επιτρέψουν να αξιολογούν την πολιτική, κοινωνική και ιδεολογική διάσταση της γλώσσας και το ρόλο της στη διαμόρφωση της κοινωνικοπολιτικής πραγματικότητας.

Μέσα στο πλαίσιο της συνεχούς αλλαγής των κοινωνιών και του κόσμου εντάσσεται και η ανάγκη αλλαγής των πλαισίων διδασκαλίας πολλών γνωστικών αντικειμένων, ανάμεσα σε αυτά και της γλώσσας. Το πρόγραμμα της διδασκαλίας της νέας ελληνικής (στο εξής ΝΕ) που παρουσιάζεται εδώ εκπληρώνει αυτήν την ανάγκη, εφόσον μάλιστα θεωρεί ότι η διδασκαλία της γλώσσας δεν περιορίζεται αυστηρά στο πλαίσιο του γλωσσικού μαθήματος, αλλά διαχέεται σε όλα τα γνωστικά αντικείμενα του ΠΣ, τα οποία αξιοποιούνται για την ανάπτυξη γλωσσικών δεξιοτήτων και την κατάκτηση ακαδημαϊκού λεξιλογίου και σύνθετων μορφοσυντακτικών δομών.

2.2. Σκοποί και στόχοι

Το Π.Σ. της ΝΕ, χωρίς να αρνείται τις κλασικές αρχές ενός προγράμματος γλωσσικής διδασκαλίας για καλλιέργεια του γλωσσικού γραμματισμού των μαθητών και των μαθητριών, στηρίζεται στις αρχές της διαφοροποίησης στη διδασκαλία, μάθηση και αξιολόγηση, της ενίσχυσης της καινοτομίας και της δημιουργικότητας, της διαπολιτισμικής συνεργασίας, της δημοκρατίας και της

ισονομίας των πολιτών, της διάχυσης των ιδεών της αειφορίας και της προστασίας του περιβάλλοντος και της προώθησης της ψηφιακής επικοινωνίας.

Στη βάση των παραπάνω αρχών επιδιώκεται με τη διδασκαλία του μαθήματος της ΝΕ οι μαθητές και οι μαθήτριες να αποκτήσουν γνώσεις, δεξιότητες και στάσεις οι οποίες έχουν να κάνουν όχι μόνο με την ίδια τη γλώσσα και την αποτελεσματική γλωσσική επικοινωνία αλλά και με την προσωπική και κοινωνική τους ζωή και τη συνδιαμόρφωση του κοινωνικού γίγνεσθαι.

Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά τη γλώσσα και τη γλωσσική επικοινωνία επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες:

✓ Να κατακτήσουν το μηχανισμό προφοράς και γραφής της πρότυπης ΝΕ, ώστε να είναι σε θέση να προφέρουν σύμφωνα με τους παραδεκτούς φωνολογικούς κανόνες της ελληνικής, να κωδικοποιούν προφορικά μηνύματα χρησιμοποιώντας τα γράμματα της ΝΕ και να αποκωδικοποιούν γραπτά μηνύματα.

✓ Να είναι σε θέση να αποτιμούν τα σημεία σύγκλισης μεταξύ προφορικού και γραπτού λόγου αλλά και τις αποκλίσεις μεταξύ τους· να κατανοούν ότι οι αποκλίσεις οφείλονται είτε σε ιστορικούς λόγους είτε στην ύπαρξη γλωσσικής ποικιλότητας, τόσο γεωγραφικής όσο και κοινωνικής.

✓ Να αποτιμούν κριτικά τους διαφόρους τρόπους γραφής, με βάση τα κοινωνικά συμφραζόμενα μέσα στα οποία εμφανίζονται.

✓ Να αποκτήσουν στέρεη μεταγλωσσική ενημερότητα της μορφολογίας και της σύνταξης της ΝΕ, που έχουν ήδη κατακτήσει με φυσικό τρόπο· να κατακτήσουν πτυχές της σύνταξης της πρότυπης γλώσσας που ενδεχομένως δε γνωρίζουν (π.χ. αρχαιοπρεπείς συντακτικές δομές, δομές της πρότυπης γλώσσας που αποκλίνουν από αυτές των τοπικών ποικιλιών)· να αποτιμούν κριτικά τη συντακτική και μορφολογική ποικιλότητα.

✓ Να αποκτήσουν τις απαραίτητες μεταγλωσσικές γνώσεις πάνω στους μορφολογικούς και ορθογραφικούς κανόνες της πρότυπης ΝΕ, ώστε να είναι σε θέση να παράγουν κείμενα σύμφωνα με τους κανόνες αυτούς.

✓ Να αποκτήσουν το απαραίτητο λεξιλόγιο για τις επικοινωνιακές τους ανάγκες, ώστε να είναι σε θέση να εκφράζουν τα νοήματα που επιθυμούν· να είναι σε θέση να αποτιμούν κριτικά τη διαφοροποίηση στο λεξιλόγιο, όχι μόνο ως απόρροια διαφορετικών σημασιολογικών πεδίων αλλά και ως ενδείκτη κοινωνικών και πολιτισμικών σχέσεων.

✓ Να αποκτήσουν ακαδημαϊκές δεξιότητες που θα τους επιτρέψουν να αντεπεξέρχονται στις απαιτήσεις όχι μόνο του γλωσσικού μαθήματος αλλά και όλων των γνωστικών αντικειμένων του ΠΣ.

✓ Να αποκτήσουν τις απαραίτητες δεξιότητες που δίνουν τη δυνατότητα κατανόησης και παραγωγής προφορικού και γραπτού λόγου, ώστε να είναι σε θέση να κατανοούν και να μεταδίδουν γλωσσικά μηνύματα με τρόπο διαφοροποιημένο ανάλογα με την περίσταση επικοινωνίας και το κειμενικό είδος.

✓ Να κατακτήσουν τους απαραίτητους επικοινωνιακούς κανόνες της ΝΕ, ώστε να είναι σε θέση να διαφοροποιούν τον λόγο τους ανάλογα με την περίσταση επικοινωνίας.

✓ Να κατανοήσουν ότι οι γλωσσικές μορφές (τρόποι γραφής και προφοράς, μορφολογικές, συντακτικές και λεξιλογικές επιλογές, κειμενικά είδη) λειτουργούν ως ενδείκτες κοινωνικών παραμέτρων και ως μηχανισμοί δόμησης ταυτοτήτων, ιδεολογιών, στάσεων και συμπεριφορών, ώστε να είναι σε θέση να αναδεικνύουν

τη σχέση της γλώσσας των κειμένων με ποικίλες κοινωνικές συνθήκες και ιδεολογίες και να προσεγγίζουν κριτικά αυτές τις σχέσεις.

✓ Να κατανοήσουν ότι η νέα ελληνική, όπως και κάθε ζωντανή γλώσσα, χαρακτηρίζεται από γεωγραφική και κοινωνική ποικιλότητα, η οποία χρησιμοποιείται από τους/τις χρήστες της για την κωδικοποίηση κοινωνικών και πολιτισμικών νοημάτων, ώστε να είναι σε θέση να χρησιμοποιούν δημιουργικά την ποικιλότητα και να αποτιμούν τον κοινωνικοπολιτισμικό της ρόλο.

✓ Να αξιοποιούν ως μέρος του γλωσσικού τους κεφαλαίου την προϋπάρχουσα ή αναδυόμενη γνώση διαλέκτων, κοινωνικών ποικιλιών ή και άλλων γλωσσών από τις τοπικές τους κοινότητες και να τις αντιπαραβάλλουν συστηματικά και κριτικά με την πρότυπη ποικιλία, τόσο ως προς τη γλωσσική όσο και ως προς την υφολογική, επικοινωνιακή και κοινωνική τους διάσταση (ως μέσα δόμησης εναλλακτικών νοημάτων, κειμενικών ειδών, ταυτοτήτων κτλ.).

✓ Να κατανοήσουν ότι τα κειμενικά είδη και η γλωσσική τους μορφή αποτελούν προϊόντα κοινωνικών παραγόντων και σχέσεων εξουσίας μεταξύ των επικοινωνούντων, δηλαδή ότι δεν είναι τυπολογικά σταθερές και αναλλοίωτες κατηγορίες, αλλά ότι μετασχηματίζονται ιστορικά αλλά και συγχρονικά ανάλογα με τις επικοινωνιακές ανάγκες της εκάστοτε κοινότητας αλλά και στη βάση οικονομικών, πολιτικών και πολιτισμικών αλλαγών.

✓ Να κατανοήσουν ότι ο προφορικός και ο γραπτός λόγος δεν είναι απόλυτα οριοθετημένες και ομοιόμορφες γλωσσικές μορφές, αλλά χαρακτηρίζονται από γλωσσική και κειμενική ποικιλότητα, ώστε να χειρίζονται τις δύο αυτές μορφές ανάλογα με τις αναδυόμενες απαιτήσεις της περίστασης επικοινωνίας.

✓ Να κατανοήσουν ότι ο λόγος των κειμένων που αναδύονται μέσα από τις τεχνολογίες της πληροφορίας και των πολυμέσων είναι λόγος που διαφέρει ως προς τα χαρακτηριστικά του από τον καθημερινό προφορικό και γραπτό λόγο, ώστε να είναι σε θέση να τον αναγνωρίζουν, να τον αξιολογούν και να τον χρησιμοποιούν.

✓ Να κατανοήσουν ότι εκτός από τα προφορικά και γραπτά κείμενα υφίστανται και υβριδικά κειμενικά είδη, τα οποία χρησιμοποιούνται σε ορισμένες περιπτώσεις καθημερινής επικοινωνίας κυρίως μέσω των ΤΠΕ, ώστε να είναι σε θέση να τα αναγνωρίζουν ως τέτοια και να τα χρησιμοποιούν σε αναγνωρίσιμες επικοινωνιακές περιστάσεις και σε επικοινωνιακές περιστάσεις που αναδύονται.

✓ Να κατανοήσουν ότι ο υψηλός βαθμός συνθετότητας είναι χαρακτηριστικό πλέον σε κάθε τομέα της κοινωνίας, άρα και στην εκπαίδευση.

✓ Να κατανοήσουν ότι οι ΤΠΕ μέσω των αλληλεπιδραστικών περιβαλλόντων που προσφέρουν, τους δίνουν τη δυνατότητα να γίνουν κοινωνοί και μέτοχοι στο σύγχρονο κόσμο.

✓ Να κατανοήσουν ότι η γλώσσα κατέχει μεν κεντρική θέση στην πρόσληψη της πραγματικότητας και στην επικοινωνία, αλλά ότι και άλλα σημειωτικά συστήματα όπως οι εικόνες, τα γραφήματα, τα σύμβολα, τα διαγράμματα κι άλλα οπτικά σύμβολα παίζουν κι αυτά σημαντικό ρόλο.

✓ Να κατανοήσουν και να αποδεχτούν τα εργαλεία του ιστού δεύτερης γενιάς (web.2.0) ως μια πρακτική του ψηφιακού γραμματισμού, η οποία συνδυάζει τη λεκτική με την οπτική παράμετρο.

✓ Να κατανοήσουν πως τόσο η κατανόηση όσο και η παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου μπορούν να υποστηριχτούν από εργαλεία web2.0 παρεμβαίνοντας υποβοηθητικά στην καλλιέργεια της ΝΕ.

✓ Οι νέοι μαθητές και μαθήτριες που ανήκουν στη γενιά του διαδικτύου και έχουν εξοικειωθεί με αλληλεπιδραστικά μέσα, να μεταφέρουν τις δεξιότητες αυτές στη μάθηση.

✓ Να δίνεται η δυνατότητα στους μαθητές να επιλέγουν το εργαλείο web2.0 που αυτοί επιθυμούν για να επικοινωνήσουν κι έτσι η γλωσσική διδασκαλία να αποτελέσει μια επικοινωνιακή πράξη. (Οι ηλεκτρονικές βιβλιοθήκες (wikis), οι ιστοσελίδες/τα ιστολόγια (weblogs/blogs), τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (social networking), οι ψηφιακές πλατφόρμες που φιλοξενούν λογισμικά και δραστηριότητες αποτελούν μια ψηφιακή εφαρμογή χρήσης και διδασκαλίας της γλώσσας.)

✓ Να κατανοήσουν ότι κάθε επικοινωνιακό συμβάν διαμορφώνεται από διάφορους επικοινωνιακούς παράγοντες (σκοπός, πομπός, δέκτης, κοινωνικό πλαίσιο, θεσμοθετημένες κοινωνικές πρακτικές, σχέσεις ισότητας, ανισότητας, αυθεντίας, αλληλεγγύης μεταξύ των συμμετεχόντων, παγιωμένες ή μη γλωσσικές και κειμενικές πρακτικές κτλ.), ώστε να είναι σε θέση να τους ανακαλύπτουν, να τους κατονομάζουν και να εξηγούν το ρόλο τους.

✓ Να κατανοήσουν ότι κατανόηση σημαίνει ικανότητα εντοπισμού όχι μόνο των δηλούμενων αλλά και των υπο-δηλούμενων νοημάτων ενός κειμένου μέσω επανορθωτικών διαδικασιών, για να γεφυρώνουν τα χάσματα συνοχής του κειμένου· κατ' επέκταση να συνειδητοποιήσουν ότι κατανόηση σημαίνει στάση «κριτικού αναγνώστη» *απέναντι* στις ιδέες του κειμένου και την οργάνωσή τους.

✓ Να κατανοήσουν ότι η κατανόηση ενός κειμένου απαιτεί εκ μέρους του αναγνώστη γνώσεις για τον κόσμο (καταστάσεις, κοινωνικο-πολιτισμικές συνθήκες, συμβάσεις και αξίες, συμπεριφορές οργανωμένες σε γνωστικά σχήματα), γνώσεις για τη γλώσσα και συγκεκριμένα τους κειμενογλωσσολογικούς μηχανισμούς που καθιστούν το κείμενο μια ενότητα λόγου με επικοινωνιακό, λειτουργικό χαρακτήρα και γνωστικές δεξιότητες για την παρακολούθηση της σκέψης.

✓ Να κατανοήσουν ότι η παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου αποτελεί μια διαδικασία συνεργατική και δημιουργική, ώστε να είναι σε θέση να επανασχεδιάζουν, να σχολιάζουν και να αξιολογούν τον παραγόμενο λόγο τους.

✓ Να κατανοήσουν ότι η ανάγνωση και η γραφή είναι κοινωνικοπολιτισμικές και κοινωνιογνωσιακές δραστηριότητες κατασκευής νοήματος και επίλυσης προβλήματος.

✓ Να κατανοήσουν ότι η κατανόηση και η παραγωγή κειμένου ως κοινωνιογνωσιακές δραστηριότητες μοιράζονται κοινές γνωστικές διαδικασίες και υπόκεινται στους ίδιους κειμενικούς και περικειμενικούς περιορισμούς.

✓ Να κατανοήσουν ότι η αναγνωστική δραστηριότητα είναι διαδικασία ανάλυσης και η παραγωγή διαδικασία σύνθεσης, όμως και οι δύο είναι πλευρές μιας ενιαίας δραστηριότητας, της επικοινωνίας.

✓ Να χρησιμοποιούν το γραπτό λόγο ως ένα μέσο στοχασμού και αναστοχασμού καθώς και ανάπτυξης των μεταγνωσιακών δεξιοτήτων τους.

✓ Να αποκτήσουν επίγνωση της δηλωτικής, της διαδικασιακής και της πλαισιοθετημένης γνώσης που είναι αναγκαία κατά τη σύνθεση ενός εκτεταμένου επικοινωνιακού κειμένου.

✓ Να κατανοήσουν στην κατεύθυνση ενός πολυτροπικού γραμματισμού τη σχέση οπτικού και λεκτικού γραμματισμού.

✓ Να κατακτήσουν τις αναγκαίες στρατηγικές για την κατανόηση και παραγωγή κειμένων, όπως: κατανόηση άγνωστων λέξεων από τα συμφραζόμενα, περίληψη βασικών σημείων του κειμένου, χρήση γραφικών οργανωτών κτλ.

Όσον αφορά την προσωπική και κοινωνική τους ζωή επιδιώκεται:

✓ Να κατανοήσουν ότι η κατανόηση και παραγωγή κειμένων αποτελούν κοινωνικές πράξεις με την αντίστοιχη βαρύτητα και το ρόλο που έχουν όλες οι κοινωνικές πράξεις, ώστε να είναι σε θέση να τις αντιμετωπίζουν ως τέτοιες.

✓ Να κατανοήσουν ότι η επικοινωνία αποτελεί μια διαδικασία κατά την οποία ανταλλάσσονται διαφορετικές γνώσεις, στάσεις και ιδεολογίες, ώστε να είναι σε θέση να τις διαπραγματεύονται με σεβασμό στην προσωπικότητα των συνομιλητών και συνομιλητριών τους.

✓ Να κατανοήσουν ότι η παραγωγή λόγου αποτελεί προϊόν συνεργασίας, ώστε να είναι σε θέση να συνεργάζονται ισότιμα και δημοκρατικά για να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις των επικοινωνιακών καταστάσεων.

✓ Να κατανοήσουν ότι τα μέσα της σύγχρονης τεχνολογίας διαδραματίζουν το ρόλο μεταφοράς και μετάδοσης μηνυμάτων, ώστε να είναι σε θέση να προσλαμβάνουν τα νοήματα ως προϊόντα διαμεσολάβησης.

✓ Να κατανοήσουν ότι οι διαφορετικές γλώσσες και διάλεκτοι αποτελούν γλωσσικές μορφές που μεταφέρουν διαφορετικές κουλτούρες και συμπεριφορές από τη δική τους, ώστε να είναι σε θέση να τις βλέπουν ως ισότιμες με τη γλώσσα τους, αλλά διαφορετικές, και να αποδέχονται τα νοήματα και την προσωπικότητα των ατόμων που παράγουν αυτά τα νοήματα.

✓ Να κατανοήσουν ότι στο σύγχρονο κόσμο κυρίαρχος τρόπος μάθησης είναι ο διερευνητικός, ώστε να είναι σε θέση να λειτουργούν ως ερευνητές και ερευνήτριες και να αποκτούν πρόσβαση σε πρακτικές γραμματισμού εκτός σχολείου.

✓ Να κατανοήσουν ότι οι ΤΠΕ αποτελούν φορείς γνώσης και πληροφόρησης, ώστε να προσπαθήσουν να πλοηγούνται σε έντυπες και ηλεκτρονικές πηγές και να αποκτήσουν δεξιότητες παραγωγής λόγου με τη βοήθεια εφαρμογών της σύγχρονης τεχνολογίας (εργαλεία επικοινωνίας, συνεργασίας, κοινωνικής δικτύωσης, μάθηση μέσω διαδικτύου κτλ.).

Η βελτίωση της επίδοσης των ελλήνων μαθητών και ελληνίδων μαθητριών σε διεθνείς διαγωνισμούς (π.χ. PISA) δεν αποτελεί ουσιώδη άξονα της οργάνωσης του Π.Σ. ούτε βασικό στόχο του. Ωστόσο, η χαμηλή συγκριτικά με άλλες χώρες, ταξινόμηση των ελληνίδων μαθητριών και ιδιαίτερα των ελλήνων μαθητών σε δραστηριότητες κατανόησης κειμένων δημιουργεί σοβαρούς προβληματισμούς. Όπως διαπιστώνεται από σχετικές έρευνες, η αποτυχία οφείλεται σε τρεις κυρίως παράγοντες: στο είδος των κειμένων, στους τύπους της ανάγνωσης και στην αναγνώριση του σκοπού για τον οποίο συντάχθηκε ένα κείμενο. Η γλωσσική εκπαίδευση στην Ελλάδα στηρίχτηκε για χρόνια στη διδασκαλία κυρίως λογοτεχνικών κειμένων η οποία γινόταν με τρόπο ολιστικό και με αδιευκρίνιστο συχνά σκοπό. Επίσης, η ενασχόληση κυρίως με μετασχηματιστικού τύπου ασκήσεις δεν επέτρεπε την κατανόηση της λειτουργικής διάστασης της γραμματικής όπως και την κατανόηση και παραγωγή αυθεντικών κειμένων.

Η επιλογή του Π.Σ. να χρησιμοποιούνται ποικίλα πολυτροπικά κείμενα, συνεχούς και ασυνεχούς λόγου, ώστε να εξοικειώνονται οι μαθητές και οι

μαθήτριες με τις στρατηγικές και τις δεξιότητες που απαιτούνται για την κατανόηση των πληροφοριών που μεταφέρει η γλώσσα αλλά και οι άλλοι σημειωτικοί τρόποι που συνυπάρχουν στα σύγχρονα κείμενα θα επιτρέψει τη δημιουργία πιο αποτελεσματικών κριτικών αναγνωστών. Στην ίδια κατεύθυνση εκτιμάται ότι θα συνεισφέρει η εκπαίδευση των μαθητών και μαθητριών στην ανάπτυξη στρατηγικών κατανόησης προφορικών και γραπτών κειμένων όπως και η ποικιλία των τρόπων ανάγνωσης, η οποία προβλέπεται στο νέο Π.Σ. ανάλογα με τους σκοπούς του αναγνώστη, το περιεχόμενο των κειμένων και άλλες παραμέτρους της περίστασης επικοινωνίας.

2.3. Το περιεχόμενο

Το περιεχόμενο στο μάθημα της διδασκαλίας της ΝΕ είναι από τη φύση του ευρύτατο, γιατί εκ των πραγμάτων περιλαμβάνει δυνάμει όλα τα προφορικά, γραπτά, υβριδικά, ψηφιακά και πολυτροπικά κείμενα που έχουν παραχθεί ή πρόκειται να παραχθούν όχι μόνο εκτός σχολικού χώρου αλλά και εντός σχολικού χώρου και όχι μόνο από πολίτες που συμμετέχουν σε ποικίλες τοπικές, ψηφιακές και άλλες εξωσχολικές κειμενικές κοινότητες αλλά και από άτομα που συμμετέχουν στη σχολική κειμενική κοινότητα και στην περιορισμένη κοινότητα της τάξης των μαθητών και μαθητριών όπου διεξάγεται η διδασκαλία (από τη μια διδάσκοντες και διδάσκουσες και από την άλλη μαθητές και μαθήτριες). Τα κείμενα αυτά λειτουργούν ως αφορμήσεις για τη διδασκαλία και ως πόροι από τους οποίους είναι δυνατό μέσω της διδασκαλίας να αντληθούν από τους διδασκόμενους και τις διδασκόμενες δεξιότητες σχετικές με την καλλιέργεια της γλώσσας και του γραμματισμού τους, καθώς και της στάσης τους απέναντι στη γλώσσα, τη γνώση και τον κόσμο, που είναι απαραίτητες για τη διαμόρφωσή τους ως εγγράμματων, δημοκρατικών και κριτικά σκεπτόμενων πολιτών. Στο περιεχόμενο του μαθήματος της διδασκαλίας της γλώσσας συμπεριλαμβάνονται οπωσδήποτε και κείμενα που παραπέμπουν στη διερεύνηση του συστήματος της γλώσσας, δηλαδή τα κείμενα της Γραμματικής και των Λεξικών, τα οποία αποτελούν προϋποθέσεις για την κατανόηση στοιχείων που αφορούν τα υπόλοιπα κείμενα. Εκείνο που έχει σημασία για το περιεχόμενο του μαθήματος δεν είναι απλώς η ποικιλία των κειμένων αλλά και η κουλτούρα στο πλαίσιο της οποίας παρήχθη ένα κείμενο, καθώς και οι κοινωνικές σχέσεις που αναδύονται μέσα από τα κείμενα, στοιχεία που έχουν φαινομενικά άυλο χαρακτήρα, αλλά που συμβάλλουν στην καλλιέργεια των δεξιοτήτων και του κριτικού γραμματισμού. Όλα τα παραπάνω οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η έμφαση στο περιεχόμενο του μαθήματος δίνεται σε δύο τομείς: α) γενικά στον τομέα των κειμένων (προφορικών, γραπτών, ψηφιακών, υβριδικών, πολυτροπικών) και β) στον τομέα των κειμένων που αναφέρονται στο σύστημα της γλώσσας (Γραμματική σε όλα τα επίπεδα: Φωνολογία, Μορφολογία, Σύνταξη, Σημασιολογία, Λεξιλόγιο, Πραγματολογία καθώς και Λεξικά).

Στον τομέα των κειμένων περιλαμβάνεται γενικά σωρεία κειμένων, χρηστικών και λογοτεχνικών, τα οποία ανήκουν σε διάφορα κειμενικά είδη και περιλαμβάνουν διάφορους κειμενικούς τύπους και γλωσσικές λειτουργίες. Ορισμένα από αυτά τα κείμενα είναι τα εξής: *αιτήσεις, αινίγματα, ανακοινώσεις, αναφορές, ανέκδοτα, απομνημονεύματα, αρχικές σελίδες ιστότοπων, αυτοβιογραφίες, αφηγήσεις*

προσωπικές, αφηγήματα, βιογραφικά, κείμενα γνώμης, γελοιογραφίες, γραφήματα, δελτία καιρού, διαγράμματα, διακηρύξεις, διαλέξεις, διάλογοι, διαφημίσεις, διηγήματα, δοκίμια, ειδήσεις, επιστολές, επιφυλλίδες, έρευνες, ευθυμογραφήματα, ηλεκτρονικά μηνύματα, ημερολόγια, θεατρικά έργα, κατάλογοι, κόμικς, κριτικές, λεζάντες, μελέτες, μικρές αγγελίες, μυθιστορήματα, νομοθετικά κείμενα, οδηγίες χρήσης, παραμύθια, παρουσιάσεις, πεζοτράγουδα, πινακίδες, ποιήματα, πρακτικά συνεδριάσεων, προσκλήσεις, πίνακες, ρεπορτάζ, σημειώματα, συζητήσεις, συμβόλαια, συνεντεύξεις, συνταγές, συστατικές επιστολές, σχόλια, τουριστικοί οδηγοί, τιμολόγια κοινωφελών οργανισμών (ΟΤΕ, ΔΕΗ κτλ.), *φόρμες αιτήσεων, χάρτες, πιστοποιητικά, τραγούδια, υπομνήματα, χρονογραφήματα, χρονικά* και άλλα.

Στον τομέα των κειμένων που αναφέρονται στο σύστημα της γλώσσας περιλαμβάνονται κείμενα που αφορούν όλα τα τεχνικά και λιγότερο τεχνικά θέματα που περιέχει ένα βιβλίο Γραμματικής και ένα Λεξικό, όπως ορολογία (*φθόγγος, στίξη, επιτονισμός, επίθετο, ρήμα, πρόθεση, υποκείμενο, ρηματικό σύνολο, λαϊκό/λόγιο λεξιλόγιο, ύφος, κείμενο, πρόταση, κειμενικό είδος, επίπεδο ύφους* κτλ.), κλιτικά παραδείγματα, μορφοσυντακτικοί κανόνες, κανόνες ορθογραφίας, διαφορές προφορικού-γραπτού- υβριδικού λόγου. Τα βιβλία γραμματικής όπως και τα λεξικά αποτελούν και αυτά με τη σειρά τους κειμενικά είδη, τα οποία οφείλουμε να αντιμετωπίζουμε με κριτική σκέψη. Στην εκπαιδευτική πρακτική έχει υπερτονιστεί ο ρυθμιστικός τους ρόλος –κανόνες της ορθής χρήσης της γλώσσας– και έχει υποβαθμιστεί η ερμηνευτική και περιγραφική τους διάσταση. Αποτελούν ωστόσο προϊόντα μιας μακρόχρονης ιστορικής παράδοσης, η οποία δεν είναι ενιαία, καθώς κατά τη διάρκεια των αλλεπάλληλων διαμορφώσεων /αναμορφώσεών της εμπλέκεται με διαφορετικές θεωρήσεις για τη δομή της γλώσσας και με ποικίλες φιλοσοφικές παραδόσεις. Είναι επομένως απαραίτητο να αναδειχθεί ο ρόλος τους ως αντιλήψεων για την οργάνωση της γλώσσας.

Η γραμματική επομένως αντιμετωπίζεται *κριτικά* και *λειτουργικά:* οι κανόνες και οι ταξινομήσεις αξιολογούνται ως προς την ακρίβεια και επάρκειά τους σε σχέση με την πραγματική χρήση της γλώσσας, οι μορφές συνδυάζονται με λειτουργίες και οι γραμματικές επιλογές αξιολογούνται ως μηχανισμοί κατασκευής *ύφους*, και το ύφος με τη σειρά του ως μια κατηγορία που δεν είναι κοινωνικά και πολιτισμικά «αθώα», αλλά ενδείκτης κοινωνικών σχέσεων και φορέας κοινωνικών, πολιτικών και ιδεολογικών μηνυμάτων. Στο πλαίσιο αυτό η ενημερότητα σχετικά με τη δομή της πρότυπης γλώσσας εμπλουτίζεται με ενημερότητα σχετικά με τη δομή τοπικών γεωγραφικών ποικιλιών, κοινωνικών ποικιλιών κτλ., καθώς και με τη δομή άλλων γλωσσών.

Τα κείμενα τόσο του πρώτου τομέα όσο και του δεύτερου διαπλέκονται μέσα σε θεματικές ενότητες, που αποτελούν το σημείο εκκίνησης και το θεματικό-εννοιολογικό πλαίσιο μέσα στο οποίο κινείται η διδασκαλία, έτσι ώστε να είναι εφικτή η σύγκριση μεταξύ κειμενικών ειδών που αναδύονται μέσα από την ίδια θεματική-εννοιολογική περιοχή και προφανώς από την ίδια κειμενική κοινότητα.

Τέτοιου είδους θεματικές ενότητες, οι οποίες μπορούν να γίνουν αντικείμενο διδασκαλίας και διαπραγμάτευσης –με τα αντίστοιχα κειμενικά είδη και κείμενα που αφορούν το σύστημα της γλώσσας– ενδεικτικά είναι οι εξής:

ΘΕΜΑΤΙΚΗ	ΤΥΠΟΙ ΚΕΙΜΕΝΩΝ	ΚΕΙΜΕΝΙΚΑ ΕΙΔΗ	ΣΥΝΑΦΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ
Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΟΥ	Περιγραφή	-αυτοπαρουσίαση -συνέντευξη - βιογραφικό σημείωμα -αυτοβιογραφικό κείμενο (π.χ. στη λογοτεχνία)	-προσωπικές αντωνυμίες -λειτουργία ενεστώτα (χωρίς χρονική δήλωση) -λειτουργία επιθέτων -ευθύς-πλάγιος λόγος -ονοματική-ρηματική φράση
	Αφήγηση	αφήγηση προσωπικής εμπειρίας (π.χ. στη λογοτεχνία)	-χρόνοι των ρημάτων -χρονικές προτάσεις -χρονικά επιρρήματα -ρηματική όψη
	Επιχειρηματολογία	-συστατικές επιστολές	-αιτιολογικές προτάσεις
Η ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	Περιγραφή γεγονότος	-ειδήσεις -ρεπορτάζ	-χρόνοι των ρημάτων -χρονικές προτάσεις -χρονικά επιρρήματα
	Περιγραφή τόπου	-εγκυκλοπαιδικά άρθρα	-λειτουργία επιθέτων -ονοματική- ρηματική φράση
	Αφήγηση	-αφήγηση προσωπικής εμπειρίας (π.χ. στη λογοτεχνία)	-χρόνοι των ρημάτων -χρονικές προτάσεις -χρονικά επιρρήματα
	Επιχειρηματολογία	-φυλλάδια και προκηρύξεις οικολογικών οργανώσεων	-αιτιολογικές προτάσεις -απρόσωπα ρήματα (π.χ. *δεν πρέπει*) -παθητική σύνταξη
ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΤΡΟΦΗ	Περιγραφή	-ετικέτες τροφίμων, κρασιών, φαρμάκων κτλ.	-λειτουργία επιθέτων -ονοματική-ρηματική φράση
	Αφήγηση	-αφήγηση προσωπικής εμπειρίας (π.χ. στη λογοτεχνία)	-χρόνοι των ρημάτων -χρονικές προτάσεις -χρονικά επιρρήματα
	Οδηγίες	-συνταγές μαγειρικής	-εγκλίσεις
	Επιχειρηματολογία	-δημοσιογραφικά άρθρα -επιστημονικά, εγκυκλοπαιδικά κτλ. άρθρα	-αιτιολογικές προτάσεις -τελικές προτάσεις -αποτελεσματικές/ συμπερασματικές προτάσεις -ενεργητική-παθητική σύνταξη
ΤΑΞΙΔΙΑ	Περιγραφή	-ταξιδιωτικοί οδηγοί	-λειτουργία επιθέτων -ονοματική- ρηματική φράση
	Αφήγηση	αφήγηση προσωπικής εμπειρίας (π.χ. στη λογοτεχνία)	-χρόνοι των ρημάτων -χρονικές προτάσεις -χρονικά επιρρήματα
	Οδηγίες	-τουριστικοί οδηγοί -προγράμματα ταξιδιών -πινακίδες	-εγκλίσεις
	Επιχειρηματολογία	-διαφημίσεις	-αιτιολογικές προτάσεις -τελικές προτάσεις -αποτελεσματικές/

			συμπερασματικές προτάσεις -ενεργητική- παθητική σύνταξη
ΤΕΧΝΗ	Περιγραφή	-βιβλιοπαρουσιάσεις -παρουσιάσεις έργων τέχνης	-λειτουργία επιθέτων -ονοματική- ρηματική φράση
	Αφήγηση	-διηγήματα -θεατρικά κείμενα	-χρόνοι των ρημάτων -χρονικές προτάσεις -χρονικά επιρρήματα
	Επιχειρηματολογία	-κριτικές -διάλογοι στο ραδιόφωνο και στην τηλεόραση -διαφημίσεις -διαδικτυακές συζητήσεις	αιτιολογικές προτάσεις -τελικές προτάσεις -αποτελεσματικές/ συμπερασματικές προτάσεις -ευθύς-πλάγιος λόγος

2.4. Μεθοδολογία

Το μεθοδολογικό πλαίσιο μέσα στο οποίο κινείται το Π.Σ. αποτελεί έναν συνδυασμό των σύγχρονων γλωσσοπαιδαγωγικών απόψεων, οι οποίες βάζουν στο κέντρο της εκπαιδευτικής διαδικασίας τον μαθητή και τη μαθήτρια, στηρίζουν τη μάθηση σε εκπαιδευτικό υλικό που έχει νόημα για τη ζωή των μαθητών και των μαθητριών και στοχεύουν συνολικά στην κατάκτηση δεξιοτήτων γραμματισμού και κριτικής θεώρησης των πραγμάτων.

Ειδικά οι δεξιότητες που καλείται ο/η εκπαιδευτικός να καλλιεργήσει μέσω της διδασκαλίας είναι οι εξής τέσσερις:

α) κατανόηση προφορικού λόγου,

β) παραγωγή προφορικού λόγου,

γ) κατανόηση γραπτού λόγου,

δ) παραγωγή γραπτού λόγου.

Στο πλαίσιο αυτών των γενικών δεξιοτήτων καλούνται να καλλιεργήσουν ειδικότερες δεξιότητες, όπως δεξιότητες αναγνώρισης του κάθε κειμενικού είδους, των κοινωνικών χαρακτηριστικών των συμμετεχόντων σε μια επικοινωνιακή περίσταση, του περικειμένου (τόσο του άμεσου, π.χ. πομπός, δέκτης, σκοπός, όσο και του ευρύτερου κοινωνικοπολιτισμικού, π.χ. θεσμοθετημένες κοινωνικές συνθήκες και πρακτικές που καθορίζουν την παραγωγή και την πρόσληψη των συγκεκριμένων κειμενικών ειδών), ερμηνείας της λειτουργίας επιμέρους γλωσσικών στοιχείων, αξιολόγησης της αποτελεσματικότητας ενός κειμένου, επιλογής χαρακτηριστικών για το σχεδιασμό ενός κειμένου.

Για να είναι δυνατό να καλλιεργηθούν αυτές και ανάλογες δεξιότητες, θα πρέπει στη διδασκαλία τα κείμενα να αντιμετωπίζονται ως προϊόντα επικοινωνίας, ως γλωσσικές και νοηματικές δομές, ως φορείς ιδεολογικών και κοινωνικοπολιτισμικών νοημάτων, ως μέσα ανάπτυξης των μεταγνωσιακών δεξιοτήτων και της κριτικής σκέψης και ως αντικείμενα αξιολόγησης.

Πιο συγκεκριμένα, η μεθοδολογία στηρίζεται στις εξής αρχές:

α) Αξιοποιούνται στη διδασκαλία στοιχεία από την εμπειρία των μαθητών και των μαθητριών.

β) Τα θέματα με τα οποία ασχολείται η τάξη προέρχονται από διάφορες πηγές έντυπου, ηλεκτρονικού και προφορικού λόγου που παράγεται σε ποικίλες επικοινωνιακές συνθήκες. Το υλικό αυτό, εφόσον είναι κατάλληλο για διδασκαλία, προσκομίζεται στην τάξη είτε από τον/την εκπαιδευτικό είτε από τους μαθητές και τις μαθήτριες.

γ) Δίνεται η δυνατότητα παραγωγής από όλους τους μαθητές και όλες τις μαθήτριες διαφόρων ειδών προφορικού και γραπτού λόγου που απευθύνεται σε κάποιον πραγματικό αποδέκτη.

δ) Ο διδάσκων και η διδάσκουσα έχουν ρόλο συντονιστή και συντονίστριας και ισότιμου συνομιλητή και ισότιμης συνομιλήτριας κατά τη διδασκαλία και τη διεξαγωγή των διάφορων γλωσσικών δραστηριοτήτων.

ε) Οι ενότητες που σχεδιάζονται για την καλλιέργεια του γραμματισμού έχουν τη μορφή σχεδίων δράσης (project) που αξιοποιούν και εμπλουτίζουν τις γνώσεις γραμματισμού των μαθητών και των μαθητριών.

στ) Η διδασκαλία της δομής της ΝΕ γίνεται με σκοπό την εμπέδωση και την κατανόηση της κειμενικής και υφολογικής λειτουργίας των γραμματικών φαινομένων. Για το λόγο αυτό δίνεται έμφαση όχι μόνο στη διδασκαλία της μικροδομής (γραμματική της λέξης ή της πρότασης) αλλά και της μακροδομής (γραμματική της λεκτικής πράξης, της γλωσσικής λειτουργίας, του κειμενικού είδους/τύπου).

ζ) Η πολυγλωσσία που παρουσιάζεται ενδεχομένως στην τάξη γίνεται αντικείμενο αξιοποίησης, στο βαθμό που υπάρχει αφενός η δυνατότητα χειρισμού των βασικών δομικών διαφορών μεταξύ των γλωσσών που χρησιμοποιούνται από τους μαθητές και τις μαθήτριες της τάξης και αφετέρου η δυνατότητα αξιοποίησης των πολλαπλών πρακτικών γραμματισμού που είναι δυνατό να φέρουν στην τάξη μαθητές και μαθήτριες φυσικοί ομιλητές και ομιλήτριες άλλων γλωσσών.

η) Ο χρόνος διεκπεραίωσης των γλωσσικών δραστηριοτήτων και η ολοκλήρωση μιας θεματικής ενότητας εξαρτώνται από το ενδιαφέρον και τη συμμετοχή των μαθητών και των μαθητριών.

θ) Κατά τη διδασκαλία δίνεται ιδιαίτερη σημασία στην καλλιέργεια επικοινωνιακών στρατηγικών και στρατηγικών εκμάθησης της γλώσσας.

ι) Η προσέγγιση και η επεξεργασία των προφορικών και των γραπτών κειμένων γίνεται με τέτοιο τρόπο, ώστε να φωτίζονται τα κείμενα από όλες τις δυνατές πλευρές που αναφέρθηκαν στην αρχή αυτής της ενότητας και ιδίως ως φορείς ιδεολογικών και κοινωνικοπολιτισμικών νοημάτων.

Πρακτικά, όλες αυτές οι αρχές υλοποιούνται με τους εξής τρόπους:

α) Με δραστηριότητες που επικεντρώνονται στην κατανόηση, παραγωγή και κριτική επεξεργασία αυθεντικών κειμένων, προφορικών και γραπτών.

Πρόκειται για δραστηριότητες που αποσκοπούν στην καλλιέργεια ποικίλων γλωσσικών δεξιοτήτων των μαθητών και των μαθητριών, με απώτερο σκοπό οι μαθητές και οι μαθήτριες να αποκτήσουν όσο το δυνατό μεγαλύτερο βαθμό επικοινωνιακής ικανότητας και γλωσσικού-κριτικού γραμματισμού. Τα μαθήματα αυτά είναι έτσι σχεδιασμένα, ώστε να λαμβάνονται υπόψη το γλωσσικό επίπεδο των μαθητών και των μαθητριών, οι γλωσσικές ανάγκες τους και τα ενδιαφέροντά τους. Επίσης είναι συγκροτημένα με τέτοιο τρόπο, ώστε να εναλλάσσονται διάφορες μορφές λόγου (προφορικού και γραπτού) και να δίνεται η ευκαιρία να

έρχονται οι μαθητές και οι μαθήτριες σε επαφή με διάφορα είδη αυθεντικών κειμένων, ώστε να χρησιμοποιούν τη γλώσσα σε διάφορες περιστάσεις και για ποικίλους επικοινωνιακούς στόχους. Τα μαθήματα αυτά δεν περιορίζονται σε μία ή δύο διδακτικές ώρες, αλλά μπορούν να επεκτείνονται χρονικά όσο οι μαθητές και οι μαθήτριες δείχνουν ενδιαφέρον και φαίνεται ότι η γλωσσική καλλιέργεια είναι αποτελεσματική. Πιο συγκεκριμένα, με τις δραστηριότητες αυτές οι μαθητές και οι μαθήτριες έρχονται σε επαφή με διάφορα είδη προφορικών και γραπτών κειμένων της καθημερινής ζωής τα οποία έχουν νόημα σε δεδομένες περιστάσεις επικοινωνίας, επιχειρούν με τη βοήθεια του διδάσκοντα και της διδάσκουσας να κατανοήσουν τις πρακτικές γραμματισμού που υποδηλώνουν, αλλά και να παραγάγουν κείμενα εντάσσοντάς τα μέσα σε πραγματικές συνθήκες, ώστε να έχουν νόημα και να περιέχουν τον απαιτούμενο γλωσσικό γραμματισμό. Οι δραστηριότητες αυτές έχουν κοινωνιοκεντρικό χαρακτήρα, αφού ασχολούνται οι μαθητές και οι μαθήτριες με θέματα σύγχρονα και επίκαιρα, που έχουν σχέση με την κοινωνία στην οποία ζουν, οδηγούνται στη διενέργεια ερευνών για θέματα που απασχολούν το άμεσο περιβάλλον τους και την κοινωνία, παίρνουν συνεντεύξεις από συνομηλίκους τους και μεγαλυτέρους, αναγκάζονται να παρακολουθούν την επικαιρότητα και συμμετέχουν σε συζητήσεις μέσα στην τάξη. Σε τελευταία ανάλυση το μάθημα της διδασκαλίας της ΝΕ συνδέεται άμεσα με την κοινωνία και τα κοινωνικά τεκταινόμενα.

Εννοείται ότι, στο πλαίσιο αυτών των αρχών και αυτών των μεθοδολογικών οδηγιών και με γνώμονα πάντα τις επιδιώξεις του μαθήματος, οι διδάσκοντες και οι διδάσκουσες χρησιμοποιούν κάθε πρόσφορο μέσο, όπως συνεργασία με άλλα σχολεία, με άλλους εκπαιδευτικούς οργανισμούς και τοπικούς φορείς, με άλλους εκπαιδευτές και άλλες εκπαιδεύτριες, επισκέψεις σε διάφορους χώρους κτλ.

β) Με δραστηριότητες παραγωγής και επεξεργασίας κειμένων με σκοπό την κατανόηση της λειτουργίας του μηχανισμού της γλώσσας σε επίπεδο μικροδομής και μακροδομής.

Πρόκειται για δραστηριότητες με τις οποίες επιδιώκεται να γίνουν κατανοητοί οι μηχανισμοί και οι δομές της ΝΕ. Δεν αντιμετωπίζονται όμως οι δομές ως αφηρημένες κατασκευές, αλλά ως λειτουργικά εργαλεία, η γνώση και η συνειδητοποίηση των οποίων επιτρέπει την παραγωγή προτάσεων που είναι φωνολογικά και μορφοσυντακτικά κατάλληλες για τους σκοπούς της επικοινωνίας. Δεν περιορίζεται δηλαδή η διδασκαλία στην απομνημόνευση του κλιτικού συστήματος ή της μορφολογίας ή των κανόνων γενικότερα που διέπουν το σύστημα, αλλά επιχειρείται να γίνει κατανοητή η σχέση μορφής και λειτουργίας και η λειτουργία του κάθε γλωσσικού στοιχείου σε σχέση με τα άλλα γλωσσικά στοιχεία που έχουν διαφορετική λειτουργία. Για την επίτευξη του στόχου αυτού χρησιμοποιούνται τεχνικές δανεισμένες από την επιστήμη της Γλωσσολογίας, όπως παραφράσεις, εντοπισμός των λειτουργικών λέξεων σε σώματα κειμένων και ερμηνεία των ποικίλων λειτουργιών τους, υποκαταστάσεις, απαλοιφές, μετασχηματισμοί, αλλαγές θέσεων των γλωσσικών στοιχείων που έχουν την ίδια λειτουργία κτλ., όπως και δραστηριότητες αντιπαραβολής και μετασχηματισμού ενός κειμενικού είδους σε ένα άλλο, ώστε να γίνουν αντιληπτές συνολικά οι λειτουργίες των στοιχείων τόσο της μικροδομής όσο και της μακροδομής,

δραστηριότητες πύκνωσης (περίληψης) ενός κειμένου και σύγκρισης των διαφορετικών ειδών πύκνωσης.

γ) Με δραστηριότητες οι οποίες επικεντρώνονται στην επαναδιατύπωση των κειμένων των μαθητών και των μαθητριών, που μπορεί να γίνουν είτε στην ολομέλεια της τάξης είτε στο πλαίσιο μικρότερων ομάδων με σκοπό τη βελτίωση της επικοινωνιακής τους επάρκειας. Πρόκειται για μια διαδικασία με την οποία επιδιώκεται να επιλέξουν οι μαθητές και οι μαθήτριες τις στρατηγικές εκείνες που θα τους επιτρέπουν να παράγουν λόγο γραπτό και προφορικό, προσαρμοσμένο στο κατάλληλο κειμενικό είδος και στο κατάλληλο επίπεδο ύφους. Η διαδικασία αυτή μπορεί, λόγου χάρη, να διενεργείται με πρωτοβουλία του διδάσκοντα και της διδάσκουσας και με συμμετοχή όλων των μαθητών και μαθητριών σε διάφορους κύκλους αλληλεπίδρασής τους με τα παραγόμενα κείμενα. Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά το γραπτό λόγο, επιλέγονται ένα ή περισσότερα κείμενα από αυτά που έχουν γράψει οι μαθητές και οι μαθήτριες με διαφορετικά επίπεδα κειμενικής ικανότητας, ο/η εκπαιδευτικός διαβάζει ολόκληρο το κείμενο στην τάξη και στη συνέχεια το αντιγράφει στον πίνακα ή, αν υπάρχει η δυνατότητα, το δίνει σε φωτοτυπία ή το προβάλλει στο διαδραστικό πίνακα. Μετά την παρουσίαση του κειμένου, καλεί τους μαθητές και τις μαθήτριες να επισημάνουν τυχόν ορθογραφικά, εκφραστικά λάθη ή ανεπιτυχείς επιλογές και να προτείνουν τροποποιήσεις και αλλαγές του κειμένου, ώστε να γίνει πιο κατάλληλο και πιο αποτελεσματικό για την περίσταση επικοινωνίας. Με τη διαδικασία αυτή δίνεται η ευκαιρία να αναφερθούν ορθογραφικοί κανόνες και να γίνουν παρατηρήσεις και επισημάνσεις υφολογικής υφής και άλλες που σχετίζονται με τη γλωσσική ικανότητα και την επικοινωνιακή ικανότητα. Μετά τη διαδικασία αυτή γίνεται σύγκριση των δύο κειμένων (αρχικού και τελικού) και αξιολογείται το αποτέλεσμα.

Η μέθοδος αυτή δίνει έμφαση όχι στο τελικό προϊόν αλλά στην ίδια τη διαδικασία ως τρόπο καλλιέργειας γλωσσικών δεξιοτήτων και διαδικαστικών γνώσεων, και διαρκεί όσο είναι απαραίτητο, προκειμένου οι μαθητές και οι μαθήτριες να είναι ικανοποιημένοι και ικανοποιημένες με τη δουλειά τους. Ο/η εκπαιδευτικός παίζει το ρόλο του συντονιστή και της συντονίστριας.

δ) 'Οσον αφορά τη διαδικασία επαναδιατύπωσης συνεχούς προφορικού λόγου, αυτή μπορεί να γίνει σε κάποιες περιπτώσεις με τη βοήθεια της σύγχρονης τεχνολογίας, που μπορεί να συμβάλει στο να εντοπιστούν τα σημεία εκείνα όπου ο λόγος παρουσιάζει κάποιες επικοινωνιακές δυσχέρειες (εκφράσεις που μπορούν να παραπέμπουν σε διαφορετικά νοήματα, ασάφειες κτλ.) και γίνεται με συμμετοχή όλων των μαθητών και μαθητριών προσπάθεια βελτίωσης της επικοινωνιακής του αποτελεσματικότητας. Το στοιχείο που πρέπει να καλλιεργηθεί δεν είναι η αντιμετώπιση του προφορικού λόγου με αυστηρά γραμματικοσυντακτικά κριτήρια αλλά με κριτήριο την καλλιέργεια της ικανότητας των ατόμων να προβαίνουν σε διαπραγμάτευση του περιεχομένου ενός κειμένου, καθώς αυτό εκφωνείται, όπως συμβαίνει σε όλες τις περιπτώσεις προφορικών διεπιδράσεων.

ε) Με την αξιοποίηση κατά τη συγγραφή του πολυ-νοητικού δυναμικού των μαθητών και του ιδιοσυγκρασιακού τρόπου με τον οποίο καθένας από αυτούς επεξεργάζεται και εσωτερικεύει τις πληροφορίες του περιβάλλοντος, δηλαδή με την

ενεργοποίηση των ισχυρών τύπων νοημοσύνης που μπορούν να χρησιμοποιηθούν στο εκάστοτε συγγραφικό έργο (λογικο-μαθηματική, γλωσσική, οπτικο-χωρική, ενδοπροσωπική-διαπροσωπική, κιναισθητική, μουσική, φυσιοκρατική). Με αυτόν τον τρόπο ο/η εκπαιδευτικός, αν και απευθύνεται σε ανομοιογενή τάξη, προσαρμόζει τη διδασκαλία του/της στις ατομικές διαφορές, οι μαθητές και οι μαθήτριες αποκτούν επίγνωση των δυνάμεών τους (παρά εστιάζουν, όπως γίνεται συνήθως, στις αδυναμίες τους), βελτιώνεται η αυτοεκτίμησή τους και επιτυγχάνεται η μεγαλύτερη γνωστική δέσμευση με τους στόχους της συγγραφής.

Εννοείται πως στον Οδηγό για τον εκπαιδευτικό θα δίνονται όλες οι αναγκαίες οδηγίες αλλά και προτάσεις για την επιλογή και τη διδασκαλία των κειμένων.

2.5. Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση είναι μια ιδιαίτερα ουσιαστική εκπαιδευτική διαδικασία και μέσο άντλησης πληροφοριών για την αναδιαμόρφωση της διδασκαλίας, των διδακτικών και παιδαγωγικών επιλογών και του προγράμματος της τάξης. Παρότι συχνά ταυτίζεται με τον έλεγχο του βαθμού κατοχής των γνώσεων από το μαθητικό κοινό, αντικείμενο αξιολόγησης μπορεί να αποτελέσει οποιαδήποτε παράμετρος της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Η αξιολόγηση μπορεί να γίνεται σε διάφορες φάσεις της εκπαιδευτικής διαδικασίας και να έχει διαφορετικούς σκοπούς. Μέσω της *αρχικής* ή *διαγνωστικής* αξιολόγησης ο/η εκπαιδευτικός προσδιορίζει το επίπεδο γνώσεων των μαθητών και των μαθητριών, τις γλωσσικές και επικοινωνιακές τους ανάγκες, τα ενδιαφέροντα και τα κίνητρά τους για μάθηση, τις εμπειρίες, τις συνήθειες και τα χαρακτηριστικά τους, ώστε να διαμορφωθεί ανάλογα το πρόγραμμα διδασκαλίας και μάθησης της γλώσσας, να οριστούν οι στόχοι, τα μέσα και τα υλικά υλοποίησής τους, οι στρατηγικές που θα χρησιμοποιηθούν, οι δεξιότητες στις οποίες θα στοχεύει το γλωσσικό πρόγραμμα. Στη διάρκεια του προγράμματος, η *διαμορφωτική αξιολόγηση* επιτρέπει τον έλεγχο της εξελικτικής πορείας των μαθητών και των μαθητριών σε σχέση με τους εκπαιδευτικούς στόχους και παρέχει στον/στην εκπαιδευτικό πληροφορίες, ώστε να βελτιώσει γενικότερα τη μαθησιακή διαδικασία. Τέλος, η *τελική* ή *αθροιστική αξιολόγηση* επιτρέπει την εκφορά μιας συνολικής κρίσης για το βαθμό επίτευξης των διδακτικών και παιδαγωγικών στόχων και για την αποτελεσματικότητα του προγράμματος.

Ειδικότερα, όσον αφορά το μαθητικό κοινό, η αξιολόγηση θα πρέπει να εναρμονίζεται με το ευρύτερο πλαίσιο προσέγγισης του γλωσσικού μαθήματος όπως αυτό προσδιορίζεται παραπάνω. Με αυτήν την έννοια, η αξιολογική διαδικασία δεν θα πρέπει να περιορίζεται στα στενά πλαίσια ελέγχου της ατομικής ικανότητας των μαθητών και των μαθητριών για ανάκληση προγενέστερων γνώσεων, αλλά να διερευνά το βαθμό αποτελεσματικής χρήσης των γνώσεων αυτών σε νέες καταστάσεις.

Σε αυτή την κατεύθυνση εναλλακτικές μορφές αξιολόγησης όπως: ο *φάκελος των γλωσσών* (portfolio), η *συστηματική παρατήρηση*, η *αξιολόγηση μέσω των σχεδίων εργασίας* και η *αυτοαξιολόγηση* και *αλληλοαξιολόγηση* φαίνεται να εξυπηρετούν αποτελεσματικότερα το νέο πλαίσιο για τη διδασκαλία/μάθηση της γλώσσας.

Ο *φάκελος αξιολόγησης για τη γλώσσα* ή portfolio αφορά κυρίως την αυτοαξιολόγηση των μαθητών και μαθητριών ως προς τις δεξιότητες, γνώσεις και στρατηγικές που αναπτύσσουν σε σχέση με τη γλώσσα, αλλά και διαμέσου της γλώσσας. Προκύπτει από μια συστηματική καταγραφή τους από τους ίδιους τους μαθητές και τις ίδιες τις μαθήτριες ή/και συμπληρωματικά από τους/τις εκπαιδευτικούς. Το portfolio των γλωσσών στοχεύει στη συνειδητοποίηση εκ μέρους του μαθητικού κοινού των δεξιοτήτων και ικανοτήτων που αναπτύσσει σταδιακά, καθώς έρχεται σε επαφή με προφορικά και γραπτά κείμενα στο πλαίσιο ποικίλων περιστάσεων επικοινωνίας. Στην περίπτωση δίγλωσσων μαθητών και μαθητριών ο *φάκελος των γλωσσών* μπορεί να διευρύνεται, ώστε να συμπεριλαμβάνει τις επικοινωνιακές και γλωσσικές γνώσεις και δεξιότητες των παιδιών στις δύο γλώσσες, καθώς και τη δυνατότητα μεταφοράς γνώσεων και εμπειριών από τη μια γλώσσα στην άλλη.

Η μέθοδος της *συστηματικής παρατήρησης* των γλωσσικών και επικοινωνιακών δεξιοτήτων των μαθητών και των μαθητριών παρέχει στους/στις εκπαιδευτικούς τη δυνατότητα να συλλέξουν στοιχεία που αφορούν δεξιότητες και γνώσεις των μαθητών και των μαθητριών αλλά ταυτόχρονα και των ιδιαίτερων στάσεων και των προβλημάτων που ενδεχομένως αναστέλλουν τη μάθηση της γλώσσας. Η συστηματική παρατήρηση εκτείνεται επιπλέον στις δυνατότητες συνεργασίας μεταξύ των μαθητών και των μαθητριών.

Η αξιολόγηση μέσω *σχεδίων εργασίας* παρέχει ευκαιρίες στον/στην εκπαιδευτικό να παρακολουθήσει την πορεία μάθησης που ακολουθούν οι μαθητές και οι μαθήτριες και ταυτόχρονα να αξιολογήσει τις γνώσεις και δεξιότητες που αναπτύσσουν μέσα σε καθημερινές αυθεντικές καταστάσεις επίλυσης προβλημάτων.

Η *αυτοαξιολόγηση* είναι η διαδικασία κατά την οποία το μαθητικό κοινό αξιολογεί την πρόοδο και την επίδοσή του βασισμένο σε συγκεκριμένα κριτήρια. Με τον τρόπο αυτό έχει τη δυνατότητα να εντοπίσει τα δυνατά και αδύνατα σημεία του με σκοπό τη βελτίωση της επίδοσής του. Τέλος, η *αλληλοαξιολόγηση* ή *ετεροαξιολόγηση* αφορά διαδικασίες αξιολόγησης του μαθητή και της μαθήτριας από τους συμμαθητές και συμμαθήτριές του με βάση κριτήρια.

3. ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

3.1 ΣΚΟΠΟΙ ΚΑΙ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

3.1.1 Σκοποί

Βασικός σκοπός της διδασκαλίας της λογοτεχνίας είναι «η κριτική αγωγή στο σύγχρονο πολιτισμό». Με τη φράση αυτή επιδιώκουμε να τονίσουμε πως αφετηρία μας είναι το παρόν, τα προβλήματα και τα χαρακτηριστικά του σύγχρονου, περίπλοκου και δυσνόητου κόσμου. Να αναδείξουμε τη λογοτεχνία ως ένα σύνθετο πολιτισμικό φαινόμενο το οποίο χαρακτηρίζεται από την ιστορικότητα του συγγραφέα, του κειμένου αλλά και των αναγνωστών του, εκπαιδευτικών και μαθητικού κοινού. Ένα φαινόμενο το οποίο έχει σημαντική θέση στη ζωή μας, γιατί μας δίνει εργαλεία να κατανοήσουμε τον κόσμο και να συγκροτήσουμε την υποκειμενικότητά μας. Να θέσουμε ως πρωταρχική αξία του μαθήματος την κριτική στάση απέναντι στις πολιτισμικές παραδόσεις, τις αξίες και τα μηνύματα από όπου κι αν προέρχονται.

Στον παραπάνω σκοπό περιλαμβάνονται τα εξής:

- ✓ Η συνειδητοποίηση, η διερεύνηση και η κριτική κατανόηση του τρόπου με τον οποίο αντιλαμβανόμαστε την κοινωνική, ιστορική και πολιτισμική μας εμπειρία και συγκροτούμε την ταυτότητά μας.
- ✓ Η ανασύσταση της σχολικής τάξης ως μιας κοινότητας αναγνωστών, η οποία θα διέπεται από τις αξίες της δημοκρατίας, της ισότητας, του σεβασμού της διαφοράς, του πλουραλισμού, του διαλόγου, της κριτικής εγρήγορσης και αυτογνωσίας, της διαπολιτισμικής συνείδησης.
- ✓ Η δημιουργία ενός «έθνους αναγνωστών». Στην Ελλάδα η κρίσιμη μάζα των αναγνωστών είναι πολύ μικρή και το μάθημα της λογοτεχνίας μπορεί να βοηθήσει στην προώθηση της φιλαναγνωσίας, τη δημιουργία, δηλαδή, συστηματικών και ανεξάρτητων αναγνωστών, οι οποίοι αισθάνονται την ανάγνωση ως βασική τους ανάγκη και είναι ικανοί να επιλέγουν και να αξιοποιούν τα αναγνώσματά τους.
- ✓ Η συνειδητοποίηση της σχέσης της λογοτεχνίας με την ανθρώπινη εμπειρία και, επομένως, της σημασίας της για την κατανόηση του κόσμου στον οποίο ζούμε και του εαυτού μας.
- ✓ Η καλλιέργεια μιας ποικιλίας αναγνωστικών και επικοινωνιακών δεξιοτήτων, μέσα από την αξιοποίηση κειμένων από όλο το φάσμα της πολιτισμικής παραγωγής, από όλα δηλαδή τα διαφορετικά είδη της εικονικής, θεατρικής και μαζικής επικοινωνίας. Μέσα από αυτή τη διευρυμένη ποικιλία κειμένων ο ρόλος της λογοτεχνίας αναδεικνύεται στρατηγικός, καθώς αυτή έχει αναπτύξει ένα ρεπερτόριο συμβολικών μορφών, τρόπων και συμβάσεων που διευκολύνουν την αναλυτική προσέγγιση και των άλλων ειδών επικοινωνίας –λ.χ. τα διαφορετικά είδη οπτικής αφήγησης και αναπαράστασης της υποκειμενικής εμπειρίας.
- ✓ Η ανάπτυξη της κριτικής και ταυτόχρονα δημιουργικής σχέσης των μαθητών με το σύγχρονο κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον, καθώς και η συμβολική

ενδυνάμωση της υποκειμενικότητας όλων των μαθητών και μαθητριών έτσι ώστε να γίνουν ενεργητικοί πολίτες και παραγωγοί πολιτισμού.

- ✓ Η αναγνώριση ότι η λογοτεχνία είναι ένας κατεξοχήν διαπολιτισμικός τόπος όπου ο διάλογος ανάμεσα στους πολιτισμούς γίνεται πράξη μέσα από τη μετάφραση, τη διασκευή και την αέναη επανερμηνεία και όπου η ετερότητα όχι μόνον αναγνωρίζεται αλλά ενσωματώνεται ως αναγκαίος όρος της ζωτικότητας και της δυναμικής της.
- ✓ Η ενίσχυση της αίσθησης ότι η δύναμη και οι δυνατότητες της γλώσσας μπορούν να είναι μία από τις μεγαλύτερες χαρές της ανάγνωσης της λογοτεχνίας. Η απόκτηση, μέσα από τη λογοτεχνία, πολλαπλών γλωσσικών εμπειριών και η εξοικείωση με τη μεταφορική λειτουργία της γλώσσας, απαραίτητη για τη φιλοσοφία, την έρευνα και το στοχασμό.

Ειδικότερα, οι σκοποί της διδασκαλίας της λογοτεχνίας *ως προς την πρόσληψη των λογοτεχνικών κειμένων* είναι:

- ✓ Να κατανοήσουν και να αποδεχτούν οι μαθητές τη σχετικότητα και την πολλαπλότητα των ερμηνευτικών προσεγγίσεων καθώς και να αντιμετωπίζουν κριτικά και τις δικές τους ερμηνευτικές προτάσεις.
- ✓ Να είναι σε θέση να διερευνούν όλους τους συντελεστές και τους αναγκαίους παράγοντες που συμβάλλουν στην παραγωγή και στην πρόσληψη των λογοτεχνικών κειμένων.
- ✓ Να είναι σε θέση να εντοπίζουν και να αναγνωρίζουν τις αξίες και τις ιδέες που ενυπάρχουν στα λογοτεχνικά κείμενα. Να κατανοήσουν ότι οι πολιτισμικές αξίες σχετίζονται με το χώρο, το χρόνο και την κοινωνική ομάδα που τις παράγει, είναι επομένως προσδιορισμένες ιστορικά, γεγονός που δικαιολογεί τη σχετικότητα αλλά και την ποικιλία τους. Να είναι σε θέση να διερευνούν την ιστορικότητά τους και να τοποθετούνται κριτικά απέναντι σε αυτές.
- ✓ Να εξοικειωθούν οι μαθητές με διαφορετικά λογοτεχνικά είδη και να κατανοήσουν ότι αυτά ανταποκρίνονται σε διαφορετικούς σκοπούς και ιστορικές ανάγκες. Να συνειδητοποιήσουν ότι τα λογοτεχνικά είδη διακρίνονται στη βάση συγκεκριμένων χαρακτηριστικών και κειμενικών συμβάσεων.

3.1.2 Δεξιότητες που αναμένεται να αποκτήσουν οι μαθητές και οι μαθήτριες

- ✓ Ανάπτυξη αιτιολογημένης και τεκμηριωμένης προσωπικής άποψης, αρέσκειας ή απαρέσκειας, για τα κείμενα που διαβάζουν. Αξιολόγηση της δικής τους ερμηνευτικής προσέγγισης καθώς και εκείνης των συμμαθητών και συμμαθητριών τους.
- ✓ Αναγνώριση των διαφορετικών τρόπων με τους οποίους οι συγγραφείς μιλούν για τα διάφορα θέματα.
- ✓ Εξοικείωση με όλα τα είδη ανάγνωσης: ιδιωτική, συν-ανάγνωση, δημόσια ανάγνωση σε συγκεκριμένες περιστάσεις, ανάγνωση ύστερα από προτροπή, σύσταση, ανάθεση, δραματοποιημένη ανάγνωση, ανάγνωση μέσω της χρήσης κοινωνικών δικτύων κτλ.
- ✓ Αναγνώριση των πολιτισμικών στοιχείων που υπάρχουν σε κάθε κείμενο και προσδιορισμός της ιστορικότητάς τους. Αναγνώριση και περιγραφή ιστορικού

πλαισίου: χρόνος, χώρος, ιστορικά γεγονότα που ορίζουν την εξέλιξη της πλοκής, τους χαρακτήρες, καθώς και την οπτική γωνία του συγγραφέα.

- ✓ Αναγνώριση και περιγραφή των συμβάσεων και τεχνικών των λογοτεχνικών κειμένων. Συσχέτιση με τις χαρακτηριστικές μορφές και συμβάσεις των διαφορετικών ειδών της λογοτεχνίας.
- ✓ Ανίχνευση της μυθοπλαστικής επέμβασης της λογοτεχνίας, μετά από σύγκριση των γνώσεων και των πληροφοριών που μας παρέχουν τα λογοτεχνικά κείμενα (λ.χ. το ιστορικό μυθιστόρημα) με ανάλογες από ιστορικά βιβλία ή δημοσιογραφικές πηγές. Διάκριση φανταστικών από πραγματικά γεγονότα.
- ✓ Επισήμανση των συγκρουόμενων κωδίκων συμπεριφοράς ανάμεσα π.χ. σε ήρωες διαφορετικής ηλικίας ή φύλου.
- ✓ Αφήγηση με τη συνδυασμένη χρήση λόγου και εικόνας.
- ✓ Μετουσίωση και μεταφορά των συναισθημάτων που τους προκαλεί μια λογοτεχνική ανάγνωση σε νέο κείμενο κάθε είδους: πεζό, ποιητικό, δοκιμιακό, ζωγραφικό, μουσικό, δραματικό.

Για ειδικότερους σκοπούς θα γίνει λόγος παρακάτω σε σχέση με ειδικά θέματα όπως η αξιοποίηση των ΤΠΕ ή η διδασκαλία της ιστορίας της λογοτεχνίας.

3.2. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ: ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΩΝ ΑΝΘΟΛΟΓΙΩΝ

Η ανάγνωση της λογοτεχνίας στο ελληνικό σχολείο όλων των βαθμίδων γινόταν ανέκαθεν από τα σχολικά ανθολόγια λογοτεχνικών κειμένων, τα οποία συντάσσονταν από επιτροπές, με διαγωνισμό ή χωρίς, εγκρίνονταν από την κεντρική αρχή και ίσχυαν για όλα τα σχολεία της επικράτειας για μεγάλα χρονικά διαστήματα, ακόμη και δεκαετιών. Η πρακτική αυτή αντίκειται στις σύγχρονες αντιλήψεις για τη διδασκαλία της λογοτεχνίας, ενώ εκπαιδευτικά συστήματα άλλων χωρών έχουν από δεκαετίες ενσωματώσει την ανάγνωση ολόκληρων λογοτεχνικών βιβλίων στο σχολείο. Στη χώρα μας, η έλλειψη σχολικών βιβλιοθηκών ευθύνεται σε μεγάλο βαθμό, αλλά όχι αποκλειστικά, για την εμμονή του εκπαιδευτικού μας συστήματος στην αποκλειστική οργάνωση του μαθήματος της λογοτεχνίας βάσει ανθολογίων. Σε κάποιον άλλο βαθμό, η προσκόλληση στα ανθολόγια σχετίζεται με την επιδίωξη ιδεολογικής ομοιομορφίας καθώς και με την έλλειψη εμπιστοσύνης στους εκπαιδευτικούς να επιλέξουν λογοτεχνικά κείμενα τα οποία θα εξυπηρετούν τη σκοποθεσία του Π.Σ. αλλά θα μπορούν ταυτόχρονα να διαφοροποιούνται, ανάλογα με τις ανάγκες, το επίπεδο, τις προτιμήσεις των μαθητών.

Ας δούμε όμως σύντομα τους λόγους για τους οποίους το σχολικό ανθολόγιο λογοτεχνικών κειμένων δε μπορεί να αποτελεί πια το αποκλειστικό εκπαιδευτικό υλικό για το μάθημα της λογοτεχνίας. Η ύπαρξη και χρήση του ανθολογίου βασίζεται στις εξής φιλολογικές και παιδαγωγικές προϋποθέσεις: α) Υπάρχει ένας μέσος έλληνας μαθητής για κάθε τάξη, ανεξάρτητα από γεωγραφική περιοχή (μεγάλη πόλη, επαρχία, νησί, δυσπρόσιτες περιοχές) και ανεξάρτητα από το οικονομικό, κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον του, ο οποίος υποτίθεται ότι έχει τις ίδιες αναγνωστικές ανάγκες και προτιμήσεις. β) Ο εκπαιδευτικός δεν είναι αρκετά ειδικός για να διαλέγει κείμενα για τους μαθητές του και επομένως η επιλογή πρέπει να γίνεται συγκεντρωτικά και από την κορυφή της ιεραρχίας. γ) Η

λογοτεχνία είναι, όπως τα άλλα γνωστικά αντικείμενα, ένα σώμα ταξινομημένων γνώσεων και επομένως, μέσα σε μια σχολική χρονιά, πρέπει να διδαχθεί ένας ικανός αριθμός κειμένων, ανεξάρτητα από την ανταπόκριση των μαθητών. δ) Η αξία των λογοτεχνικών κειμένων είναι αδιαμφισβήτητη και αλώβητη από το χρόνο, ο οποίος, κατά τη γενική αντίληψη είναι ο καλύτερος κριτής της αξίας τους. Επομένως, προκειμένου να υπάρχει βεβαιότητα για τη λογοτεχνική αξία των κειμένων, ανθολογούνται παλαιότερα κείμενα, περίπου κατά είκοσι χρόνια από τη στιγμή της ανθολόγησης.

΄Ολες οι παραπάνω προϋποθέσεις έχουν στις μέρες μας κλονιστεί. Η ελληνική κοινωνία παρουσιάζει αυξημένες κοινωνικές και πολιτισμικές διαφοροποιήσεις που αποτυπώνονται στο μαθητικό πληθυσμό. Σχεδόν όλα τα σχολεία έχουν μαθητές με διαφορετική μητρική γλώσσα, διαφορετική θρησκεία και κουλτούρα. Είναι αδύνατον, επομένως, ένα αρραγές σώμα κειμένων, όπως είναι αυτό που περιέχεται σε ένα ανθολόγιο, να ταιριάζει για όλους αυτούς τους μαθητές. Από τη στιγμή που ο εκπαιδευτικός και οι μαθητές δεν χρειάζεται να επιλέγουν τα αναγνώσματά τους αλλά τους δίνονται έτοιμα, δεν έχουν την ευκαιρία να αναπτύξουν τις ικανότητες αναζήτησης βιβλίων και ενημέρωσης γύρω από τη σύγχρονη βιβλιοπαραγωγή, με αποτέλεσμα να μην αναπτύσσεται ούτε το ερευνητικό πνεύμα αλλά ούτε και η φιλαναγνωσία. Το σχολικό ανθολόγιο, παρουσιάζοντας μια λογοτεχνία ταυτισμένη με το παρελθόν, δεν ενθαρρύνει την επικοινωνία με τη λογοτεχνία που γράφεται σήμερα και η οποία, προφανώς, διαλέγεται με τα προβλήματα της σύγχρονης πραγματικότητας. Τέλος, πολύ σημαντικό είναι πως το σχολικό ανθολόγιο, από τη φύση του, αποκλείει την επαφή των μαθητών με το κυριότερο λογοτεχνικό είδος της εποχής μας, το μυθιστόρημα, το οποίο, μέσα από την περιπλοκότητα της σύνθεσής του, είναι ικανό να ασκήσει τους αναγνώστες του σε προωθημένες αναγνωστικές πρακτικές. Η διδασκαλία της λογοτεχνίας με αποσπάσματα λογοτεχνικών έργων δημιουργεί περιττά ερμηνευτικά προβλήματα που προκύπτουν από την άγνοια του υπόλοιπου έργου και καταναλώνουν πολύτιμο χρόνο. Επιπλέον, τα ανθολόγια φέρουν ισχυρή τη σφραγίδα του «διδακτικού» εγχειριδίου, λόγω των ερωτήσεων τις οποίες παραθέτουν κάτω από κάθε κείμενο και οι οποίες δημιουργούν μια αναγνωστική ρουτίνα, περιορίζουν την ανάληψη πρωτοβουλιών από τον εκπαιδευτικό και οδηγούν μοιραία στη χρήση των διαφόρων «λυσαρίων» ή «βοηθημάτων» του εμπορίου, με καταστροφικές συνέπειες για τη σχέση εκπαιδευτικών και μαθητών με τη λογοτεχνία.

Η ανάγνωση λογοτεχνικών βιβλίων μέσα στο σχολείο είναι ένα βήμα προς την κατεύθυνση της αλλαγής της σχέσης με το βιβλίο, της σχέσης τελικά με την ίδια τη γνώση και την προώθηση της διά βίου εκπαίδευσης. Η ανάγνωση λογοτεχνικών βιβλίων στο σχολείο δεν θα επηρεάσει μόνο το μάθημα της λογοτεχνίας, αλλά αποτελεί το προοίμιο τόσο για μια συνολικότερη αλλαγή κλίματος στην εκπαίδευση και στη σχέση διδασκόντων-διδασκομένων όσο και για τη σύνδεση του σχολείου με την πραγματική ζωή.

Για όλους τους παραπάνω λόγους, το παρόν Π.Σ., χωρίς να απαξιώνει τα εν χρήσει σχολικά ανθολόγια λογοτεχνικών κειμένων, δεν τα θεωρεί αποκλειστικό εκπαιδευτικό υλικό για τη διδασκαλία της λογοτεχνίας ούτε προτείνει τη συγγραφή νέων. Αντίθετα, συνιστά τη χρήση μιας ποικιλίας κειμένων, κάποια από τα οποία μπορεί να προέρχονται από τα σχολικά ανθολόγια, μαζί με ολόκληρα λογοτεχνικά

βιβλία αλλά και άλλα είδη «κειμένων» τα οποία, ευρισκόμενα στις παρυφές της λογοτεχνίας, κτίζουν ένα γόνιμο διάλογο μαζί της, ενώ ταυτόχρονα μπορούν να ελκύσουν τους νεαρούς αναγνώστες και να τους ασκήσουν σε νέους γραμματισμούς (visual, media, computer literacy) όπως κόμικς, κινηματογραφικές ταινίες, τραγούδια. Η βασική διαφορά του παρόντος Π.Σ. από το προηγούμενο είναι ότι, ενώ και το προηγούμενο συνιστούσε την ανάγνωση ολόκληρων βιβλίων, ο τρόπος που δομούσε το μάθημα βάσει ανθολογίου, δεν άφηνε χώρο, ούτε πρότεινε τρόπους διδασκαλίας των ολόκληρων έργων. Το παρόν Π.Σ. είναι δομημένο έτσι ώστε να συνθέτει μια ποικιλία κειμένων, μικρών και μεγάλων, σε διδακτικές ενότητες με σαφή σκοποθεσία και δραστηριότητες για τους μαθητές, χωρίς όμως να επιβάλλει συγκεκριμένα κείμενα. Εννοείται πως στον Οδηγό για τον εκπαιδευτικό θα δίνονται όλες οι αναγκαίες οδηγίες αλλά και προτάσεις για την επιλογή των κειμένων.

3.3 ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΠΕ

Η διδασκαλία της λογοτεχνίας, σε σχέση με τη διδασκαλία άλλων γνωστικών αντικειμένων, ακόμη και της γλώσσας, χαρακτηρίζεται από σθεναρή αντίσταση στην ενσωμάτωση της καινοτομίας και της χρήσης των ΤΠΕ. Οι λόγοι είναι πολλοί: Για μεγάλο χρονικό διάστημα η διδασκαλία της λογοτεχνίας στην εκπαίδευση κατανοούνταν ως μύηση σε μια υψηλή τέχνη του πνεύματος που καμιά σχέση δεν μπορεί να έχει με τον κόσμο της τεχνολογίας, ο οποίος αντιμετωπιζόταν, στο πλαίσιο μιας άγονης αντιπαράθεσης τέχνης και τεχνολογίας, ως τεχνοκρατικός, χρηστικός, με προσωρινή αξία που δε συγκρίνεται με την αιώνια αξία των κλασικών κειμένων και των έργων τέχνης.

Ο οποιοσδήποτε εκσυγχρονισμός του μαθήματος προς την κατεύθυνση της ενσωμάτωσης και δημιουργικής χρήσης των ΤΠΕ θα πρέπει να ξεκινήσει από έναν αναπροσδιορισμό των σκοπών και των μεθόδων της διδασκαλίας της λογοτεχνίας. Όπως έχει δείξει η έρευνα, όταν δεν γίνεται αυτό, οι διδακτικές προτάσεις που εμφανίζονται (σενάρια) το μόνο που κατορθώνουν είναι να «βάζουν το παλιό κρασί σε καινούρια φλασκιά», να αναπαράγουν δηλαδή το ίδιο διδακτικό μοντέλο με ένα εκσυγχρονισμένο ένδυμα που είναι οι ΤΠΕ.

Αν δεχόμαστε ότι η λογοτεχνία αποτελεί το κατάλληλο όχημα για να ενταχθούν οι μαθητές και οι μαθήτριες στο σύγχρονο πολιτισμό, να ζυμωθούν με τα προβλήματα της εποχής τους, να ασκηθούν στα εν χρήσει μέσα και στους κώδικες επικοινωνίας και, προπαντός, να δουν το σύγχρονο πολιτισμό κριτικά και δημιουργικά, να μετατραπούν από παθητικοί χρήστες σε δραστήριους παραγωγούς πολιτισμού, τότε είναι προφανές ότι οι ΤΠΕ είναι μέρος του σύγχρονου πολιτισμού και ο ρόλος τους σε ένα σύγχρονο μάθημα λογοτεχνίας είναι πολυδιάστατος. Δεν είναι απλό εργαλείο μάθησης, είναι η θύρα προς τον ψηφιακό κόσμο της εποχής μας, προς την ψηφιακή επικοινωνία η οποία δημιουργεί νέους τύπους «κειμένων», νέες πρακτικές παραγωγής, διάδοσης και πρόσληψης της λογοτεχνίας. Σε ένα σύγχρονο, ψηφιακό σχολείο, οι ΤΠΕ θα μπορούσαν να βοηθήσουν, με την παραπάνω προοπτική, στην ανανέωση όλων των σημείων της διδακτικής διαδικασίας: από το πώς φθάνουν τα λογοτεχνικά κείμενα στα χέρια των μαθητών μέχρι την ενδυνάμωση των πολιτισμικών αποσκευών και του ορίζοντα προσδοκιών τους· από την ανάπτυξη των τρόπων επικοινωνίας μεταξύ τους και της ομαδικής διαπραγμάτευσης του νοήματος των κειμένων μέχρι την πολυμεσική παρουσίαση των ερμηνειών τους και την παραγωγή δικών τους πολυτροπικών κειμένων.

Τα τελευταία χρόνια, δύο εξελίξεις σχετικά με τη λογοτεχνία και τις ΤΠΕ μονοπωλούν τη συζήτηση: τα e-books και η κυβερνολογοτεχνία ή υπερλογοτεχνία (cyberliterature ή hyperliterature). Η μεταξύ τους διαφορά είναι κεφαλαιώδης, είναι η διαφορά ανάμεσα σε ψηφιοποιημένη και ψηφιακή λογοτεχνία. Τα ηλεκτρονικά βιβλία είναι η ηλεκτρονική μεταφορά (ψηφιοποιημένη λογοτεχνία) αυτούσιων λογοτεχνικών βιβλίων, παλαιότερων ή σύγχρονων, τα οποία είναι διαθέσιμα για αγορά μέσω του διαδικτύου και τα οποία διαβάζονται στον υπολογιστή ή από τις συσκευές ψηφιακής ανάγνωσης. Στην ελληνική αγορά διατίθενται κάποια ηλεκτρονικά λογοτεχνικά βιβλία, αλλά οι τίτλοι είναι πολύ περιορισμένοι. Αν κάποτε γενικευτεί η χρήση του ηλεκτρονικού βιβλίου, τότε το μάθημα της λογοτεχνίας θα έχει πρόσβαση σε έναν μεγάλο αριθμό τίτλων, γεγονός που θα λειτουργούσε

απελευθερωτικά αλλά θα θεράπευε, εν μέρει, και το χρόνιο ελληνικό πρόβλημα της ανυπαρξίας σχολικών βιβλιοθηκών.

Στο επιστημονικό πεδίο γίνεται πολύς λόγος για την επίδραση των ηλεκτρονικών μέσων και του νέου ψηφιακού περιβάλλοντος στην ίδια τη συγγραφή και τη διάδοση της λογοτεχνίας, την εμφάνιση δηλαδή ενός νέου είδους, της κυβερνολογοτεχνίας ή υπερλογοτεχνίας. Πρόκειται για τη λογοτεχνία εκείνη που παράγεται από την αρχή σε ηλεκτρονικό περιβάλλον, κατά την ανάγνωσή της υποστηρίζεται από ειδικά λογισμικά και δε μπορεί να παρουσιαστεί σε έντυπη μορφή. Η κυβερνολογοτεχνία είναι ένα ορισμένο είδος λογοτεχνίας το οποίο, προς το παρόν, δεν έχει αναπτυχθεί στην ελληνική γλώσσα και δε χρειάζεται να μας απασχολήσει εδώ. Οι ιδιότητές της ωστόσο εμπνέουν κάποιες νεότερες προτάσεις για την αξιοποίηση των ΤΠΕ στη διδασκαλία της λογοτεχνίας. Συγκεκριμένα έχουν προταθεί στην βιβλιογραφία η αξιοποίηση καταρχήν του επεξεργαστή για την παραγωγή πρωτότυπων κειμένων από τους μαθητές («δημιουργική γραφή»), των πολυμέσων για την κατασκευή από τους μαθητές πολυτροπικών λογοτεχνικών κειμένων, η μεταγραφή ενός λογοτεχνικού κειμένου σε υπερκείμενο καθώς και η αξιοποίηση των δυνατοτήτων της ασύγχρονης επικοινωνίας και των ιστολογίων για την ευκολότερη συνεργασία των μαθητών, τη σύνταξη από κοινού κειμένων και τη διαπραγμάτευση του νοήματος.

Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω, θέτουμε ως σκοπό την αξιοποίηση των ΤΠΕ στο πλαίσιο μιας ολοκληρωμένης παιδαγωγικής πρότασης για τη διδασκαλία της λογοτεχνίας η οποία θα περιλαμβάνει τους εξής στόχους:

- ✓ Να πολλαπλασιάσει τους διαθέσιμους μαθησιακούς πόρους που έχει στη διάθεσή του τώρα ο εκπαιδευτικός και το μαθητικό κοινό.
- ✓ Να ενδυναμώσει την αυτοπεποίθηση του εκπαιδευτικού προσφέροντάς του ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο διδασκαλίας της λογοτεχνίας στο οποίο θα εντάσσεται ομαλά και με συνέπεια η χρήση των ΤΠΕ.
- ✓ Να ενδυναμώσει την αυτοπεποίθηση του μαθητή και της μαθήτριας στην κατεύθυνση της διαμόρφωσης, έκφρασης και επικοινωνίας των προσωπικών του ερμηνειών για τα λογοτεχνικά κείμενα.
- ✓ Να διευρύνει το πολιτισμικό υπόβαθρο του μαθητή και της μαθήτριας προσφέροντας γνώσεις, πληροφορίες, εικόνες, ακούσματα, με άλλα λόγια, εμπειρίες που θα τον βοηθήσουν να διαμορφώσει προσωπικές ερμηνείες για το λογοτεχνικό κείμενο.
- ✓ Να φέρει σε επαφή το μαθητικό κοινό με πολύ περισσότερα λογοτεχνικά κείμενα από αυτά που είναι διαθέσιμα στα σχολικά ανθολόγια.
- ✓ Να δώσει τις δυνατότητες στους μαθητές και στις μαθήτριες να κατανοήσουν την κατασκευή των λογοτεχνικών κειμένων, επεμβαίνοντας σ’ αυτά με τροποποιήσεις και πειραματιζόμενοι/ες με τη δημιουργική γραφή.
- ✓ Να προωθήσει νέους τρόπους συνεργασίας των μαθητών και μαθητριών μεταξύ τους στην κατεύθυνση της διαπραγμάτευσης και συνοικοδόμησης του νοήματος (forum, blog, facebook, twitter, wikis).
- ✓ Να αναπτύξει τις συνθετικές και κριτικές ικανότητες των μαθητών και μαθητριών με διαθεματικές εργασίες, πολυμεσικά παρουσιασμένες.

3.4. ΜΕΘΟΔΕΥΣΗ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ: ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΑΣ ΤΟΝ ΜΑΘΗΤΗ ΚΑΙ ΤΗ ΜΑΘΗΤΡΙΑ, ΟΧΙ ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Θεμέλιος λίθος του μαθήματος της λογοτεχνίας είναι η *ανάγνωση*, ένα πολιτισμικό φαινόμενο που σχετίζεται με όλες σχεδόν τις πλευρές της ζωής και του πολιτισμού της ομάδας των ανθρώπων για την οποία μιλούμε. Η επιθυμία για ανάγνωση μεταδίδεται μέσω των *ανθρώπινων σχέσεων*: των σχέσεων του μαθητικού κοινού με τον εκπαιδευτικό, των μαθητών και μαθητριών μεταξύ τους, των μαθητών και μαθητριών με την οικογένειά τους. Η διδασκαλία της λογοτεχνίας στην υποχρεωτική εκπαίδευση είναι κάτι εντελώς διαφορετικό από τη σπουδή της Φιλολογίας και δεν έχει αποκλειστική σχέση με τα κείμενα. Δεν διδάσκουμε απρόσωπα το εκάστοτε λογοτεχνικό κείμενο. Διδάσκουμε τον μαθητή με την υποκειμενικότητά του, δηλαδή την κοινωνική του προέλευση, το μορφωτικό επίπεδο της οικογένειάς του, τη θρησκευτική και εθνική του ταυτότητα, το φύλο και τα ιδιαίτερα προβλήματά του.

Στην ίδια τη σχέση μας με τη λογοτεχνία ανακαλύπτουμε έναν κώδικα συμπεριφοράς, ένα ηθικό κανόνα επικοινωνίας και συνδιαλλαγής με τον πολιτισμικό Άλλο. Η λογοτεχνία, το πιο συχνά μεταφραζόμενο είδος λόγου, αποτελεί έναν τόπο συνάντησης, όχι απλώς ενός συγγραφέα και του αναγνώστη, αλλά, κυρίως, των ιδιαίτερων πολιτισμικών αναφορών τους· γιατί, επίσης, το λογοτεχνικό κείμενο συντελεί στην κατανόηση άλλων τρόπων ζωής εκτός του δικού μας.

Εξάλλου, το μάθημα της λογοτεχνίας έχει προκριθεί ως προνομιακό μέσο για την καλλιέργεια του ήθους και των αξιών της πολυπολιτισμικής κοινωνίας· της κοινωνίας, δηλαδή, στην οποία όλες οι διαφορετικές πολιτισμικές ταυτότητες και παραδόσεις συνυπάρχουν, συνδιαλλέγονται και δημιουργούν χωρίς αποκλεισμούς ή στιγματισμούς.

Η μεθοδολογική μας προσέγγιση βασίζεται σε δύο παιδαγωγικές μεθόδους: τη *διδασκαλία σε ομάδες* και τη *μέθοδο project*. Και οι δύο είναι μαθητοκεντρικές μέθοδοι διδασκαλίας, καλλιεργούν τη συνεργασία, την ομαδικότητα και προσφέρουν δυνατότητα συμμετοχής και κινητοποίησης στους αδύναμους και τους αδιάφορους μαθητές και μαθήτριες, προωθούν την ενεργητική μάθηση, ενθαρρύνουν την ανάδειξη ενδιαφερόντων, συντελούν στην αναβάθμιση της αυτοεικόνας και της αυτοπεποίθησης των μαθητών, δίνουν τη δυνατότητα στους μαθητές και στις μαθήτριες να εκφράζουν ελεύθερα τη γνώμη τους στην ομάδα και δίνουν, επίσης, την ευκαιρία στον εκπαιδευτικό να αυτενεργεί. Η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία και η μέθοδος project μπορούν να διευκολύνουν τη διαφοροποιημένη διδασκαλία και την εναρμόνιση πολλών και διαφορετικών αναγκών, επιπέδων και «γλωσσών», κάτι που η μετωπική διδασκαλία αδυνατεί να αντιμετωπίσει. Οι μαθητές, όταν εργάζονται σε ομάδες παρουσιάζουν ανετότερα τις προσωπικές τους απόψεις και τα συμπεράσματά τους, μαθαίνουν ο ένας από τον άλλο, αναπτύσσουν κριτική σκέψη, βελτιώνουν τον προφορικό τους λόγο. Σε συνδυασμό με τη μέθοδο project, η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία δίνει στους μαθητές και στις μαθήτριες την αίσθηση της ενεργού συμμετοχής στην εκπαιδευτική διαδικασία, βελτιώνει τις επικοινωνιακές συνθήκες σε μια τάξη, αυξάνει το σεβασμό των μαθητών για όλους τους συμμαθητές τους και συμβάλλει στην αποδοχή της ετερότητας. Η διδασκαλία σε ομάδες και η μέθοδος project

αναδεικνύουν τα ταλέντα και τις ικανότητες όλων των μαθητών: τόσο των ‘ικανών’, όσο και των ‘αδύνατων’ μαθητών.

Η μονάδα οργάνωσης του προτεινόμενου Π.Σ. είναι η διδακτική ενότητα. Διδακτική ενότητα ονομάζουμε μια ολοκληρωμένη αναγνωστική και μαθησιακή διαδικασία η οποία στηρίζεται σε μια αρχική ιδέα που μπορεί να είναι ένα θέμα ή ένα λογοτεχνικό είδος, πραγματοποιείται μέσα από ένα σύνολο ομοειδών ή ομόθεμων κειμένων και διαρκεί αρκετό χρονικό διάστημα. Για κάθε τάξη προτείνονται τρεις διδακτικές ενότητες. Κάθε διδακτική ενότητα είναι σχεδιασμένη ως project, προσαρμοσμένο στις ιδιαιτερότητες της λογοτεχνίας. Η διάρκειά του είναι δύο με τρεις μήνες, ανάλογα με τη συχνότητα των ωρών διδασκαλίας και των δραστηριοτήτων που θα γίνουν. Όπως σε όλα τα project, η διδασκαλία των ενοτήτων μας αναπτύσσεται σε φάσεις, με διακριτή στοχοθεσία στην καθεμία. Οι φάσεις αυτές είναι συνήθως τρεις. Κάθε ενότητα ξεκινά με τη φάση που ονομάζουμε συνήθως: *Πριν από την ανάγνωση.* Η φάση αυτή είναι πολύ σημαντική, καθώς «χτίζει τις γέφυρες» μεταξύ των κειμένων και των μαθητών και μαθητριών μας. Ο κυριότερος σκοπός της είναι να δώσει κίνητρα για την ανάγνωση που θα ακολουθήσει και να πλουτίσει το γνωστικό και πολιτισμικό ορίζοντα των μαθητών και μαθητριών, δημιουργώντας ένα πλαίσιο προβληματισμού που θα διευκολύνει την εξαγωγή νοήματος. Οι μαθητές και οι μαθήτριες δεν έρχονται στο μάθημα έχοντας ήδη την επιθυμία να διαβάσουν και δεν διαπιστώνουν με αυτονόητο και φυσικό τρόπο τη λογοτεχνική αξία των κειμένων. Οι προσπάθειές μας σ’ αυτή τη φάση κατατείνουν στο να εισαγάγουμε τους μαθητές και τις μαθήτριες στο θέμα της διδακτικής ενότητας επιστρατεύοντας τα προσωπικά τους βιώματα, τις προηγούμενες γνώσεις τους (σχολικές και εξωσχολικές), τις παραστάσεις και τις εμπειρίες τους. Γίνονται συζητήσεις στην τάξη και διάφορες δραστηριότητες, ατομικές ή ομαδικές, προφορικές ή γραπτές, συνήθως ερευνητικής φύσεως (σε μη λογοτεχνικές πηγές ή στο πεδίο). Τα κείμενα που χρησιμοποιούμε σε αυτή τη φάση είναι συνήθως μη λογοτεχνικά (πληροφοριακά, δημοσιογραφικά, οπτικά, ηλεκτρονικά) αλλά και μικρά λογοτεχνικά κείμενα (σύντομες ιστορίες, παραμύθια, ποιήματα και τραγούδια) που διαβάζονται μέσα στην τάξη και προετοιμάζουν την κυρίως ανάγνωση που θα ακολουθήσει. Η φάση αυτή ολοκληρώνεται όταν θεωρήσουμε ότι οι μαθητές και οι μαθήτριές μας έχουν εξοικειωθεί με κάποιες έννοιες και ζητήματα και τους έχουν δημιουργηθεί κάποια ερωτήματα που θα απευθύνουν στα κείμενα που θα διαβάσουν. Οπωσδήποτε χρειάζονται το λιγότερο τέσσερις διδακτικές ώρες για να ολοκληρωθεί.

Τότε περνούμε στη *φάση της κυρίως ανάγνωσης*, που είναι και η σημαντικότερη φάση. Εδώ οι μαθητές και οι μαθήτριες διαβάζουν μεγαλύτερα κείμενα (διηγήματα, κεφάλαια από μυθιστορήματα και στο τέλος ολόκληρα βιβλία) στο σπίτι τους. Στο σημείο αυτό θα πρέπει ιδιαιτέρως να τονιστεί πως έχει μεγάλη σημασία το σχολείο να ζητά από τους μαθητές και τις μαθήτριες να διαβάζουν λογοτεχνικά κείμενα στο σπίτι. Δεν γίνεται κανείς αναγνώστης μόνο με την ανάγνωση λογοτεχνικών κειμένων στο σχολείο, όσο πετυχημένη κι αν είναι αυτή. Η ανάγνωση της λογοτεχνίας είναι κατά βάση μια μοναχική δραστηριότητα η οποία γίνεται σε προσωπικό χρόνο, επειδή αποτελεί ανάγκη του αναγνώστη. Σκοπός μας είναι οι μαθητές και οι μαθήτριες να αποκτήσουν τη συνήθεια να διαβάζουν λογοτεχνία στον προσωπικό τους χρόνο. Μεγάλη βοήθεια και κίνητρα θα

προσφέρει προς την κατεύθυνση αυτή η ύπαρξη βιβλιοθήκης στο σχολείο ή στην τάξη, στην οποία μπορεί να καταφεύγει το μαθητικό κοινό σε ολοήμερη βάση.

Η φάση της κυρίως ανάγνωσης έχει μεγάλη διάρκεια, γιατί περιλαμβάνει πολλά υπο-στάδια, διαβαθμισμένης δυσκολίας. Ξεκινούμε δηλαδή από μικρότερα και ευκολότερα κείμενα, περνάμε σε μεγαλύτερα και δυσκολότερα και καταλήγουμε στην ανάγνωση ολόκληρων βιβλίων. Η κάθε τάξη, ανάλογα με τις δυνατότητές της, μπορεί να προχωρήσει σε όσα περισσότερα στάδια μπορεί. Πρέπει όμως να καταβάλλεται προσπάθεια σε μόνιμη βάση, έτσι ώστε η ανάγνωση ολόκληρων λογοτεχνικών βιβλίων να ενταχθεί σταθερά και ομαλά στην εκπαιδευτική διαδικασία, μέσα ακριβώς από τη μεθόδευση της διδασκαλίας σε διδακτικές ενότητες-project.

Στη φάση της κυρίως ανάγνωσης αποκτά ιδιαίτερη σημασία η ομαδική εργασία, η οποία οργανώνεται ως εξής: η τάξη χωρίζεται σε ομάδες και κάθε ομάδα αναλαμβάνει να διαβάσει και να παρουσιάσει ένα διαφορετικό κείμενο. ΄Ετσι, λοιπόν, μπορεί να επιτευχθεί μια διαφοροποιημένη διδασκαλία, καθώς κάθε ομάδα μπορεί να αναλάβει ένα κείμενο που να ταιριάζει στις δυνατότητές της και στις επιθυμίες της. Στο πλαίσιο της ομάδας, οι μαθητές και οι μαθήτιρες αλληλοβοηθούνται και διαπραγματεύονται το νόημα του κειμένου: άλλος μπορεί να κατάλαβε καλύτερα ένα σημείο, άλλος κάποιο άλλο, ανταλλάσσουν απόψεις και αξιοποιούν τις όποιες ικανότητες έχει ο καθένας. Όταν εμφανίζονται μπροστά στην τάξη για να παρουσιάσουν το κείμενό τους και τις εργασίες τους, έχουν τιθασεύσει κάπως το «άγχος του νοήματος» που τυραννά όλους τους μαθητές και ιδίως τους αδύνατους, εκείνους που υστερούν στη γλώσσα ή στο πολιτισμικό κεφάλαιο.

Οι εργασίες που συνοδεύουν την παρουσίαση του κειμένου σχετίζονται στενότερα ή ευρύτερα με το κείμενο, λ.χ. επιδιώκουν οι μαθητές και οι μαθήτριες να αναπτύξουν αιτιολογημένη και τεκμηριωμένη προσωπική άποψη γι’ αυτά που διαβάζουν, να αναγνωρίζουν τα διάφορα πολιτισμικά στοιχεία που υπάρχουν στα κείμενα και να προσδιορίζουν την ιστορικότητά τους. Να περιγράφουν και να ερμηνεύουν την εποχή, το κοινό και τις συνθήκες παραγωγής ενός έργου, να επισημαίνουν τους συγκρουόμενους κώδικες συμπεριφοράς και τις αξίες που εκφράζονται από τους ήρωες, να διατυπώνουν προτάσεις και πιθανές λύσεις για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ήρωες, όσο και για τις επιλογές που πρέπει να πραγματοποιήσουν, να συγκρίνουν κείμενα (λογοτεχνικά και οπτικο-ακουστικά, πεζά και ποιητικά) ως προς έναν παράγοντα (π.χ. κοινή θεματική). Άλλες εργασίες αναπτύσσουν δεξιότητες εικονοποίησης και δραματοποίησης λογοτεχνικών κειμένων, και αντίστροφα, λεκτικοποίησης οπτικο-ακουστικών κειμένων. Άλλες εργασίες εστιάζουν στην οπτική γωνία από την οποία μιλά ο αφηγητής, στη συγκεκριμένη στάση ζωής στην οποία παραπέμπει και ζητούν να σχολιάσουν τους διαφορετικούς τρόπους σκέψης, τις διαφορετικές αξίες που καθορίζουν τις συμπεριφορές των ηρώων.

Τέλος, περνούμε στην τρίτη και τελευταία φάση, που συνήθως ονομάζεται: *μετά την ανάγνωση*. Στη φάση αυτή οι μαθητές και οι μαθήτριές μας παράγουν το δικό τους λόγο όχι πια γύρω από τα κείμενα, αλλά γύρω από το *θέμα* της διδακτικής ενότητας με την οποία ασχολήθηκαν. Ο σκοπός της φάσης αυτής είναι να διαπιστώσουν όλοι, διδάσκοντες και διδασκόμενοι, τι καινούριο έμαθαν, ποιες αντιλήψεις σχημάτισαν, ποια συναισθήματα ένιωσαν μέσα από τις αναγνώσεις και τις συζητήσεις τους. Η παραγωγή λόγου νοείται ως έκφραση προσωπικών

αντιλήψεων και στάσεων που μπορεί να επιτευχθεί με γλωσσικές αλλά και μη γλωσσικές δραστηριότητες. Σ’ αυτή τη φάση ζητείται από τους μαθητές και τις μαθήτριες να γράψουν, ατομικά ή ομαδικά, ένα κείμενο ανάλογο του είδους που διάβασαν, να κάνουν έρευνα και παρέμβαση στο πεδίο, να οργανώσουν μια έκθεση ή μια εκδήλωση στο σχολείο τους. Στις εργασίες αυτής της φάσης αξιοποιούνται συνήθως μοτίβα, λογοτεχνικοί χαρακτήρες και επεισόδια από τα βιβλία που διαβάστηκαν. Με τις τελικές αυτές δραστηριότητες, άλλοτε πιο κοινωνικές και δημόσιες και άλλοτε πιο εσωστρεφείς, ολοκληρώνεται η διδακτική ενότητα, δηλ. το project.

3.5 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΣΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Πολύ συχνά δεν γίνεται κατανοητό ότι η αξιολόγηση **και** στο μάθημα της λογοτεχνίας είναι μια παιδαγωγική και όχι μια φιλολογική διαδικασία. Στο μάθημα της λογοτεχνίας αξιολογούμε την πορεία και την εξέλιξη των μαθητών και μαθητριών μας από τη στιγμή που αρχίσαμε τη διδασκαλία μας. Ζητούμε να αξιολογήσουμε τις *δεξιότητες* που απέκτησαν κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας των διδακτικών μας ενοτήτων και είχαν τεθεί από την αρχή στη *σκοποθεσία* της συγκεκριμένης διδακτικής ενότητας. Με άλλα λόγια, οι μαθητές και οι μαθήτριες στο μάθημα της λογοτεχνίας δεν αξιολογούνται με βάση τις γενικότερες γνώσεις και την κουλτούρα τους, αλλά με βάση αυτά που διδάχτηκαν και αυτά που έκαναν στην τάξη. Οι μαθητές μας αξιολογούνται τόσο για τις ατομικές εργασίες τους όσο και για τη συμμετοχή τους στις ομαδικές εργασίες. Αξιολογούνται για τον προφορικό και γραπτό τους λόγο, για τη γενικότερη συμμετοχή τους στο μάθημα και για τη συμβολή τους στη δουλειά της ομάδας τους.

Η αξιολόγηση του μαθητή και της μαθήτριας εξαρτάται από το είδος της εργασίας που του/της αναθέτουμε. Οι δραστηριότητες στο μάθημα της λογοτεχνίας είναι σκόπιμα σχεδιασμένες να είναι πολλές και ποικίλες. Η αξιολόγηση γίνεται στη βάση της παραγωγής προσωπικού λόγου για το κείμενο ή για το θέμα για το οποίο μιλά το κείμενο και απομακρύνεται από τη λογική του σωστού/λάθους ή της αναπαραγωγής έτοιμων απαντήσεων που βρίσκονται στα κάθε είδους βοηθήματα που κυκλοφορούν στο εμπόριο. Η άρθρωση προσωπικού λόγου στο σχολείο εκ μέρους των μαθητών και μαθητριών είναι προϊόν των επικοινωνιακών σχέσεων που επικρατούν μέσα στην τάξη, του κλίματος ισοτιμίας, διαλόγου και αλληλοσεβασμού των μελών της κοινότητας της τάξης, τα οποία είναι αποκλειστική ευθύνη του εκπαιδευτικού.

Η αξιολόγηση προκύπτει από τις εργασίες των μαθητών και μαθητριών και δεν τους/τις αιφνιδιάζει ζητώντας τους άγνωστα στοιχεία ή δραστηριότητες που δεν έχουν συζητηθεί και δουλευτεί μέσα στην τάξη. Στο Γυμνάσιο που υπάρχουν γραπτές εξετάσεις στο τέλος της σχολικής χρονιάς, προτείνεται οι μαθητές και οι μαθήτριες να εξετάζονται σε άγνωστο λογοτεχνικό κείμενο, ομοειδές ή ομόθεμο με τις διδακτικές ενότητες που διδάχτηκαν και με ασκήσεις παρόμοιες με αυτές που δούλεψαν μέσα στην τάξη. Συνολικά, οι μαθητές και οι μαθήτριές μας αξιολογούνται μέσω μιας πλούσιας ποικιλίας δραστηριοτήτων, ερωτήσεων, εργασιών σε μια, αντιστοίχως, πλούσια ποικιλία δεξιοτήτων, οι κυριότερες από τις οποίες αποσκοπούν στην ανάπτυξη κριτικού γραμματισμού καθώς και στην ανάπτυξη αναγνωστικών και εκφραστικών δεξιοτήτων τόσο σε επίπεδο λόγου όσο και σε επίπεδο εικόνας (ανάπτυξη οπτικο-ακουστικού γραμματισμού). Η άσκηση – και η αξιολόγηση– των μαθητών και μαθητριών μας στις δραστηριότητες αυτές αποτελεί την καλύτερη προετοιμασία, ώστε να καλλιεργηθεί στις ανώτερες βαθμίδες της εκπαίδευσης μια αυθεντική σχέση με τη «γλώσσα» της λογοτεχνίας.

Ακολουθούν οι προτεινόμενες ενότητες κατά τάξη και βαθμίδα εκπαίδευσης:

ΔΗΜΟΤΙΚΟ			
Α	Από την προφορική στη γραπτή λογοτεχνία		
Β	Το παραμύθι	Ποίηση και Τραγούδι	Οικογένεια
Γ	Λογοτεχνία και φύση	Το ταξίδι	Φιλικές σχέσεις
Δ	Το παιχνίδι στη λογοτεχνία	Κόμικς	Ιστορίες άλλων λαών
Ε	Χιουμοριστικές ιστορίες	Η ποίηση ως παιχνίδι λέξεων και εικόνων	Λογοτεχνία και κινηματογράφος
Στ	Εικόνες του τόπου μου	Επιστημονική Φαντασία	Ο ξένος
ΓΥΜΝΑΣΙΟ			
Α	Σχολική ζωή	Εικόνες της Ελλάδας στην ποίηση	Φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον
Β	Πορτρέτα εφήβων	Ετερότητα στη Λογοτεχνία	Θέατρο
Γ	Στάσεις ζωής σε ποιητικά κείμενα	Χιούμορ/σάτιρα	Άτομο και κοινωνία

1. ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ
1.4 Δ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Α. ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΠΡΟΦΟΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ			
Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	**Βασικά θέματα – Κειμενικά είδη**	**Ενδεικτικές δραστηριότητες**	**Εκπαιδευτικό υλικό**
ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ & ΜΑΘΗΤΡΙΕΣ ΩΣ ΑΚΡΟΑΤΕΣ ΚΑΙ ΑΚΡΟΑΤΡΙΕΣ ΚΑΙ ΩΣ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ/ΟΥΣΕΣ ΣΕ ΕΙΝΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟ ΓΕΓΟΝΟΣ ΕΙΝΑΙ ΣΕ ΘΕΣΗ ΝΑ: ✓ Διακρίνουν με ευχέρεια τους φθόγγους μέσα στη λέξη και τις λέξεις μέσα στην εκφωνούμενη πρόταση. ✓ Κατανοούν την πραγματολογική λειτουργία των λεγομένων συνδέοντάς τα με την αντίστοιχη επικοινωνιακή περίσταση. ✓ Παρατηρούν τα παραγλωσσικά φαινόμενα (επιτονισμός, ύψος της φωνής, εκφράσεις του προσώπου, κινήσεις του σώματος) και αντιλαμβάνονται την επικοινωνιακή λειτουργία τους σε συνάρτηση με τα λόγια που συνοδεύουν. ✓ Αναγνωρίζουν και περιγράφουν διαθέσεις, συναισθήματα και επικοινωνιακές προθέσεις των ομιλητών, με κριτήριο τη μορφή (π.χ. επιλογή λέξεων) και την οργάνωση (π.χ. σειρά της αφήγησης ή της περιγραφής) των λόγων τους. ✓ Ακροώνται σκοπίμως, ώστε να εντοπίζουν πληροφορίες, να κατανοούν νοήματα, να βρίσκουν ή να συνάγουν τα βασικά σημεία των	*Βασικά θέματα:* ✓ Σχολική ζωή ✓ Οικογενειακή ζωή ✓ Διακοπές ✓ Ταξίδια στην Ελλάδα ✓ Ελληνικοί τόποι ✓ Οι φίλοι ✓ Τα παιδιά του κόσμου ✓ Τα παιδιά με τις «ειδικές ικανότητες» ✓ Η ζωή στην πόλη ✓ Η ζωή στο χωριό ✓ Μύθοι και έθιμα από την Ελλάδα και άλλες χώρες ✓ Το περιβάλλον και η προστασία του ✓ Διατροφή και υγεία ✓ Το θέατρο, ο κινηματογράφος, η μουσική, ο χορός, η ζωγραφική ✓ Το ραδιόφωνο και η τηλεόραση ✓ Αθλητισμός και αθλήματα ✓ Τα ζώα κοντά μας και πιο μακριά μας ✓ Ο ηλεκτρονικός υπολογιστής και το διαδίκτυο	✓ Αξιοποίηση κατάλληλων τραγουδιών: αναπαραγωγή, παρατηρήσεις σχετικά με τη μορφή, π.χ. ομοιοκαταληξία ✓ Διεξαγωγή παιχνιδιών όπου χρειάζεται προφορικός λόγος, μετά από ανακοίνωση ή και ανάλυση-επεξεργασία των κανόνων του ✓ Υπαγόρευση ✓ Σημειώσεις από προφορικό λόγο ✓ Παιχνίδια ρόλων, π.χ. μετεωρολόγος-εκφωνητής, δημοσιογράφος-ανταποκριτής ✓ Θεατρικά παιχνίδια ✓ Παρακολούθηση θεατρικών παραστάσεων μετά από προετοιμασία και με ορισμένα κριτήρια, τα οποία γίνονται αντικείμενο επεξεργασίας στην τάξη μετά από την παρακολούθηση, π.χ. να παρατηρήσουν οι μαθητές τις διαφορές στην ομιλία (επίπεδο ύφους) των χαρακτήρων σε μία παράσταση Καραγκιόζη ✓ Προετοιμασία θεατρικών παραστάσεων ✓ Θεατρικές αναγνώσεις των μαθητών, π.χ. παραμυθιών, οι οποίες μπορούν να συνδυάζονται με κατανομή ρόλων ή «διαγωνισμό» με ορισμένο κριτήριο, π.χ. η πιο διασκεδαστική ανάγνωση.	✓ Περιστάσεις της σχολικής ζωής ✓ Σχολικές γιορτές ✓ Κείμενα, συνεχή και ασυνεχή, αμιγή και πολυτροπικά, και επικοινωνιακές περιστάσεις που ανήκουν στον κόσμο της εμπειρίας των μαθητών και που τον διευρύνουν ✓ Τραγούδια και βίντεο εγκεκριμένα από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο και επιλεγμένα από τον εκπαιδευτικό με παιδαγωγικά κριτήρια ✓ Έννοιες από όλα τα σχολικά μαθήματα ✓ Σχολικά εγχειρίδια ✓ Όλες οι ενότητες του διδακτικού πακέτου «Γλώσσα Δ΄ Δημοτικού» και του λογισμικού «Γλώσσα Γ΄-Δ΄ Δημοτικού»

λεγομένων. ✓ Αξιολογούν ό,τι άκουσαν με ορισμένα κριτήρια κατά περίπτωση, π.χ. επιλογές των ομιλητών ως προς το λεξιλόγιο, την έκταση του λόγου, τα παραγλωσσικά φαινόμενα, την επενέργεια του λόγου στους ακροατές και στους ίδιους. ✓ Αντιλαμβάνονται τις λειτουργικές διαφορές μεταξύ προφορικού και γραπτού λόγου. ✓ Εφαρμόζουν προφορικές οδηγίες. ✓ Αναγνωρίζουν τις βασικές διαφορές ανάμεσα σε διαφορετικά είδη και επίπεδα ύφους προφορικού λόγου. ✓ Απολαμβάνουν την ακρόαση αξιόλογων ομιλιών (μονολόγων, διαλόγων, συζητήσεων). ✓ Συμμετέχουν σε διάλογο εκπαιδευτικών και μαθητών και μαθητριών στο πλαίσιο του κριτικού γραμματισμού.	*Κειμενικά είδη* ✓ Παραμύθια ✓ Λογοτεχνήματα ✓ Αινίγματα ✓ Προφορικές οδηγίες ✓ Παραγγέλματα ✓ Ραδιοφωνικά δελτία ειδήσεων ✓ Δελτία καιρού ✓ Αφηγήσεις πραγματικών ή φανταστικών συμβάντων ✓ Περιγραφές προσώπων, αντικειμένων, τόπων, διαδικασιών ✓ Λόγος που αναπτύσσεται με επεξήγηση, αιτιολόγηση, σύγκριση, αναλογία ✓ Αναφορές-«ανταποκρίσεις» ✓ Διάλογοι ✓ Συζητήσεις ✓ Πολυτροπικός προφορικός λόγος: ✓ Θεατρικοί διάλογοι, θεατρικά έργα ✓ Μονόλογοι, διάλογοι και σχολιασμοί σε κινηματογραφικές ταινίες ✓ Μονόλογοι, διάλογοι και σχολιασμοί σε βίντεο ✓ Μονόλογοι, διάλογοι και σχολιασμοί σε ταινίες ντοκιμαντέρ με προφορικό σχολιασμό (speakage) ✓ Όπερες & οπερέτες (λιμπρέτα)	✓ Ανακοινώσεις σε ακροατήριο ✓ Απαγγελίες και θεατρικά δρώμενα σε σχολικές γιορτές ✓ Ακρόαση ανάγνωσης παραμυθιών π.χ. για κατασκευή «παραμυθοσαλάτας» ✓ Ακρόαση ομιλητών, π.χ. βιντεοσκοπημένων ή διά ζώσης φωνής (προσκεκλημένων στο σχολείο ή στο χώρο της εργασίας τους), οι οποίοι αναφέρονται σε εμπειρίες από τη ζωή, την εργασία, το έργο τους ✓ Ακρόαση και ανάλυση ραδιοφωνικών εκπομπών και μηνυμάτων ✓ Παρακολούθηση ξεναγήσεων σε επισκέψεις διαφόρων μουσείων ή αρχαιολογικών χώρων, με στόχο π.χ. τη σύνθεση μιας ιστορίας ή μιας «ανταπόκρισης» σχετικής με τα εκθέματα π.χ. τη μορφή, τη χρήση, την ιστορία τους, με ανάλογους καταμερισμούς π.χ. ανά ομάδες μαθητών ✓ Διεξαγωγή παιχνιδιών μετά από ακρόαση και προφορική επεξεργασία των κανόνων τους ✓ Προετοιμασία θεατρικών δρώμενων ή θεατρικής παράστασης με εφαρμογή των προφορικών οδηγιών του εκπαιδευτικού-«σκηνοθέτη», «χορογράφου» κτλ. ✓ Ξεναγήσεις σε διάφορα μουσεία μετά από προετοιμασία και ανάληψη «αρμοδιοτήτων» ή ρόλων από τους μαθητές, π.χ. επιλογή του πιο εντυπωσιακού εκθέματος από κάθε αίθουσα για περιγραφή ή «κατασκευή» σχετικής ιστορίας και ανακοίνωσή της στους υπόλοιπους μαθητές ή ομάδες μαθητών ✓ Αξιοποίηση από τον εκπαιδευτικό των	που προσφέρονται για δραστηριότητες κατανόησης προφορικών κειμένων. Ενδεικτικά: ✓ Ακρόαση κάθε μεγαλόφωνης ανάγνωσης κειμένου στην τάξη ✓ Συνέντευξη από ηλικιωμένο σχετικά με έθιμο ή παράδοση του τόπου του, ηχογράφηση και ακρόαση της συνέντευξης στην τάξη: ΤΕ τ. α΄ σ. 27 ✓ Ακρόαση λόγου σε ντοκιμαντέρ ως προετοιμασία για τη συμμετοχή σε συζήτηση σχετική με αυτό: ΒΜ τ. α΄ σ. 55 άσκηση 2 ✓ Ακρόαση: τραγουδιών με θέμα σχετικό με την επέτειο του Πολυτεχνείου ΒΜ τ. α. σ. 56 Λογισμικό «Γλώσσα Γ΄-Δ΄ Δημοτικού», ενότητα «Γνωρίζοντας τη χώρα μου», δραστηριότητα «Η Αλεξανδρούπολη», ενότητα «Η εργασία», δραστηριότητα «Το παραμύθι του παππού», δραστηριότητα «Ο

		περιστάσεων της σχολικής ζωής ως βιωματικό πλαίσιο για την καλλιέργεια της ικανότητας ακρόασης και παραγωγής προφορικού λόγου, π.χ. ατύχημα στο σχολείο, που γίνεται αντικείμενο δομημένης διερεύνησης σχετικά με τις αιτίες και τις συνθήκες.	αγώνας», ενότητα «Γνωρίζοντας τη χώρα μου», υποενότητα, «Η Θεσσαλονίκη», ακρόαση, κατανόηση και εφαρμογή (σε σχετική επίσκεψη) προφορικών οδηγιών για περιήγηση στο Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης.
Β. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ			
Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	**Βασικά θέματα – Κειμενικά είδη**	**Ενδεικτικές δραστηριότητες**	**Εκπαιδευτικό υλικό**
ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ & ΜΑΘΗΤΡΙΕΣ ΩΣ ΑΚΡΟΑΤΕΣ ΚΑΙ ΑΚΡΟΑΤΡΙΕΣ ΚΑΙ ΩΣ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ/ΟΥΣΕΣ ΣΕ ΕΝΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟ ΓΕΓΟΝΟΣ ΕΙΝΑΙ ΣΕ ΘΕΣΗ ΝΑ: ✓ Προφέρουν με ευκρίνεια τονίζοντας σωστά τις λέξεις. ✓ Διαβάζουν μεγαλόφωνα, με ευχέρεια, αποδίδοντας τα σημεία στίξης και το νόημα του κειμένου. ✓ Χρησιμοποιούν σταδιακά πιο σύνθετη προτασιακή δομή από αυτήν της πυρηνικής πρότασης. ✓ Διαμορφώνουν τη συμπεριφορά και τα λόγια τους κατ' αναλογία με την πραγματολογική λειτουργία των λόγων. ✓ Αφηγούνται, περιγράφουν, εξηγούν, επιχειρηματολογούν. ✓ Κατά την ακρόαση ζωντανού προφορικού	Τα ίδια βασικά θέματα και κειμενικά είδη που περιγράφονται στην ενότητα «Κατανόηση προφορικών κειμένων»	✓ Αναγνώσεις σε ακροατήριο, π.χ. «θεατρικές» αναγνώσεις παραμυθιών με μίμηση φωνών ✓ Ανακοινώσεις σε ακροατήριο, όπως «ανταποκρίσεις» από την εκπαιδευτική επίσκεψη, π.χ. τόπου, μουσείου με ορισμένα κριτήρια, όπως οι καλύτερες και οι χειρότερες πλευρές της επίσκεψης ✓ «Ανακοίνωση» γεγονότων ή παραμυθιού με την ανάλογη σκηνοθεσία, π.χ. σκηνικά, μουσική επένδυση, ρόλοι, η οποία είναι σύστοιχη με το κείμενο- και αποτέλεσμα συνεργασίας των μαθητών ✓ Αφηγήσεις και αναδιηγήσεις πραγματικών ή φανταστικών συμβάντων ή ιστοριών, εναλλακτικές συνέχειες ιστοριών, συνδυασμοί αφηγήσεων με ορισμένο στόχο, π.χ. «Πώς θα ήταν ιδανικές οι διακοπές του καλοκαιριού»	✓ Περιστάσεις της σχολικής ζωής ✓ Σχολικές γιορτές ✓ Ζητήματα της τοπικής κοινωνίας ✓ Κείμενα, συνεχή και ασυνεχή, αμιγή και πολυτροπικά, και επικοινωνιακές περιστάσεις που ανήκουν στον κόσμο της εμπειρίας των μαθητών και μαθητριών και που τον διευρύνουν ✓ Έργα τέχνης εγκεκριμένα από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο και επιλεγμένα με

λόγου υποβάλλουν συναφείς ερωτήσεις, προκειμένου να διασαφήσουν, να αναπτύξουν ή να αξιολογήσουν ιδέες και διατυπώσεις του λόγου. ✓ Συμμετέχουν σε συζητήσεις συνεισφέρουν στην ανάπτυξη του θέματος με κατάλληλες ερωτήσεις, απαντήσεις και προτάσεις, ακούγοντας προσεκτικά, παίρνοντας το λόγο με τη σειρά, διατυπώνοντας με αυτοπεποίθηση και εξηγώντας ευγενικά τη συμφωνία ή τη διαφωνία τους. ✓ Ανακοινώνουν σε ακροατήριο αξιόλογα ή εντυπωσιακά στοιχεία ενός μαθήματος, μιας συζήτησης, ενός αναγνώσματος, ενός ραδιοφωνικού ή τηλεοπτικού προγράμματος, μιας ταινίας, μιας ιστοσελίδας. ✓ Αναφέρουν, αξιολογούν, αποτιμούν και σχολιάζουν διαβάσματα, ακροάματα και θεάματα, γεγονότα πραγματικά ή φανταστικά και βιώματα, με ανάλογη ανάλυση και αιτιολόγηση. ✓ Διατυπώνουν υποθέσεις ή εναλλακτικές εκδοχές για τη συνέχεια μιας αφήγησης. ✓ Εκφράζουν ιδέες, συναισθήματα και γνώμες με αυτοπεποίθηση και ανάλογα με τον εκάστοτε ακροατή. ✓ Συνειδητοποιούν τα παραγλωσσικά φαινόμενα της δικής τους ομιλίας και τα προσαρμόζουν αναλόγως. ✓ Αντιλαμβάνονται τη διαφοροποίηση των λόγων τους ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση και τη δική τους κατάσταση και πρόθεση.		✓ Περιγραφές πειραμάτων, διαδικασιών, αντικειμένων, σχημάτων κ.ο.κ. στα σχολικά μαθήματα ✓ Αναφορές προσωπικών παρατηρήσεων ή καταστάσεων συναφών με τα περιεχόμενα των σχολικών μαθημάτων ✓ Δομημένοι διάλογοι με ορισμένο στόχο και πιθανούς «κριτές» τους μαθητές-ακροατές και τις μαθήτριες-ακροάτριες βάσει ορισμένων κριτηρίων ✓ Δραστηριότητες ακρόασης και ομιλίας που περιλαμβάνουν προσομοίωση περιστάσεων της πραγματικής ζωής, π.χ. οδηγίες σε επισκέπτη της περιοχής για ορισμένη διαδρομή, ή εύρεση συγκεκριμένου σημείου, όπως δρόμου ή πλατείας ✓ Θεατρικά παιχνίδια ✓ Θεατρικές παραστάσεις ✓ Συνεντεύξεις πραγματικές, μέσα στο σχολείο ή έξω από αυτό, π.χ. με έναν ηθοποιό ή εικονικές, π.χ. «Τι θα λέγατε στον Αϊ-Βασίλη…» ✓ Αξιοποίηση των περιστάσεων και των συμβάντων της σχολικής ζωής με στόχο την παραγωγή λόγου από τους μαθητές, π.χ. σε περίπτωση διαφωνίας σχετικά με την εκτίμηση για τις αιτίες ενός ατυχήματος, οι μαθητές παρουσιάζουν τη γνώμη τους προσέχοντας την ομιλία τους, με στόχο να πείσουν. ✓ Δημιουργία ραδιοφωνικών εκπομπών επί συγκεκριμένου θέματος.	παιδαγωγικά κριτήρια ✓ Έννοιες από όλα τα σχολικά μαθήματα ✓ Σχέδια εργασίας (πρότζεκτ) **Σχολικά εγχειρίδια** ✓ Όλες οι ενότητες του διδακτικού πακέτου «Γλώσσα Δ΄ Δημοτικού» και του λογισμικού «Γλώσσα Γ΄-Δ΄ Δημοτικού» που προσφέρονται για δραστηριότητες παραγωγής προφορικών κειμένων. Ενδεικτικά: ✓ Μεγαλόφωνη ανάγνωση: ΒΜ τ. α. σ. 25 άσκηση 3 ✓ Βιωματική διήγηση περιστατικών ή ιστοριών από τις πρόσφατες διακοπές: ΒΜ τ. α΄ σ. 14 ✓ Περιγραφή κτηρίου, ΒΜ τ. α΄ σ. 16 ✓ Συζήτηση επί του κειμένου για το νερό στη μυθολογία: ΒΜ τ. α΄ σ. 39 ✓ Συζήτηση για τη μεταφορική χρήση της λέξης «νερό» σε συμφραζόμενα: ΤΕ τ. α΄ σ. 24

✓ Αξιολογούν τα λεγόμενά τους με κριτήριο την επενέργεια στους αποδέκτες. ✓ Αναπτύσσουν την ικανότητά τους να συνεργάζονται για τη δόμηση μιας γλωσσικής λειτουργίας μέσα σε συγκεκριμένο κειμενικό και επικοινωνιακό πλαίσιο (αφήγηση, περιγραφή, επιχείρημα κτλ.) –βλ. αναλυτικά στον Οδηγό του Εκπαιδευτικού.			✓ Συζήτηση για την καθημερινή διαδρομή από το σπίτι στο σχολείο: ΒΜ τ. α΄ σ. 78 ✓ Συζήτηση για τα έθιμα των Χριστουγέννων: ΒΜ α΄ σ. 59 άσκηση 2, σ. 50 ✓ Παιχνίδι ρόλων βάσει της ιστορίας του βιβλίου: ΒΜ τ. β΄ σ. 12 άσκηση 2 ✓ Αναδιήγηση ιστορίας από διαφορετική οπτική γωνία: ΒΜ τ. β΄, σ. 17 άσκηση 1 ✓ Συζήτηση για τα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ΒΜ τ. γ΄ σ. 44, άσκηση 2 ✓ Ανάληψη ρόλων κατά το ανέβασμα θεατρικού έργου που σχεδίασαν, έγραψαν και σκηνοθέτησαν οι μαθητές και οι μαθήτριες στο πλαίσιο προτεινόμενου σχεδίου εργασίας (πρότζεκτ): ΤΕ, τ. β. σσ. 16-18 ✓ Ανακοίνωση στην τάξη της πιθανής συνέχειας και του τέλους μιας ιστορίας που

			προέκυψαν από ομαδική συνεργασία και συζήτηση στην τάξη: ΒΜ τ. α΄ σ. 59 άσκηση 2 ✓ Ανακοίνωση στην τάξη για το αγαπημένο παιχνίδι του ομιλούντος μαθητή: ΤΕ τ. β΄ σ. 22 άσκηση σ. 3 ✓ Συζήτηση για την εμπειρία των μαθητών και μαθητριών σχετικά με ξένες γλώσσες: ΤΕ τ. β΄ σ. 24 άσκηση 4 ✓ Δραματοποίηση παραμυθιού ΒΜ τ. β΄ σ. 78 ✓ Λογισμικό «Γλώσσα Γ΄-Δ΄ Δημοτικού», ενότητα «Γνωρίζοντας τη χώρα μου» υποενότητα «Ο Βόλος» ✓ Ενότητα «Εργασία» υποενότητα «Αφίσα».
Γ. ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ			
Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	**Βασικά θέματα – Κειμενικά είδη**	**Ενδεικτικές δραστηριότητες**	**Εκπαιδευτικό υλικό**
ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ & ΜΑΘΗΤΡΙΕΣ ΩΣ ΑΚΡΟΑΤΕΣ ΚΑΙ ΑΚΡΟΑΤΡΙΕΣ ΚΑΙ ΩΣ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ/ΟΥΣΕΣ ΣΕ ΕΝΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟ ΓΕΓΟΝΟΣ ΕΙΝΑΙ ΣΕ	*Βασικά θέματα:* ✓ Τα ίδια βασικά θέματα που περιγράφονται στην ενότητα	✓ Συζητήσεις σχετικές με την επικοινωνιακή περίσταση εντός της οποίας παράγεται και λειτουργεί ένα κείμενο	✓ Οι ίδιες γενικές κατηγορίες υλικού που περιγράφονται στην

ΘΕΣΗ ΝΑ: ✓ Αναγνωρίζουν με ευχέρεια τα όρια των λέξεων και των φράσεων. ✓ Κατανοούν την πραγματολογική λειτουργία των γραπτών κειμένων, έντυπων ή ηλεκτρονικών, συνδέοντας τα γραπτά με την αντίστοιχη περίσταση. ✓ Σαρώνουν (scan) το κείμενο για να εντοπίσουν ορισμένες πληροφορίες. ✓ Διατρέχουν (skim) το κείμενο για να αντιληφθούν τη βασική πληροφορία, να σχηματίσουν γενική εντύπωση και να συλλάβουν την κεντρική ιδέα γύρω από την οποία αναπτύσσεται. ✓ Αναπτύσσουν στρατηγικές ανάγνωσης: ✓ Διατυπώνουν υποθέσεις σχετικά με το περιεχόμενο ενός κειμένου, βάσει του τίτλου, της έκτασης, της διάταξης, της μορφοποίησης, των συνοδευτικών εικόνων ή σχημάτων, εντοπίζουν τις άγνωστες λέξεις και συνάγουν τη σημασία τους από το κειμενικό περιβάλλον ή και από την επικοινωνιακή περίσταση. ✓ Εξοικειώνονται με τη χρήση λεξικών κατά την αναζήτηση της σημασίας και της ορθογραφίας των λέξεων, συνωνύμων και αντωνύμων, οικογενειών λέξεων, σύνταξης ρημάτων. ✓ Εφαρμόζουν, βαθμηδόν περισσότερο συστηματικά και συνειδητά, στρατηγικές κατανόησης των γραπτών κειμένων, οι οποίες περιλαμβάνουν την παλίνδρομη ανάγνωση, τον εντοπισμό της κύριας πληροφορίας ή ιδέας, την αντίληψη των υποδηλώσεων, τη χρήση των	«Κατανόηση προφορικών κειμένων» *Κειμενικά είδη:* ✓ Πολυτροπικά, συνεχή ή ασυνεχή, έντυπα και ηλεκτρονικά κείμενα, π.χ. χάρτες με υπομνήματα, λεζάντες σε εικόνες, ηλεκτρονικά αρχεία παρουσίασης ✓ Κείμενα ειδήσεων και κείμενα γνώμης από έντυπες εφημερίδες ή από διαδικτυακούς τόπους ✓ Εικονογραφημένες ιστορίες (κόμικς) ✓ Έντυπα ή ηλεκτρονικά ενημερωτικά κείμενα π.χ. προγράμματα θεατρικών παραστάσεων, συναυλιών, μεταφορικών μέσων ✓ Πληροφοριακά κείμενα, π.χ. λήμματα εγκυκλοπαιδειών, άρθρα εφημερίδων και περιοδικών για το φυσικό κόσμο ✓ Θεατρικά έργα ✓ Λογοτεχνήματα ✓ Μύθοι και παραμύθια ✓ Κείμενα προσωπικής έκφρασης π.χ. ημερολόγια διακοπών, αναφορές σε προτιμήσεις αθλημάτων ✓ Περιγραφές προσώπων, ζώων, αντικειμένων, τόπων, διαδικασιών ✓ Προσκλήσεις, ανακοινώσεις, επιστολές αιτημάτων, οδηγίες κατασκευών, κανόνες παιχνιδιών	✓ Διατύπωση εναλλακτικών τίτλων του κειμένου που προκύπτουν από την παλίνδρομη ανάγνωσή του, στον εντοπισμό της κύριας πληροφορίας και στην αντίληψη των υποδηλώσεων. ✓ Συζητήσεις επί των κειμένων με στόχο την ένταξη του περιεχομένου τους στον κόσμο της εμπειρίας και των γνώσεων των μαθητών. ✓ Χρήση των λεξικών κατά τη σύνθεση κειμένων στην τάξη για την αποφυγή ορθογραφικών λαθών, λανθασμένης χρήσης λέξεων και επανάληψης των ίδιων λέξεων ✓ Κατάρτιση θεματικών λεξιλογίων ✓ Ερωτήσεις επί κειμένων των σχολικών εγχειριδίων ή άλλων, κατάλληλα επιλεγμένων εντύπων ή ηλεκτρονικών κειμένων, οι οποίες κατευθύνουν τους μαθητές στην αναζήτηση πληροφοριών στο κείμενο ✓ Αντιστοίχιση απλών και σύντομων παραγράφων με τις θεματικές προτάσεις τους ✓ Αποκατάσταση της σειράς των προτάσεων μιας απλής παραγράφου ✓ Αποκατάσταση της σειράς των παραγράφων σε απλό και σύντομο κείμενο, βάσει ορισμένου κριτηρίου, π.χ. χρονική αλληλουχία, σειρά στο χώρο (πάνω/κάτω, δεξιά/αριστερά κ.ο.κ.) ✓ Διαγραφή προτάσεων που δεν ταιριάζουν από κατασκευασμένες παραγράφους ✓ Αξιοποίηση των λαθών σε γραπτά των μαθητών ✓ Προσομοιώσεις επικοινωνιακών περιστάσεων, παιχνίδια ρόλων	ενότητα «Κατανόηση προφορικών κειμένων» *Σχολικά εγχειρίδια* ✓ Όλες οι ενότητες του διδακτικού πακέτου «Γλώσσα Δ΄ Δημοτικού» και του λογισμικού «Γλώσσα Γ΄-Δ΄ Δημοτικού» που προσφέρονται για δραστηριότητες κατανόησης γραπτών κειμένων. Ενδεικτικά: ✓ Διάκριση των ορίων των γραπτών λέξεων: ΒΜ τ. α΄ σ. 87, ΒΜ τ. β΄ σ. 79, ΒΜ τ. γ΄ σ. 42 άσκηση 5, ΤΕ τ. β. σ. 69 άσκηση 1 ✓ Αντίληψη του κειμενικού είδους των τίτλων εφημερίδων και επεξεργασία των πληροφοριών που διατυπώνονται ή υποδηλώνονται σε αυτούς: ΒΜ τ. α΄ σ. 49 ✓ Αναγνώριση των γνωρισμάτων μορφής και περιεχομένου του κειμενικού είδους του άρθρου σε έντυπη και ηλεκτρονική εφημερίδα:

γνώσεων και των εμπειριών τους που είναι συναφείς με τον «κόσμο» του κειμένου. ✓ Διακρίνουν το γεγονός από το σχόλιο. ✓ Αναγνωρίζουν τη μορφή, το σκοπό και τα δομικά χαρακτηριστικά των παραγράφων. ✓ Αντιλαμβάνονται τη σειρά, τους τρόπους σύνδεσης των πληροφοριών ή και των συλλογισμών στην ίδια παράγραφο και σε διαδοχικές ή σε μη διαδοχικές παραγράφους ενός κειμένου. ✓ Διακρίνουν τα δομικά και οργανωτικά χαρακτηριστικά διαφορετικών κειμενικών τύπων π.χ. παραγραφοποίηση, επικεφαλίδες, υπερσυνδέσεις, στροφές και στίχοι. ✓ Αναγνωρίζουν τα γλωσσικά μέσα (π.χ. λέξεις, φράσεις, γραμματικές κατηγορίες, συντακτικές δομές) που χαρακτηρίζουν την περιγραφή, την αφήγηση, τις οδηγίες, την αιτιολόγηση. ✓ Αναγνωρίζουν τα γλωσσικά μέσα σε επίπεδο λέξης, πρότασης και κειμένου ως προς τη συμβολή τους στο νόημα και στην επικοινωνιακή λειτουργία του κειμένου, π.χ. πώς συμβάλλουν τα επίθετα μιας περιγραφής στην εντύπωση του κειμένου, πώς επηρεάζει το μήκος των προτάσεων την κατανόηση, πώς βοηθούν την κατανόηση οι συνδετικές και μεταβατικές λέξεις και φράσεις. ✓ Διακρίνουν ανάμεσα στο οικείο και στο «επίσημο» ύφος καθώς και σε αδρές ενδιάμεσες διαβαθμίσεις. ✓ Παρατηρούν και αξιολογούν τα διάφορα μέσα παρουσίασης του περιεχομένου, π.χ.	✓ Κείμενα της σχολικής ζωής, π.χ. άρθρα για τη σχολική εφημερίδα, ανακοινώσεις, εργασίες	✓ Θεατρικά παιχνίδια με αστείες καταστάσεις λόγω της ακαταλληλότητας του ύφους ✓ Κατασκευή επιτραπέζιου παιχνιδιού όπου η πρόοδος των παικτών εξαρτάται από την επιτυχία της κατάλληλης κάθε φορά έκφρασης - κλειδιού ✓ Διατύπωση τίτλου, εναλλακτικών τίτλων ✓ Αντιστοίχιση απλών και σύντομων παραγράφων με πλαγιότιτλους ✓ Παρατήρηση, σχολιασμός, αφισών ✓ Κρυπτόλεξα ✓ «Αναγνώσεις» οδικού χάρτη, π.χ. της ευρύτερης περιοχής κατοικίας των μαθητών, σε συνδυασμό με το υπόμνημά του, π.χ. για την εύρεση διαδρομών βάσει ορισμένων κριτηρίων π.χ. συντομότερη διαδρομή από το σπίτι στο Δημαρχείο, διαδρομή μέσα από παιδικές χαρές και πάρκα κ.ο.κ. ✓ Διεξαγωγή παιχνιδιών μετά από ανάγνωση των κανόνων του ✓ Συναρμολόγηση παιχνιδιών βάσει των αντίστοιχων οδηγιών ✓ Ανακύκλωση χαρτιού στη σχολική τάξη βάσει του κειμένου με τα βήματα της διαδικασίας που έχει αναρτηθεί στον τοίχο ✓ Συζητήσεις επί κρίσεων και απόψεων που διατυπώνονται σε κείμενα	ΒΜ τ. α σ. 83-84 άσκηση 1 ✓ Αναγνώριση των επιμέρους θεμάτων στις αντίστοιχες στροφές ενός ποιήματος: ΒΜ τ. β΄ σ. 29, άσκηση 1 ✓ Εντοπισμός διαφορών ανάμεσα σε γραπτά κείμενα που ανήκουν σε διαφορετικό είδος: ΒΜ τ. β΄ σ. 75 άσκηση 2 ✓ Αναγνώριση των μορφικών γνωρισμάτων ενός ποιήματος και πρόσληψη υποδηλούμενων σημασιών σε αυτό: ΒΜ τ. β΄ σ. 82-83 ασκήσεις 1 & 2 ✓ Κριτική ανάγνωση ηλεκτρονικών κειμένων για την εύρεση συμμαθητών από άλλες χώρες με τους οποίους θα μπορούσε να ξεκινήσει επικοινωνία μέσω διαδικτύου: ΒΜ τ. γ΄ σ. 39 άσκηση 7 ✓ «Σάρωση» αφηγηματικού κειμένου για την κατανόηση του τρόπου δράσης καθενός

πίνακες, διαγράμματα, εικόνες, μορφοποίηση, χρώματα. ✓ Κατανοούν συντομογραφίες και αρκτικόλεξα. ✓ Εφαρμόζουν στρατηγικές «μετά από την ανάγνωση», στις οποίες ανήκουν η ανάλυση και η επανασύνθεση του περιεχομένου, οι συνδέσεις μεταξύ των τμημάτων του καθώς και με άλλα κείμενα, η αξιολόγηση της μορφής και του περιεχομένου. ✓ Αποδίδουν το περιεχόμενο ενός κειμένου με άλλα σημειωτικά συστήματα. ✓ Εξοικειώνονται με τη συνοπτική απόδοση περιεχομένου και τις τεχνικές της. ✓ Συσχετίζουν κείμενα με τα μη λεκτικά συνοδευτικά τους (π.χ. πίνακες, χάρτες, διαγράμματα, μουσική, χρώματα, βίντεο), προκειμένου να συνθέσουν πληροφορίες και γνώσεις σε δεδομένη περίσταση. ✓ Συνδυάζουν πληροφορίες και στοιχεία από απλά συνεχή και ασυνεχή κείμενα, έντυπα ή ηλεκτρονικά, σε ενιαίο συνεκτικό περιεχόμενο. ✓ Εφαρμόζουν γραπτές οδηγίες. ✓ Βρίσκουν τις συνάφειες ανάμεσα στους ίδιους, στα κείμενα που συναντούν / επεξεργάζονται και στο πεδίο αναφοράς των κειμένων (άμεσο ή μακρινό, πραγματικό ή φανταστικό περιβάλλον). ✓ Αντιλαμβάνονται ότι τα κείμενα παρουσιάζουν ορισμένη άποψη, η οποία αναγνωρίζεται και κρίνεται. ✓ Διευρύνουν τον κόσμο της εμπειρίας τους και αναπτύσσουν ενσυναίσθηση για			από τους ήρωες της ιστορίας: ΒΜ τ. β΄ σ. 10-12 άσκηση 1 ✓ «Σάρωση» ποιήματος για εντοπισμό ορισμένων πληροφοριών: ΒΜ τ. γ΄ σ. 10 άσκηση 1 ✓ Ανάγνωση για αντίληψη υποδηλώσεων: ΤΕ τ. β΄ σ. 23 άσκηση 3 ✓ Κατανόηση ομοιοτήτων και διαφορών ανάμεσα σε πολυτροπικά κείμενα του ίδιου είδους: ΜΒ τ. β΄ σ. 50 -51 ✓ Λογισμικό «Γλώσσα Γ΄ - Δ΄ Δημοτικού»: ✓ Ενότητα «Εργασία» δραστηριότητα «Τα πεντόβολα», δραστηριότητα «Το παραμύθι του παππού» ✓ Ενότητα «Γνωρίζοντας τη χώρα μου», υποενότητα «Τα Ζαγοροχώρια» 3η δραστηριότητα: «Η μαντίλα», υποενότητα «Ο Βόλος» 2η δραστηριότητα «Η παραγγελία», υποενότητα «Η Κρήτη»

ανθρώπους που ζουν υπό διαφορετικούς όρους. ✓ Κατανοούν λιγότερο οικείες γνώμες και περιστάσεις, όπως αυτές παρουσιάζονται σε κείμενα. ✓ Διερευνούν εμπειρίες ανθρώπων διαφορετικών εποχών και πολιτισμών στα κείμενα που διαβάζουν. ✓ Εντοπίζουν τις συνάφειες ανάμεσα σε διαφορετικά κείμενα π.χ. με το ίδιο θέμα ή την ίδια γνώμη για ένα θέμα. ✓ Διευρύνουν τη γραμματική τους ενημερότητα, με σκοπό την κατανόηση και αξιοποίηση της λειτουργικής αξίας των γραμματικών φαινομένων για τη δόμηση νοήματος και ύφους (βλ. αναλυτικά στον Οδηγό του Εκπαιδευτικού). ✓ Ερμηνεύουν τη λειτουργία βασικών σημείων στίξης (βλ. αναλυτικά στον Οδηγό του Εκπαιδευτικού).			1η δραστηριότητα «Ο Μινώταυρος», υποενότητα «Ο Βόλος» 1η δραστηριότητα «Η ταμπέλα», δραστηριότητα «Ο Όλυμπος», δραστηριότητα «Η αρκούδα», υποενότητα «Η Πελοπόννησος», ✓ Ενότητα «Ιστορία της γραφής» υποενότητα «Το ελληνικό αλφάβητο», υποενότητα «Αίγυπτος», δραστηριότητα «Ιερογλυφικά»

Δ. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ			
Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	**Βασικά θέματα – Κειμενικά είδη**	**Ενδεικτικές δραστηριότητες**	**Εκπαιδευτικό υλικό**
ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ & ΜΑΘΗΤΡΙΕΣ ΩΣ ΑΚΡΟΑΤΕΣ ΚΑΙ ΑΚΡΟΑΤΡΙΕΣ ΚΑΙ ΩΣ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ/ΟΥΣΕΣ ΣΕ ΕΝΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟ ΓΕΓΟΝΟΣ ΕΙΝΑΙ ΣΕ ΘΕΣΗ ΝΑ: ✓ Αντιγράφουν με ακρίβεια. ✓ Γράφουν ορθογραφημένα αναπτύσσοντας τις εξής δεξιότητες: - αναλύουν τις λέξεις σε συλλαβές και στα συνθετικά τους - εφαρμόζουν τους ορθογραφικούς κανόνες - διακρίνουν τις ομόηχες και τις ομώνυμες λέξεις - χρησιμοποιούν γνώσεις για τα κλιτικά συστήματα, την αναλογία, την ετυμολογία και τις οικογένειες λέξεων - αξιοποιούν λεξικά - εφαρμόζουν τους κανόνες συλλαβισμού. ✓ Καταρτίζουν απλά αλφαβητικά και θεματικά λεξιλόγια. ✓ Χρησιμοποιούν σωστά τα σημεία στίξης. ✓ Εκφράζουν ιδέες, συναισθήματα και γνώμες ανάλογα με τον εκάστοτε αναγνώστη. ✓ Απευθύνονται σε πραγματικούς αναγνώστες, συμπεριλαμβανομένων εκπαιδευτικών, συμμαθητών και συμμαθητριών, φίλων, προσώπων της τοπικής και ευρύτερης κοινωνίας, καθώς και σε	Τα ίδια βασικά θέματα και κειμενικά είδη που περιγράφονται στην ενότητα «Κατανόηση γραπτών κειμένων»	✓Αντιγραφή επιλεγμένων χωρίων από τα σχολικά βιβλία για αντιγραφή με ορισμένο κριτήριο και, κατά το δυνατόν, στο πλαίσιο πραγματικής ή εικονικής περίστασης, π.χ. από κείμενο για το περιβάλλον, εντοπίζονται, συνάγονται και αντιγράφονται οι σχετικές συμβουλές-συνθήματα σε χαρτόνια για ανάρτηση στην τάξη ✓Συστηματική χρήση λεξικών κατά τη σύνθεση κειμένων στην τάξη ✓Διόρθωση λαθών σε σκοπίμως ανορθόγραφες λέξεις μεμονωμένες ή σε κείμενα ✓Αξιοποίηση των ορθογραφικών λαθών των μαθητών π.χ. για αναγωγή στις αντίστοιχες κανονικότητες ή αναλογίες ✓Αραχνογράμματα με οικογένειες λέξεων ✓Γλωσσικά παιχνίδια ή τραγούδια με σύνθετες λέξεις π.χ. έμμετρες «ιστορίες» με ομοιοκαταληξία λόγω του ίδιου β΄ συνθετικού π.χ. ρήματα σε -ώνω, -ίζω κ.ο.κ ✓Σύνθεση θεατρικών διαλόγων, διαλόγων σε εικονογραφημένες ιστορίες ✓Συμπλήρωση και σύνθεση αιτήσεων, επιστολών, ηλεκτρονικών μηνυμάτων ✓Κατασκευή αφισών π.χ. για τη διαφήμιση μιας θεατρικής τους παράστασης ή	✓Οι ίδιες γενικές κατηγορίες υλικού που περιγράφονται στις προηγούμενες ενότητες *Σχολικά εγχειρίδια* ✓Όλες οι ενότητες του διδακτικού πακέτου «Γλώσσα Δ΄ Δημοτικού» και του λογισμικού «Γλώσσα Γ΄-Δ΄ Δημοτικού» που προσφέρονται για δραστηριότητες παραγωγής γραπτών κειμένων. Ενδεικτικά: ✓Αντιγραφή τμήματος κειμένου με συγκεκριμένο κριτήριο επιλογής: ΒΜ, τ. α΄, σελ. 12, πρώτη άσκηση, σ. 40 άσκηση 2, σ. 63 άσκηση 5, ΒΜ τ. β΄ σ. 14 άσκηση 7, σ. 18 άσκηση 5, σ. 25 σ. 32 άσκηση 3, σ. 38, σ. 69 άσκηση 6, σ. 73 άσκηση 5, σ. 91 άσκηση

φανταστικούς αναγνώστες και αναγνώστριες, π.χ. σε συνομηλίκους από άλλες χώρες. ✓ Εξοικειώνονται με τη σύνθεση κειμένων διαφόρων ειδών, από χρηστικά, όπως πρόσκληση ή οδηγίες για τη διεξαγωγή παιχνιδιού, έως κατεξοχήν δημιουργικά, όπως κείμενα γνώμης και θεατρικά έργα. ✓ Σχεδιάζουν το περιεχόμενο του κειμένου που θα συνθέσουν, περιγράφοντας τα μέρη με τις βασικές ιδέες τους και στη συνέχεια το αναπτύσσουν βάσει του σχεδίου. ✓ Ελέγχουν το γραπτό τους αφού το ολοκληρώσουν, με ορισμένα κριτήρια κατά περίπτωση. ✓ Προσέχουν τη χρήση των γλωσσικών μέσων κατά τη σύνθεση κειμένου και τα επιλέγουν βαθμηδόν περισσότερο συνειδητά. ✓ Συνθέτουν κείμενο για να αποδώσουν πληροφορίες άλλων σημειωτικών συστημάτων, π.χ. εικόνες, σειρές εικόνων. ✓ Χρησιμοποιούν τυπική, απρόσωπη έκφραση, προκειμένου να περιγράψουν και να εξηγήσουν πληροφορίες και ιδέες, με βάση τον κόσμο της εμπειρίας τους. ✓ Πληροφορούν και εξηγούν επικεντρωμένοι στο θέμα και στο τρόπο με τον οποίο θα δώσουν τις απαραίτητες πληροφορίες στον αναγνώστη. ✓ Εκφράζουν συναισθήματα, γνώμες και ιδέες εστιάζοντας στη δημιουργική χρήση της γλώσσας και στη διατήρηση του ενδιαφέροντος του αναγνώστη. ✓ Επιχειρηματολογούν με συνειδητή πρόθεση		ραδιοφωνικής εκπομπής ✓Ετοιμασία προσκλήσεων, γραφή ανακοινώσεων στο ταμπλό της τάξης και του σχολείου ✓Σύνταξη άρθρων για τη σχολική εφημερίδα ✓Σύνθεση κειμένου με μεγάλο βαθμό καθοδήγησης, π.χ. με τη μέθοδο των απαντήσεων σε ερωτήσεις ✓Εφαρμογή «σειριακών» κριτηρίων, π.χ. χρονολογική σειρά, σειρά περιγραφής για τη σύνθεση αφήγησης και περιγραφής αντιστοίχως ✓Μετασχηματισμός κειμένου, π.χ. ιστορίας ή παραμυθιού, σύμφωνα με ορισμένο κριτήριο, π.χ. αρχή του κειμένου από τη μέση της ιστορίας ✓Ανάπτυξη κειμένων με ελάχιστο βαθμό καθοδήγησης, π.χ. από τίτλο ή βάσει εκτενέστερης εκφώνησης ✓Εφαρμογή δεδομένων καταλόγων με σημεία ελέγχου ✓Κατασκευή (από τον εκπαιδευτικό σε συνεργασία με τους μαθητές ή μόνο από τους μαθητές) και εφαρμογή καταλόγων με σημεία ελέγχου ✓Διόρθωση των γραπτών από τους ίδιους τους μαθητές ή από συμμαθητές τους π.χ. με τη χρήση προσυμφωνημένων συμβόλων ✓Περιγραφή θεατρικής παράστασης ή μουσείου που επισκέφθηκαν οι μαθητές με τη μορφή «ανταπόκρισης» σε συμμαθητές και συμμαθήτριές τους, άρθρων στη σχολική ή τοπική εφημερίδα, ραδιοφωνικής εκπομπής	7, ΒΜ τ. γ΄ σ. 14 άσκηση 4, σ. 35 άσκηση 7, σ. 46 άσκηση 6, σ. 85 άσκηση 5 ✓Ορθογραφία με εφαρμογή ορισμένων κανόνων: ΒΜ, τ. α΄ σ. 19, 23, σ. 27 άσκηση 6, σ. 38 άσκηση 7, σ. 39 άσκηση 2, σ. 41 άσκηση 4, σ. 62 άσκηση 3, σ. 70 άσκηση 3, ΒΜ τ. β΄ σ. 12 άσκηση 6, σ. 24 άσκηση 5, σ. 34 άσκηση 5, σ. 37 άσκηση 3, σ. 39 άσκηση 5, σ. 64 άσκηση 3, σ. 77 ασκήσεις 4 & 5, ΒΜ τ. γ΄ σ. 23 άσκηση 6, σ. 24 άσκηση 7, σ. 35 ασκήσεις 4, 5, 6, σ. 52 άσκηση 6, σ. 89 άσκηση 3, ΤΕ τ. α΄ σ. 32 άσκηση1, σ. 37 άσκηση 1, σ. 56 άσκηση 6, σ. 58-59 άσκηση 3, σ. 75 άσκηση 1 ✓Γραπτή απάντηση σε γραπτές ερωτήσεις, από την οποία προκύπτει συνεχές συνεκτικό κείμενο: ΒΜ τ. α΄ σ. 44 άσκηση 7 ✓Σύνθεση κειμένου με μεγάλο βαθμό καθοδήγησης, μέσω των απαντήσεων σε

να πείσουν τον αναγνώστη. ✓ Χρησιμοποιούν τη γλώσσα με φαντασία κατά τη σύνθεση κειμένων. ✓ Συνθέτουν κείμενο βάσει αποσπασματικών πληροφοριών από άλλα κείμενα ή σημειωτικά συστήματα, π.χ. χάρτες, εικόνες, βίντεο. ✓ Εξοικειώνονται με τη γραφή και την αξιοποίηση σημειώσεων κατά τις διαδικασίες της σκέψης, της αναζήτησης, της οργάνωσης και της μάθησης. ✓ Λαμβάνουν αποφάσεις σε σχέση με τις γραμματικές, τις λεξιλογικές, τις υφολογικές δομές, τη γλωσσική ποικιλία κτλ. που θα χρησιμοποιηθούν για την πραγμάτωση ενός κειμενικού είδους, για παράδειγμα επιλέγουν τους κατάλληλους ρηματικούς χρόνους στα αφηγηματικά κείμενα, επιλέγουν τις κατάλληλες εγκλίσεις για κείμενα οδηγιών (βλ. αναλυτικά στον Οδηγό του Εκπαιδευτικού). ✓ Κατανοούν τους τρόπους με τους οποίους μπορεί να χρησιμοποιηθεί το λεξιλόγιο και η γραμματική, για να δηλωθεί η εναλλαγή από θέμα σε θέμα (βλ. αναλυτικά στον Οδηγό του Εκπαιδευτικού). ✓ Διαπιστώνουν τις δυνατότητες επαύξησης και μείωσης των προτάσεων καθώς και αλλαγής της σειράς των λέξεων σε αυτές, ανάλογα με τις επικοινωνιακές προθέσεις και συνθήκες.		✓Σύνθεση ποιημάτων, στίχων, λιμπρέτων για παιδικές όπερες ή μουσικές παραστάσεις, θεατρικών διαλόγων και θεατρικών έργων, διαφημιστικών μηνυμάτων ✓Διοργάνωση και διεξαγωγή συζητήσεων με προετοιμασία	δεδομένες ερωτήσεις: ΤΕ τ. α΄ σ. 9, 16, σ. 21 άσκηση 1, σ. 53-54 άσκηση 1, σ. 63 άσκηση 2, σ. 64 ασκήσεις 1 & 2, ΤΕ τ. β΄ σ. 31 άσκηση 3, σ. 32 άσκηση 1, σ. 36 άσκηση 4, σ. 43-44 άσκηση 2, σ. 55 άσκηση 1 ✓Σύνθεση κειμένου με μεσαίο βαθμό καθοδήγησης, π.χ. βάσει δεδομένου λεξιλογίου: ΤΕ τ. α΄ σ. 17 άσκηση 3, ή γενικών οδηγιών σχετικά με τη δομή: ΤΕ σ. 73 άσκηση 1 ✓Σύνθεση κειμένου με ελάχιστο βαθμό καθοδήγησης: ΤΕ τ. β΄ σ. 52 ✓Σύνθεση κειμένου ορισμένου είδους, με ορισμένο επίπεδο είδους που απευθύνεται σε συγκεκριμένο αποδέκτη: ΤΕ τ. β΄ σ. 47 ✓Εφαρμογή των σημείων στίξης: ΤΕ τ. α΄ σ. 27 άσκηση 2, σ. 68 άσκηση 3, σ. 75 άσκηση 3, τ. β΄ σ. 8 άσκηση 3, ΤΕ τ. β΄ σ. 16 άσκηση 1, σ. 37

			άσκηση 2 ✓Σύνθεση κειμένου βάσει εικόνων: ΤΕ τ. α΄ σ. 72 άσκηση 2, ΤΕ τ. β΄ σ. 9-10 άσκηση 1 ✓Σύνθεση πολυτροπικού κειμένου με κατασκευή εικονογραφημένης ιστορίας: ΤΕ τ. β΄ σ. 36 άσκηση 4 ή με υπομνηματισμό χάρτη: ΤΕ τ. β΄ σ. 64 άσκηση 2 ✓Γραφή κειμένου κατάλληλου για ταχυδρομική κάρτα, με τήρηση των συμβάσεων μορφής και περιεχομένου του συγκεκριμένου κειμενικού είδους: ΤΕ τ. β΄ σ. 64 -65 άσκηση 3 ✓Συμπλήρωση εντύπων: ΤΕ τ. α΄ σ. 18, ΤΕ τ. β΄ σ. 46 άσκηση 2 ✓Αυτοαξιολόγηση του εκάστοτε γραπτού βάσει συναφών σημείων ελέγχου: ΤΕ τ. β΄ σ. 36, 66 ✓Λογισμικό «Γλώσσα Γ΄ - Δ΄ Δημοτικού», ✓Ενότητα «Γνωρίζοντας τη χώρα μου», υποενότητα «Η Κρήτη»

			γλωσσάρι με θέμα τη θάλασσα, υποενότητα «Ο Βόλος» ενότητα «Φυσικά τοπία» δραστηριότητα «Ερημωμένα χωριά»: ένα σπίτι αφηγείται το ένδοξο παρελθόν του με σημείο αναφοράς την αρχική μορφή του, υποενότητα «Ο Βόλος» δραστηριότητα «Φυσικό τοπίο» (σύνθεση κειμένου μιας ταχυδρομικής κάρτας όπου ζητείται η περιγραφή συγκεκριμένου τοπίου με προσεκτική επιλογή επιθέτων και ονομάτων), υποενότητα «Η Κρήτη» δραστηριότητα «Η θάλασσα», 5η δραστηριότητα «Η μαντινάδα» 3η δραστηριότητα «Οι τοιχογραφίες» ✓ Ενότητα «Το εργαστήρι μου», δραστηριότητα «Η σύνθεση»

2. ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΉ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

2.1 Η ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΣΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ: ΘΕΜΕΛΙΩΣΗ ΤΗΣ ΣΧΕΣΗΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΜΕ ΤΗΝ ΑΝΑΓΝΩΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Το προτεινόμενο πρόγραμμα συλλαμβάνει την παρουσία της λογοτεχνίας στην Υποχρεωτική Εκπαίδευση ως μια ενότητα που διακρίνεται από τους ίδιους σκοπούς και τις ίδιες μεθοδολογικές αρχές, όπως αναπτύχθηκαν παραπάνω. Τούτο δε σημαίνει, φυσικά, πως δε σημειώνονται διαφοροποιήσεις στην κάθε βαθμίδα, ανάλογα με την ηλικία και την πνευματική ανάπτυξη του παιδιού αλλά επίσης και το ρόλο που καλείται κάθε βαθμίδα να παίξει.

Κεντρικός σκοπός του Δημοτικού Σχολείου είναι η ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού, δηλαδή η ταυτόχρονη καλλιέργεια των γνωστικών ικανοτήτων, του συναισθηματικού κόσμου και της κοινωνικότητάς του. Στο Δημοτικό παίρνει τα πρώτα και πιο γερά εδραιωμένα μηνύματα για τις βασικές έννοιες που κυριαρχούν στον πολιτισμό μας και στη μεταξύ μας επικοινωνία και εκεί είναι που δημιουργούνται οι πρώτες πεποιθήσεις για τις κοινωνικές σχέσεις και τη δική του θέση στον κόσμο. Σε σχέση με τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, στο Δημοτικό η εκπαιδευτική διαδικασία είναι στο σύνολό της περισσότερο παιδοκεντρική και λιγότερο γνωσιοκεντρική. Πριν δηλαδή από τον αναπόφευκτό τεμαχισμό της γνώσης και της αντίληψης του κόσμου, που θα γίνει στις ανώτερες βαθμίδες, το παιδί στο Δημοτικό μπορεί και πρέπει να έχει την ευκαιρία να προσεγγίσει τον κόσμο ενιαία, κατ' αρχήν μέσα από την εμπειρία και κατόπιν να περάσει στη λογική επεξεργασία της, με γνώμονα πάντα την ολόπλευρη και ισόρροπη ανάπτυξη της προσωπικότητάς του.

Είναι αυτονόητο πως η ανάγνωση, ως βασικό συστατικό της έννοιας του γραμματισμού, είναι ο θεμελιώδης λίθος της μάθησης, της κοινωνικοποίησης και της διά βίου ανάπτυξης του παιδιού. Σ' αυτά τα πρώτα χρόνια του σχολείου μπαίνουν οι βάσεις της σχέσης του παιδιού με την ανάγνωση και τη γραφή και συνακόλουθα της σχέσης του με το βιβλίο, τόσο ως πηγή γνώσεων και μάθησης όσο και ως πηγή πολιτισμικών εμπειριών και απόλαυσης. Βασικός μας σκοπός είναι να εντάξουμε την *ανάγνωση ολόκληρων λογοτεχνικών*, με την ευρεία έννοια, *βιβλίων*, μέσα στην καθημερινή εκπαιδευτική πρακτική του σχολείου. Από πρώτη άποψη, η ένταξη αυτή αφορά στο γλωσσικό μάθημα αλλά, λόγω της ιδιότητας της λογοτεχνίας να μιλά για όλα τα θέματα που απασχολούν τον άνθρωπο, θέματα που εντάσσονται παραδοσιακά στις γνωστικές περιοχές άλλων μαθημάτων, όπως της ιστορίας, της γεωγραφίας, της μελέτης του περιβάλλοντος, η ανάγνωση των βιβλίων δεν μπορεί να ανήκει σε ένα μάθημα, αλλά διαπερνά στην ουσία όλο το σχολικό πρόγραμμα και γίνεται ουσιαστικό μέρος της σχολικής ζωής στο σύνολό της. Με αυτή την έννοια, η λογοτεχνία στο Δημοτικό σχολείο μπορεί να παίξει έναν ιδιαιτέρως σημαντικό ρόλο ως σύνδεσμος ανάμεσα στα γνωστικά αντικείμενα και τις διάφορες κοινωνικές και συναισθηματικές εμπειρίες που έχουν τα παιδιά στο χώρο του σχολείου και έξω από αυτόν.

Τούτο δε σημαίνει πως δεν πρέπει, στο ωρολόγιο πρόγραμμα του Δημοτικού Σχολείου, να είναι διακριτή μία τουλάχιστον ώρα την εβδομάδα, σε όλες τις τάξεις, η οποία θα αφιερώνεται στην ανάγνωση λογοτεχνικών κειμένων. Σήμερα έχει εισαχθεί μία διδακτική ώρα *φιλαναγνωσίας* στην Α΄ και Β΄ τάξη των 800 Ολοήμερων

Δημοτικών Σχολείων. Προτείνουμε η ώρα αυτή να επεκταθεί σε όλες τις τάξεις και σε όλα τα σχολεία. Απαραίτητη είναι μία ακόμη διευκρίνιση: Η φιλαναγνωσία δε νοείται ως κάτι διαφορετικό από την ανάγνωση της λογοτεχνίας. Και τα δύο «μαθήματα» τους ίδιους σκοπούς εξυπηρετούν και τις ίδιες μεθόδους διδασκαλίας θα πρέπει να ακολουθούν. Ούτως ή άλλως, ο βασικός σκοπός της διδασκαλίας της λογοτεχνίας είναι η προώθηση της φιλαναγνωσίας. Από κει και πέρα, ανάλογα με το θέμα της διδακτικής ενότητας, η ανάγνωση λογοτεχνικών κειμένων και οι διαθεματικές δραστηριότητες που τη συνοδεύουν μπορεί να εκτείνονται είτε στις ώρες της σχολικής ζωής, είτε στις ώρες των καλλιτεχνικών μαθημάτων, είτε, ακόμα, στις ώρες διδασκαλίας άλλων γνωστικών αντικειμένων.

Ένα άλλο καίριο σημείο για την προώθηση της ανάγνωσης στις μικρές ηλικίες που πρέπει να τονιστεί είναι η δημιουργία κινήτρων για ανάγνωση. Παίρνοντας υπόψη ότι η υποχρεωτική ανάγνωση των σχολικών βιβλίων στερείται οποιουδήποτε κινήτρου, εκτός από το αίσθημα του καθήκοντος και το φόβο της εξέτασης, η δημιουργία κινήτρων για ανάγνωση θα πρέπει να βασιστεί στα ενδιαφέροντα των παιδιών αλλά και στη σύνδεση της ανάγνωσης με τις προσωπικές εμπειρίες τους. Αυτή η απλή πρόταση πρακτικά σημαίνει πως θα πρέπει να δημιουργήσουμε μέσα στην τάξη ένα νοηματοδοτικό περιβάλλον, το οποίο διαρκώς θα προκαλεί ερωτήματα και προβλήματα που μπορούν να απαντηθούν με την ανάγνωση. Συχνά τα παιδιά δεν διαβάζουν, γιατί δεν ξέρουν τι αναζητούν μέσα από την ανάγνωση.

Σε αρκετές τάξεις διαβάζονται λογοτεχνικά κείμενα ή και ολόκληρα βιβλία και γίνονται ενδιαφέρουσες συζητήσεις και παρουσιάσεις. Το πρόβλημα, ωστόσο, που αντιμετωπίζουν πολλοί δάσκαλοι είναι πώς να συνδέσουν τα διαφορετικά βιβλία και τις διαφορετικές αναγνώσεις μεταξύ τους, σε ένα σύνολο το οποίο να δίνει κίνητρα για ανάγνωση, να διευκολύνει τη νοηματοδότηση των κειμένων και να προσφέρει ευκαιρίες για μάθηση και πολιτισμικές εμπειρίες. Η ανάγνωση του κάθε βιβλίου, του κάθε κειμένου αποτελεί ένα στάδιο αυτής της διαδικασίας· με άλλα λόγια κάθε αναγνωστική εμπειρία τροφοδοτεί την επόμενη, το ένα κείμενο οδηγεί στο άλλο.

Αυτό το σκοπό εξυπηρετεί η οργάνωση της διδασκαλίας της λογοτεχνίας σε διδακτικές ενότητες. Υπάρχουν απεριόριστοι τρόποι να οργανωθεί μια διδακτική ενότητα. Το παρόν πρόγραμμα προτείνει κάποιες ενότητες **ως παραδείγματα**. Η έννοια του παραδείγματος στη συγκεκριμένη περίπτωση δεν έχει τη σημασία του προτύπου αλλά της υπόδειξης κάποιων κριτηρίων επιλογής θεμάτων, βιβλίων και τρόπου οργάνωσης της όλης αναγνωστικής διαδικασίας. Εννοείται πως ο εκπαιδευτικός, παίρνοντας υπόψη το επίπεδο των συγκεκριμένων μαθητών και τις ανάγκες τους, μπορεί να οργανώσει ενότητες δικής του επιλογής ή να τροποποιήσει κάποιες από τις προτεινόμενες.

Οι διδακτικές ενότητες, τρεις για κάθε τάξη από την Β΄ έως την Στ΄ Δημοτικού, που προτείνουμε αφορούν σε κρίσιμα ζητήματα της σύγχρονης ζωής, σε καταστάσεις τις οποίες βιώνουν τα παιδιά στην καθημερινότητά τους ενώ συσχετίζονται με το περιεχόμενο διαφόρων μαθημάτων του σχολείου.

Για την Α΄ τάξη δεν ενδείκνυται η ανάγνωση κειμένων σε θεματικές ενότητες. Πιο πρόσφορη είναι η εναλλαγή πολλών ειδών αφηγηματικών, πολυτροπικών και ποιητικών κειμένων. Το γεγονός ωστόσο ότι οι μαθητές της Α΄ Δημοτικού δε γνωρίζουν στην ηλικία αυτή να γράφουν και να διαβάζουν δεν

αποτελεί σε καμιά περίπτωση εμπόδιο, ώστε ν' αναβάλουν γι' αργότερα τη γνωριμία τους με λογοτεχνικά κείμενα διαφόρων ειδών. Μπορούν κάλλιστα, και σ' αυτή την περίοδο της ζωής τους, να ζητούν τη συντροφιά των βιβλίων και να διευρύνουν την όποια αναγνωστική εμπειρία διαθέτουν. Ανήκει πλέον στο παρελθόν η αντίληψη ότι προηγείται η διδασκαλία της ανάγνωσης και της γραφής και μετά η καλλιέργεια του ενδιαφέροντος των παιδιών για το βιβλίο. Το ενδιαφέρον μας στην τάξη αυτή εστιάζεται στο πώς θα καταφέρει το παιδί να περάσει από τον προφορικό στο γραπτό λόγο, από την εικόνα στη γραπτή αναπαράσταση της εικόνας. Ξεκινούμε από την παρατήρηση και περιγραφή εικόνων και την ακρόαση παραμυθιών, μικρών ιστοριών και ποιημάτων και περνούμε σταδιακά, παράλληλα με την πρόοδο των παιδιών στη γραφή και στην ανάγνωση, στην προσωπική ανάγνωση και στη συγγραφή μικρών κειμένων. Ανεξάρτητα αν τη λογοτεχνία την ακούμε ή τη διαβάζουμε, το είδος των δραστηριοτήτων που ακολουθούν μια ακρόαση ή μια ανάγνωση είναι αυτό που έχει τη μεγαλύτερη σημασία για να τεθούν οι βάσεις μιας βιωματικής και ταυτόχρονα κριτικής πρόσληψης του λογοτεχνικού λόγου. Για την Α΄ τάξη λοιπόν προτείνουμε μια ενιαία σκοποθεσία και δραστηριότητες για ολόκληρη τη σχολική χρονιά.

Για τις υπόλοιπες τάξεις, οι διδακτικές ενότητες που προτείνουμε είναι οι εξής:

ΔΗΜΟΤΙΚΟ			
Β	Το παραμύθι	Ποίηση και τραγούδι	Οικογένεια
Γ	Λογοτεχνία και φύση	Το ταξίδι	Φιλικές σχέσεις
Δ	Το παιχνίδι στη λογοτεχνία	Κόμικς	Ιστορίες άλλων λαών
Ε	Χιουμοριστικές ιστορίες	Η ποίηση ως παιχνίδι λέξεων και εικόνων	Λογοτεχνία και κινηματογράφος
Στ	Εικόνες του τόπου μου	Επιστημονική φαντασία	Ο ξένος

Γίνεται φανερό πως οι συγκεκριμένες επιλογές αποσκοπούν στην ισορροπία ανάμεσα στη διερεύνηση και συνειδητοποίηση του περιβάλλοντος μέσα στο οποίο ζούμε (φυσικό περιβάλλον, οικογένεια, ο τόπος μου) και στη γνωριμία με άλλους τόπους και άλλες κουλτούρες (ταξίδι, ιστορίες άλλων λαών, ο ξένος)· μια ισορροπία κρίσιμη για τη διαμόρφωση της ταυτότητας και της υποκειμενικότητας των παιδιών. Σταθερό μέλημά μας πρέπει να είναι η ενασχόληση με θέματα που έχουν βέβαιο ενδιαφέρον για τα παιδιά (παιχνίδι, φιλικές σχέσεις) ενώ παράλληλα επιδιώκουμε την εις βάθος γνωριμία των παιδιών με συγκεκριμένα λογοτεχνικά είδη που απευθύνονται στην ηλικία τους (παραμύθια, κόμικς, χιουμοριστικές ιστορίες) αλλά και με αφηγηματικά είδη που έχουν μεγάλη σημασία στο πλαίσιο του σύγχρονου πολιτισμού (κινηματογράφος, επιστημονική φαντασία) και θα μας δώσουν τη δυνατότητα για πλούσιο προβληματισμό αλλά και για μια ποικιλία ελκυστικών δραστηριοτήτων.

Τέλος, ιδιαίτερη μνεία πρέπει να γίνει για την ποίηση η οποία έχει δεινοπαθήσει στην εκπαίδευση από την υπέρμετρη ανάλυση και γλωσσική επεξεργασία. Θεωρούμε, λοιπόν, ότι πρέπει να τεθεί η διδασκαλία της σε νέες βάσεις γι αυτό και, εκτός από τα ποιήματα και τα τραγούδια τα οποία περιλαμβάνονται σε όλες σχεδόν τις διδακτικές ενότητες, προτείνουμε δύο ενότητες εξολοκλήρου αφιερωμένες στην ποίηση, με ειδική σκοποθεσία που αναδεικνύει τη διαχρονική σχέση της ποίησης με το τραγούδι αλλά και τον παιγνιώδη χαρακτήρα της.

Σχετικά με τη μέθοδο, εκτός από όσα αναφέρθηκαν στο οικείο κεφάλαιο του παρόντος ΠΣ, θα πρέπει να τονιστεί ιδιαίτερα πως οι προτεινόμενες δραστηριότητες δεν είναι αποκλειστικά γλωσσικές. Η γλώσσα είναι φυσικά το κυριότερο μέσο επικοινωνίας και το εργαλείο της ανάγνωσης και της γραφής, αλλά δεν είναι το μόνο μέσον εκδήλωσης της ανταπόκρισής μας στην ανάγνωση. Στις μικρές ηλικίες, η γλωσσική ικανότητα, στα παιδιά της ίδιας τάξης, διαφέρει πολύ και οι διαφορές αυτές οφείλονται συνήθως στο κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον από το οποίο προέρχονται. Όταν το μοναδικό μέσον έκφρασης της ανταπόκρισής τους στην ανάγνωση και τελικά της συμμετοχής τους στην όλη διαδικασία είναι η γλώσσα, δημιουργείται ανυπέρβλητη ανισότητα μέσα στην κοινότητα της τάξης και τα αδύνατα παιδιά αποθαρρύνονται ενώ αυτά είναι κυρίως που θα έπρεπε να βοηθηθούν για να βελτιώσουν τη σχέση τους με την ανάγνωση. Οι δραστηριότητες, λοιπόν, που προτείνουμε, εκτός από την προφορική και τη γραπτή γλώσσα, χρησιμοποιούν πρακτικές από άλλες τέχνες όπως το θέατρο, η μουσική, η ζωγραφική, η φωτογραφία και το video. Ο σκοπός μας είναι μέσα από την ποικιλία των μέσων να δοθεί η δυνατότητα σε κάθε παιδί, όποια κι αν είναι τα προβλήματά του, να αναδείξει τις ικανότητές του και, μέσα από τη συμμετοχή, να νιώσει ότι η λογοτεχνία δεν είναι μια τέχνη που έχει αυστηρούς κανόνες και απευθύνεται σε λίγους αλλά μια κατηγορία κειμένων που μας βοηθά να επεξεργαστούμε τις εμπειρίες μας, να βελτιώσουμε τις σχέσεις μας με τους άλλους και να μάθουμε ένα σωρό πράγματα για τον κόσμο. Πιστεύουμε ότι αυτό είναι το πιο σπουδαίο μήνυμα για τις μικρές ηλικίες. Αν οι μικροί μαθητές αγαπήσουν το βιβλίο και αναπτύξουν σχέσεις εμπιστοσύνης και άνεσης με τα κείμενα, θα είναι πολύ πιο εύκολο, σε μεγαλύτερες ηλικίες, να εισχωρήσουν σε συνθετότερα ζητήματα του λογοτεχνικού πεδίου.

2.1.4 Δ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ
Δ΄τάξη: Το παιχνίδι στη λογοτεχνία

Σκοποθεσία	Δεξιότητες	Περιεχόμενο	Δραστηριότητες	Εκπαιδευτικό υλικό
✓Να κατανοήσουν οι μαθητές ότι το παιχνίδι, εκτός από μια παιδική εμπειρία, είναι μια καθολική ανθρώπινη, πολιτισμική πρακτική, της οποίας η μορφή καθορίζεται από την κάθε κουλτούρα. ✓Να επανεξετάσουν τις διακρίσεις που περιβάλλουν το παιχνίδι: παιχνίδια των μικρών και των μεγάλων, κοριτσίστικα και αγορίστικα, πονηρά και αθώα. ✓Να συνειδητοποιήσουν τα διάφορα είδη παιχνιδιού: μοναχικά-συλλογικά, διανοητικά-αθλητικά, τυχερά/συναγωνιστικά. ✓Να γνωρίσουν τις διάφορες κοινωνικές χρήσεις του παιχνιδιού (μέσον διαπαιδαγώγησης, κοινωνικής συναναστροφής, κοινωνικών διακρίσεων ή επίδειξης πλούτου). ✓Να γνωρίσουν τη σημασία που αποδίδει η λογοτεχνία στο παιχνίδι και τους τρόπους με τους οποίους το χρησιμοποιεί, κυρίως ως μεταφορά. ✓Να επεξεργαστούν τα προσωπικά τους βιώματα από τα	✓Να αναγνωρίζουν στα κείμενα το είδος του παιχνιδιού και τους όρους με τους οποίους αυτό διεξάγεται. ✓Να αναζητούν τη σχέση του παιχνιδιού που αφηγείται το κείμενο με κοινωνικές παραμέτρους και ψυχολογικές καταστάσεις. ✓Να αναγνωρίζουν την οπτική γωνία από την οποία ο αφηγητής μιλά για ένα παιχνίδι: του παιδιού, του ενήλικα που θυμάται την παιδική του ηλικία, κ.ο.κ.	✓χιουμοριστικές ιστορίες με παιδιά που παίζουν (π.χ. Ο μικρός Νικόλας, Τζιάνι Ροντάρι) ✓αυτοβιογραφικές αφηγήσεις συγγραφέων για τα παιδικά τους παιχνίδια ✓παιδικά μυθιστορήματα (ή αποσπάσματα από μυθιστορήματα) με θέμα το παιχνίδι ✓παιδική ποίηση με θέμα το παιχνίδι ✓κόμικς με θέμα το παιχνίδι ✓λαογραφικά κείμενα που περιγράφουν παραδοσιακά παιχνίδια	✓Αναζήτηση και συλλογή υλικού για παιχνίδια άλλων εποχών (ατομικά ή ομαδικά) ✓Συνεντεύξεις από ενήλικες σχετικά με τα παιχνίδια που έπαιζαν στην παιδική τους ηλικία ✓Δημοσκόπηση και δημιουργία καταλόγου με κατηγορίες παιχνιδιών που παίζουν τώρα τα παιδιά ✓Συγγραφή κειμένου με τις οδηγίες παιξίματος για ένα παιχνίδι που αναφέρεται στο λογοτεχνικό κείμενο ✓Δραματοποιήσεις των παιχνιδιών που αναφέρονται στα κείμενα ✓Αλλαγή του αφηγητή ως προς το φύλο ή την ηλικία (από κορίτσι σε αγόρι, από ενήλικας σε παιδί) ✓Συγγραφή προσωπικής ιστορίας με μια εμπειρία παιχνιδιού ✓Επινόηση ενός νέου, ατομικού ή ομαδικού, παιχνιδιού	✓Κείμενα με θέμα το παιχνίδι από τα ανθολόγια του Δημοτικού Σχολείου ✓Παιδικά βιβλία γνώσεων με παραδοσιακά παιχνίδια ✓Παιδικά βιβλία με μικρές ιστορίες ✓Διηγήματα συγγραφέων της λογοτεχνίας για μεγάλους με θέμα το παιχνίδι ✓Πίνακες ζωγραφικής με θέμα το παιχνίδι ✓Φωτογραφίες από παιχνίδια παιδιών από όλο τον κόσμο ✓Κατάλογοι εκθέσεων παιδικών παιχνιδιών και μουσείων της παιδικής ηλικίας

δικά τους παιχνίδια ✓Να δουν την ανάγνωση ως παιχνίδι.				

Κόμικς

Σκοποθεσία	Δεξιότητες	Περιεχόμενο	Δραστηριότητες	Εκπαιδευτικό υλικό
✓ Να κατανοήσουν τη συλλειτουργία εικόνας και λόγου. ✓ Να εξοικειωθούν με τις τεχνικές, τους κώδικες, τα είδη των κόμικς. ✓ Να εκτιμήσουν τις δυνατότητες και να αντιληφθούν τους περιορισμούς που έχουν τα λεκτικά και τα εικονικά μέσα έκφρασης. ✓ Να γνωρίσουν την ιστορία και την πολυμορφία των κόμικς. ✓ Να αναλύσουν τους χαρακτήρες και τα στερεότυπα που προβάλλονται στα κόμικς.	✓ Να διακρίνουν το ρόλο της εικόνας και το ρόλο του λόγου σε μια εικονογραφήγηση. ✓ Να εντοπίζουν και να παρατηρούν τα εκφραστικά στοιχεία, τους κώδικες και τα είδη των κόμικς. ✓ Να παράγουν κείμενα όπου λόγος και εικόνα συλλειτουργούν. ✓ Να συσχετίζουν τις προσωπικές εμπειρίες, τα βιώματα, τα συναισθήματά τους με τη θεματική των κόμικς. ✓ Να αξιοποιούν την τεχνική των κόμικς για την έκφραση εμπειριών, αντιλήψεων, συναισθημάτων τους γύρω από μια ποικιλία θεμάτων. ✓ Να δημιουργούν κόμικς είτε σχεδιάζοντάς το είτε με τη βοήθεια Η/Υ, χρησιμοποιώντας λογισμικό δημιουργίας κόμικς.	*κόμικς σύντομης έκτασης* (από ένα κάδρο έως δύο σελίδες, ενίοτε και χωρίς λόγια) *κόμικς μεγάλης έκτασης* • ιστορίες με ομιλούντα ζώα • «ιστορικά» κόμικς • ιστορίες κωμικές (με ήρωες ανθρώπους) • πολιτικού-κοινωνικού προβληματισμού • κόμικς βασισμένα στη αρχαία ελληνική κωμωδία και τραγωδία • κόμικς με υπερήρωες • κόμικς που βασίζονται σε λογοτεχνικά έργα: • «κλασικά εικονογραφημένα»	✓ Επεξεργασία τεχνικών και συμβάσεων των κόμικς και των χαρακτήρων τους (ρεαλιστικός, ημιρεαλιστικός, καρικατούρα) Αν το κόμικς βασίζεται σε λογοτεχνικό έργο ✓ σύγκριση του λογοτεχνικού κειμένου με το κόμικς ✓ σύγκριση διαφορετικών εικονογραφηγήσεων του ίδιου κειμένου, ώστε να κατανοηθεί η πολλαπλότητα των δυνατών αποδόσεων ✓ Παιχνίδια μετασχηματισμών στα κόμικς που διάβασαν: • δίνουμε τα καρέ ανακατεμένα, για να τα τοποθετήσουν στη σωστή σειρά και να δημιουργήσουν αφήγηση • δίνουμε ξεχωριστά τα καρέ από τους διαλόγους και ζητούμε να τα συνδυάσουν • ζητούμε να προσθέσουν ή να αφαιρέσουν καρέ, ώστε να	✓ Τα αγαπημένα κόμικς των παιδιών ✓ Άλμπουμ, σειρές, αφιερώματα περιοδικών ✓ Διασκευές λογοτεχνικών έργων σε κόμικς ✓ Γελοιογραφίες, ένθετα εφημερίδων ✓ Κινηματογραφικές ταινίες, τηλεοπτικές σειρές, DVD κινουμένων σχεδίων ✓ Ιστοσελίδες, ιστολόγια με κόμικς ✓ Λογισμικά δημιουργίας κόμικς και βίντεο.

			αποδώσουν περιληπτικά ή εκτεταμένα την αφήγηση. ✓ Δίνουμε ένα σύντομης έκτασης κόμικς με κενά μπαλονάκια και ζητούμε να προσθέσουν τους διαλόγους. ✓ Ζητούμε από τους μαθητές: • να δημιουργήσουν έναν δικό τους ήρωα και να τον εντάξουν στο αγαπημένο τους κόμικς • να τον ζωγραφίσουν • να γράψουν μια περιγραφή του χαρακτήρα του • να κάνουν ένα κόμικς 3-4 καρέ με τον δικό τους ήρωα ενταγμένο στην υπόθεση. ✓ Διασκευή σε κόμικς παραμυθιού ή διηγήματος που διαβάσαμε στην τάξη και το αντίστροφο, διασκευή κόμικς σε αφήγημα. ✓ Ανατροπή των χαρακτηριστικών ενός υπερήρωα, μετατροπή δευτερεύοντα ήρωα σε πρωταγωνιστή, αλλαγή αφηγητή, αλλαγή τέλους. ✓ Δημιουργία αυτοβιογραφικών κόμικς. ✓ Δραματοποίηση κόμικς ✓ Δημιουργία βίντεο/ταινίας μικρού μήκους βασισμένης σε κόμικς με πρωταγωνιστές τους	

			μαθητές.	

Ιστορίες άλλων λαών

Σκοποθεσία	Δεξιότητες	Περιεχόμενο	Δραστηριότητες	Εκπαιδευτικό υλικό
✓Να κατανοήσουν οι μαθητές πως κάθε τόπος έχει ένα συνολικό τρόπο ζωής, ένα δικό του πολιτισμό. ✓Να προσεγγίσουν τους «άλλους» τρόπους ζωής μέσα από την εμπειρία και την οπτική των ανθρώπων που βιώνουν τον άλλο πολιτισμό (ενηλίκων και παιδιών). ✓Να συνειδητοποιήσουν πως οι διάφορες πολιτισμικές κοινότητες έχουν αναπτύξει και συνεχίζουν να αναπτύσσουν μία μεγάλη ποικιλία απαντήσεων, επινοήσεων και αξιών, επιχειρώντας να αντιμετωπίσουν τα ίδια βασικά προβλήματα (επιβίωση, συμβίωση, συνεργασία, επικοινωνία). ✓Να κατανοήσουν πως το παράδοξο και διαφορετικό μπορεί να γίνει κατανοήσιμο ως ένας άλλος τρόπος εμπειρίας και οργάνωσης της πραγματικότητας. ✓Να συνειδητοποιήσουν πως τα στερεότυπα για διαφορετικές φυλετικές και πολιτισμικές ομάδες προκύπτουν από την απομόνωση και την άγνοια του	✓Να αναγνωρίζουν στα κείμενα διαφορές και ομοιότητες σε σύγκριση με το δικό τους τρόπο ζωής. ✓Να αναζητούν την οπτική του ανθρώπου (ενήλικα ή παιδιού) που μιλά στο κείμενο και να κατανοούν τις επιλογές του. ✓Να αναγνωρίζουν και να ερμηνεύουν τις ξένες μορφές ζωής και στοιχεία του πολιτισμού που συναντούν καθημερινά σε άλλα κείμενα αλλά και στη ζωή. ✓Να συνδυάζουν τις παρατηρήσεις αυτές με τη γνώση από το μάθημα της Γεωγραφίας και της Ιστορίας.	✓παραμύθια άλλων λαών, (γειτονικών, ευρωπαϊκών και μακρινών), λαϊκά παραμύθια ✓αφηγήσεις για παιδιά με θέμα την καθημερινή ζωή σε άλλους πολιτισμούς ✓αυτοβιογραφικές αφηγήσεις ✓τραγούδια από άλλους τόπους ✓κείμενα που μας στέλνουν οι e-friends για ιστορίες του τόπου τους	✓Αναζήτηση παραμυθιών, μύθων, τραγουδιών, παραδόσεων, αφηγήσεων από άλλους λαούς ✓Δραματοποίηση σκηνών της καθημερινής ζωής και τελετών άλλων λαών ✓Σύγκριση ηθών και εθίμων διαφορετικών λαών. Ποια είναι ίδια και ποια διαφορετικά; ✓Συναντήσεις με τους ήρωες των ιστοριών για συνέντευξη («Τι θα ρωτούσες για τη ζωή τους;») ✓Συγγραφή θεατρικού έργου με θέμα: «Οι ήρωες πολλών ιστοριών συναντιούνται» ή «Τα παιδιά του κόσμου συναντιούνται» ✓Επικοινωνία με μαθητές άλλων χωρών μέσω του διαδικτύου με στόχο την αναζήτηση ανάλογου υλικού ✓Παρακολούθηση ταινιών ή θεατρικών έργων με ίδια θεματική ✓Αλλαγή του αφηγητή: πώς αφηγείται ο ντόπιος και ο ξένος την ίδια ιστορία;	✓Κείμενα με ανάλογο θέμα από τα ανθολόγια του Δημοτικού Σχολείου ✓Παιδικά βιβλία με μικρές ιστορίες ✓Αγαπημένα βιβλία των παιδιών με ίδια θεματική ✓Ανάλογα βιβλία της σχολικής βιβλιοθήκης ✓Παιδικές κινηματογραφικές ταινίες ✓Παιδικά θεατρικά έργα ✓Παιδικά βιβλία γνώσεων ✓Ανάλογο υλικό που θα στείλουν οι e-friends ✓Διαδικτυακές επισκέψεις σε μεγάλα ανθρωπολογικά και εθνογραφικά μουσεία

«άλλου» τρόπου ζωής. ✓Να κατανοήσουν πως και στον ίδιο τόπο υπάρχουν στοιχεία πολιτισμικής ανομοιογένειας.			✓Δημιουργία ενός μικρού «Μουσείου του ανθρώπου» μέσα στην τάξη ✓Δημιουργία παγκόσμιας ανθολογίας με ιστορίες άλλων λαών	

2.1.5 Ε΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Ε΄ τάξη: Χιουμοριστικές ιστορίες

Σκοποθεσία	Δεξιότητες	Περιεχόμενο	Δραστηριότητες	Εκπαιδευτικό υλικό
✓ Να κατανοήσουν πως ο χώρος, ο χρόνος, το φύλο, η ηλικία, ο κοινωνικός ρόλος είναι παράγοντες που επηρεάζουν τη διαφορετική πρόσληψη του χιουμοριστικού στοιχείου. ✓ Να συνειδητοποιήσουν τη νέα οπτική, συνήθως «ανατρεπτική», μέσα από την οποία προβάλλονται στο κείμενο οι άνθρωποι, οι ιδέες, η γλώσσα. ✓ Να εξοικειωθούν οι μαθητές με το γλωσσικό κώδικα που παράγει το χιουμοριστικό στοιχείο μέσα από επαναλήψεις, παρηχήσεις, μεταφορικές χρήσεις λέξεων και φράσεων. ✓ Να γνωρίσουν άλλες τεχνικές με τις οποίες παράγεται το κωμικό στοιχείο (π.χ. επαναλήψεις καταστάσεων, αντιστροφή ρόλων, δίσημη ερμηνεία του ίδιου	✓ Να αναγνωρίζουν τους τρόπους με τους οποίους παράγεται το χιουμοριστικό στοιχείο στο κείμενο. ✓ Να συγκρίνουν το «σοβαρό μοντέλο» αναπαράστασης του κόσμου με το «δυνητικά ανατρεπτικό» του χιουμοριστικού κειμένου. ✓ Να μετατρέπουν ένα χιουμοριστικό κείμενο σε «σοβαρό» και αντίστροφα. ✓ Να αναγνωρίζουν την κοινωνική φύση του αστείου με την ανάπλαση των όρων της επικοινωνιακής σχέσης πομπού, αποδέκτη, χώρου, χρόνου. ✓ Να δημιουργούν χιουμοριστικά κείμενα.	✓ελληνικά και ξένα παραμύθια ✓μύθοι ✓ποιήματα (παιχνιδόλεξα, λίμερικς) ✓τραγούδια ✓θεατρικά έργα (π.χ. Καραγκιόζης, έργα του Δ. Ψαθά) ✓μικρά και μεγάλα αστεία αφηγηματικά κείμενα ✓κόμικς ✓γελοιογραφίες ✓ευθυμογραφήματα ✓οπτική αφήγηση με ανάλογο περιεχόμενο	✓Μετατροπή του αφηγηματικού κειμένου σε θεατρικό ✓Προσθήκη και αφαίρεση σκηνών και χαρακτήρων από το κείμενο για ενίσχυση ή για εξάλειψη του χιουμοριστικού στοιχείου ✓Μετατροπή του κειμένου σε «σοβαρό» ✓Δημιουργία χιουμοριστικών κειμένων (πολυτροπικών, αφηγηματικών) ✓Δημιουργία ανθολογίας χιουμοριστικών κειμένων ✓Γραφή «οπισθόφυλλου» για την παρουσίαση ενός κειμένου, έτσι ώστε να αναδεικνύεται ο χιουμοριστικός του χαρακτήρας.	✓ Όλα τα χιουμοριστικά κείμενα που περιλαμβάνονται στα βιβλία Γλώσσας όλων των τάξεων του Δημοτικού ✓ Το ανάλογο υλικό από τα Ανθολόγια ✓ Αγαπημένα βιβλία των παιδιών ✓ Βιβλία της σχολικής βιβλιοθήκης με ανάλογη θεματική ✓ Ανθολογίες χιουμοριστικών κειμένων ✓ Κινηματογραφικές ταινίες ✓ Παιδικά θεατρικά έργα